

Onsdagen den 15 mars

Kl. 10.00

*Val av två riksdagens
ombudsmän***§ 1 Val av två riksdagens ombudsmän**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Luttra (c), som yttrade:

Herr talman! I en till riksdagen ställd skrivelse den 22 februari 1972 avsade sig justitieombudsmannen Alfred Bexelius uppdraget att vara riksdagens ombudsman från och med den dag nytt val av justitieombudsman äger rum i anledning av avsägelsen. Kammaren beslöt samma dag att erforderligt val skulle anställas i föreskriven ordning.

Justitieombudsmannen Ulf Lundvik utsågs den 27 mars 1968 till riksdagens ombudsman. Valet avsåg tiden intill dess nytt val förrättats under fjärde året därefter. Ämbetsperioden utgår således i år. Med hänsyn till bestämmelserna i 68 § första stycket riksdagsordningen och 66 § riksdagsstadgan har JO-delegationen upptagit frågan om val av ny ombudsman.

På anförda skäl har JO-delegationen berett frågan om val av två riksdagens ombudsmän. Samråd har därvid ägt rum med de av riksdagen valda ledamöterna i talmanskonferensen.

JO-delegationen föreslår enhälligt att riksdagen för tiden från valet till dess nytt val skett under fjärde året därefter för det första till justitieombudsman omväljer justitieombudsmannen Ulf Lundvik, för det andra till justitieombudsman efter Bexelius väljer nuvarande ställföreträdande justitieombudsmannen Bertil Wennergren.

Herr TALMANNEN anförde:

Valet av två riksdagens ombudsmän avser tiden från valet till dess nytt val sker under fjärde året härefter. JO-delegationen har föreslagit omval av justitieombudsmannen Ulf Lundvik och till ny justitieombudsman ställföreträdande justitieombudsmannen Bertil Wennergren.

På gjord proposition beslöts dels att förevarande val skulle ske med acklamation, dels att till riksdagens ombudsmän skulle utses Ulf Lundvik och Bertil Wennergren.

§ 2 Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

§ 3 Meddelande ang. veckans sammanträden

Herr TALMANNEN anförde:

Avsikten är att vid dagens sammanträde skall behandlas de på föredragningslistan under punkterna 27–43 upptagna utskottsbetänkan-

dena, dvs. alla ärenden t. o. m. konstitutionsutskottets betänkande nr 10. Sammanträdet kommer därför att fortsättas på kvällen efter middagsuppehåll kl. 18.00-19.30.

Torsdagen den 16 mars inledes sammanträdet kl. 11.00 med en frågestund. Först bland utskottsärendena upptas justitieutskottets betänkande nr 4 om anslag till polisväsendet m. m. Även på torsdagen blir det nödvändigt att anordna kvällsplenium.

Kammarens bordläggningsplenium fredagen den 17 mars tar planenligt sin början kl. 15.00.

§ 4 Herr talmannen meddelade att herr Palm enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven under tiden den 14 mars-14 april.

Herr Palm beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgörömlen.

§ 5 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner

- nr 25 till socialutskottet,
- nr 26 till utbildningsutskottet,
- nr 33 till näringsutskottet,
- nr 35 till socialutskottet samt
- nr 42 och 43 till finansutskottet.

§ 6 Föredrogs och hänvisades motionerna

- nr 1496 och 1497 till trafikutskottet,
- nr 1498 och 1499 till justitieutskottet,
- nr 1500 såvitt avsåg punkterna 1 och 3 till finansutskottet samt punkten 2 till skatteutskottet,
- nr 1501 såvitt avsåg punkten 1 a till finansutskottet samt punkterna 1 b och 2 till skatteutskottet,
- nr 1502 och 1503 till finansutskottet samt
- nr 1504 till skatteutskottet.

§ 7 Föredrogs, men bordlades åter lagutskottets betänkanden nr 5 och 6, socialförsäkringsutskottets betänkande nr 11 samt näringsutskottets betänkanden nr 11-14.

§ 8 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 88-90.

§ 9 Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 5 i anledning av i propositionen 1972:1 bilaga 9, finansdepartementet, gjorda framställningar om anslag till vissa allmänna centrala ämbetsverk m. m. jämte motioner.

Punkterna 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 9 under punkten E 16 (s. 76–77) föreslagit riksdagen att till Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 6 100 000 kronor.

I denna punkt hade utskottet behandlat följande motioner som rörde omlokalisering av statlig verksamhet:

1. motionen 1972:204 av herr Helén m. fl. (fp) vari yrkats att Kungl. Maj:t gav samtliga statliga verk och myndigheter, som inte berördes av riksdagens beslut 1971 om utflyttning från Stockholm, i uppdrag att före den 1 januari 1974 inkomma med detaljerade undersökningar av respektive verks möjligheter att under en tioårsperiod decentralisera sin verksamhet i syfte att avsevärt nedbringa personalstyrkan i Stockholm,

2. motionen 1972:587 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats – med hänvisning till motiveringen i motionen 1972:294 – att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en parlamentarisk kommitté med representation från berörda fackliga organisationer snarast tillsattes för att utreda de frågor i samband med utflyttning av verk och myndigheter från Stockholm vilka berörts i motion nr 294,

3. motionen 1972:594 av herr Hansson i Skegrie m. fl. (c),

4. motionen 1972:763 av herrar Gustafsson i Säffle (c) och Eriksson i Ulfabyrn (c) vari yrkats att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna

att även andra orter än de s. k. storstadsalternativen skulle komma i fråga vid omlokalisering av viss statlig verksamhet som nu förbereddes samt

att i samband därmed statlig förvaltningsverksamhet skulle lokaliseras till Säffle-Åmålregionen,

5. motionen 1972:1401 av herr Oskarson m. fl. (m) vari yrkats att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t anhålla om att "Delegationen för lokalisering av statlig verksamhet" fick i uppdrag att i samband med nya förslag om omlokalisering framlägga en samhällsekonomisk analys över konsekvenserna av sina förslag,

6. motionen 1972:1402 av herr Persson i Stockholm m. fl. (s) vari yrkats att riksdagen med upphävande av tidigare beslut om domänverkets förläggning till Falun/Borlänge-regionen beslutade förlägga verkets centrala administration till Jönköping samt att riksdagen i kompensationssyfte beslutade hemställa till Kungl. Maj:t om förslag till lokalisering av annan verksamhet till Falun/Borlänge-regionen i den mån frågan inte kunde lösas direkt via de lokaliserings-, närings- eller arbetsmarknadspolitiska organen,

7. motionen 1972:1464 av herr Gustafsson i Byske (c) vari yrkats med hänvisning till motiveringen i motionen 1972:1100 – att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att Skellefteå vid kommande förslag om utlokalisering av statliga verk och institutioner skulle ihåggas.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förebereelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

Utskottet hemställde

A. att riksdagen till Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 6 100 000 kronor,

B. att riksdagen beträffande principerna för val av orter skulle avslå motionen 1972:763, punkt 1,

C. att riksdagen beträffande uttalande för vissa orter skulle avslå motionerna 1972:763, punkt 2, och 1972:1464,

D. att riksdagen beträffande skogshögskolans förläggning skulle avslå motionen 1972:594,

E. att riksdagen beträffande domänverkets förläggning skulle avslå motionen 1972:1402,

F. att riksdagen beträffande en parlamentarisk kommitté och samhällsekonomisk analys m. m. skulle avslå motionerna 1972:587, punkt 2, och 1972:1401,

G. att riksdagen beträffande delegering av beslutsfunktioner skulle avslå motionen 1972:204.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *principerna för val av orter* av herrar Nilsson i Tvärålund, Mattsson i Skee och Gustafsson i Säffle samtliga c, som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:763, punkt 1, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande *uttalande för vissa orter* av herr Gustafsson i Säffle (c), som ansett att utskottet under C bort hemställa,

1. att riksdagen i anledning av motionen 1972:763 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört om lokalisering av statlig verksamhet till Ämål/Säffle-regionen samt

2. att motionen 1972:1494 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande *domänverkets förläggning* av herr Oskarson (m), som ansett att utskottet under E bort hemställa,

att riksdagen – med bifall till motionen 1972:1402 och med ändring av tidigare beslut om domänverkets förläggning – beslutade att verkets centrala administration skulle placeras i Jönköping samt

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört om framtida lokalisering till Falun/Borlänge,

4. beträffande *en parlamentarisk kommitté och samhällsekonomisk analys m. m.* av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m), som ansett att utskottet under F bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:587, punkt 2, och i anledning av motionen 1972:1401 begärde att Kungl. Maj:t tillsatte en parlamentarisk kommitté med de arbetsuppgifter som reservanterna angivit,

5. beträffande *delegering av beslutsfunktioner* av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Rimås (fp), som ansett att utskottet under G bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:204 hemställde hos Kungl. Maj:t att statliga verk och myndigheter fick i uppdrag att skyndsamt

utföra detaljerade undersökningar och inkomma med förslag om möjligheter att decentralisera verksamheten i syfte bl. a. att nedbringa personalstyrkan i Stockholm.

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

Vid denna punkt hade avgivits särskilda yttranden

1. beträffande *skogshögskolans förläggning* av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nordgren (m), Rimås (fp) och Oskarson (m),
2. beträffande *ökad decentralisering* av herrar Nilsson i Tvärålund, Mattsson i Skee och Gustafsson i Säffle (samtliga c).

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Redan när vi förra året behandlade propositionen om omlokalisering av statliga verk konstaterade vi, att det i många fall redovisades starka betänkligheter mot utflyttning av *hela* verk. Jag skall här i dag inte gå in på de brännande problemen om de viktiga personalfrågorna, som upptog en så stor del av riksdagens behandling av den då föreliggande propositionen. Som alla vet förordades där av såväl utskott som riksdag en så generös behandling som möjligt. Jag är medveten om att det finns delade meningar om huruvida riksdagens beslut har följts på denna punkt eller inte, men jag skall helt gå förbi det nu, och jag vill i stället något påminna om de farhågor som redovisades från verksledningarna när det gällde riskerna för en minskad effektivitet inom verken vid utlokalisering av hela sådana till de i propositionen föreslagna platserna.

I några fall resulterade denna tveksamhet i att reservationer lämnades i utskottet, och det väcktes förslag om utflyttning av delar av verk, om uppskov i vissa fall och i några fall om annan lokaliseringsort. Från bl. a. folkpartiet sade vi att vi dock ansåg att den regionalpolitiska effekten av en utlokalisering och önskvärdheten av att dämpa tillväxten i Stockholm var så starka skäl för propositionens förslag att de vägde över. Vi accepterade alltså i princip förslaget om utlokalisering och biträdde i huvudsak propositionens förslag.

I ett särskilt yttrande redovisade vi tillsammans med centerpartiet och moderata samlingspartiet vår önskan om att man vid en ytterligare utlokalisering mera ingående skulle pröva möjligheterna till decentralisering. Jag tror att jag bäst återger de synpunkter som vi då framförde genom att citera ett par meningar i detta särskilda yttrande. Vi sade däri bl. a.:

”Genom det föreliggande förslaget har i begränsad utsträckning tillgodosetts framställda önskemål om omlokalisering i form av utflyttning av delar och funktioner inom statsförvaltningen. Vi vill med detta yttrande framhålla att i det fortsatta utredningsarbetet särskilt beaktas möjligheterna till decentralisering i sådan form och de fördelar i regionalpolitiskt hänseende som därigenom kan vinnas.”

Sedan vi behandlade ärendet i fjol, då detta särskilda yttrande redovisades, har vissa utredningar gjorts i en del verk över kostnaden för en omlokalisering. Jag skall här inte återropa dessa redovisade kostnader, då det framförts delade meningar om hur de framräknats. Jag vill redan nu säga att jag tror att de framräknade omlokaliseringskostnaderna

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

kommer att bli föremål för mycket häftig debatt under en lång tid framöver. Därför skall jag gå förbi dem. Men klart torde ändå vara att det rör sig om mycket stora belopp för en utlokalisering av *hela* verk.

Detta faktum tillsammans med risken för en effektivitetsförsämring inom verken, som jag tidigare berört, är skälen till att vi från folkpartiet i en motion föreslagit att man vid sidan om utflyttning av hela verk och delar av verk bör utreda och pröva möjligheten av att delegera beslutsfunktioner från centrala instanser till regionala och lokala organ. Utöver de skäl som jag redovisat här har vi också sagt att just detta att föra ut beslutanderätten närmare dem som är direkt berörda av besluten har stora allmänna fördelar, inte minst från demokratisk synpunkt.

Tanken om en decentralisering – vid sidan om utlokalisering av delar av verk eller hela verk – stöds av bl. a. expertgruppen för regional utredningsverksamhet, ERU, vilken har uttryckt tankar som ligger helt i linje med vad vi från folkpartiet har föreslagit i vår motion och i reservationen. Vid fjolårets behandling i inrikesutskottet hade vi, som alla vet, många föredragningar i det här ärendet, och då framkom från olika håll meningen att en decentralisering i många fall skulle vara att föredra. En av verkscheferna, generaldirektören i domänverket, utvecklade detta mycket utförligt i ett anförande som vi senare fick skriftligt. Generaldirektören var orolig för funktionsdugligheten vid en utlokalisering av *hela* sitt verk, men han sade också öppet att han var helt medveten om att det fanns starka skäl för att dämpa tillväxten i Stockholm och att han hade respekt för de synpunkterna.

Jag skall citera ett litet avsnitt ur generaldirektörens anförande: "För att söka tillgodose dessa kontroversiella intressen" – dels hans egna synpunkter om faran för funktionsdugligheten vid utlokalisering av hela domänverket, dels önskvärdheten av att dämpa Stockholms tillväxt – "har verket som sitt huvudalternativ till propositionen föreslagit en stark decimering av antalet anställda i centralförvaltningen – en åtgärd som med rimligt bibehållande av effektiviteten kan åstadkommas genom delegering och decentralisering inom verkets ram. Dels kan ytterligare kvalificerade beslutsfunktioner och andra arbetsuppgifter överföras till verkets distriktsorganisation, dels kan vissa centrala funktioner som inte är nämnvärt kontaktberoende flyttas från Stockholmsområdet. Centralförvaltningens personella omfattning kan genom sådana åtgärder reduceras till ca 200 anställda. Kostnaden härför kan beräknas till 2–3 miljoner kronor mot 25–30 miljoner kronor för en total utflyttning av centralförvaltningen. Åtgärden överensstämmer i stor utsträckning med den ofta åberopade och föredömliga decentralisering som genomförts inom statistiska centralbyrån och Skandiakoncernen."

Någon frågar nu med full rätt: Vad innebär det i minskning av domänverkets centrala förvaltning, om man går ner till 200? Jo, det innebär en decimering med 50 procent. Generaldirektören har alltså klart sagt ifrån – och inte gjort någon hemlighet av det, utan vi får citera det – att han skulle vara villig att föreslå en decentralisering inom verket ner till 50 procent för 10 procent av den kostnad som hela verkets utflyttning skulle innebära. Jag vill nämna detta som ett exempel på de tankegångar som vi fört fram från folkpartiets sida. Vi hävdar nu både genom motio-

nen och den reservation som vi följt upp motionen med att det vore värdefullt om man vid sidan av en kommande utlokalisering kunde presentera också ett decentraliseringsförslag.

Vem skall då utföra den utredningen? Ja, det är självklart att ingen kan bättre än verken själva avgöra möjligheterna till en decentralisering inom verket. Vi har därför hemställt att Kungl. Maj:t ger statliga verk och myndigheter i uppdrag att skyndsamt utföra detaljerade undersökningar och inkomma med förslag om möjligheter att decentralisera verksamheten i syfte bl. a. att nedbringa personalstyrkan i Stockholm.

Att jag nu koncentrerar mitt anförande på just denna punkt i inrikesutskottets betänkande nr 5 beror på att jag bedömer det så att just detta är en huvudfråga i betänkandet. Det finns här en rad delförslag om upphävande av vissa av de beslut som fattades vid fjolårets riksdag. Jag skall inte gå in på detta nu, men det blir kanske möjlighet att återkomma till det i debatten.

Jag skall därför, herr talman, nöja mig med att yrka bifall till reservationen 5, och i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Det betänkande vi nu behandlar tar upp framställningar om anslag till vissa allmänna centrala ämbetsverk m. m. jämte motioner. Den punkt i betänkandet som har lockat de flesta motionärerna är frågan om anslaget till förberedelser för omlokalisering av statliga verk. Den fråga som i detta avseende väckt det största intresset är valet av orter. Centerns reservation tar upp just den frågan, varför jag i mitt anförande skall begränsa mig till den delen av utskottets betänkande.

Frågan om val av orter diskuterades i fjol när ärendet om utlokalisering av statliga verk behandlades här i riksdagen. De ställningstaganden som partierna då gjorde vidhåller partierna också i dag. Det innebär att centern även i dag är ensam när det gäller att ha en vidare tolkning av principerna för huruvida en ort skall vara lämplig som utlokaliseringsort för ett statligt verk. I sammanhanget får vi i dag notera att riksdagen till i maj månad är utlovad ett förslag från Kungl. Maj:t om en andra omgång av utlokalisering av statliga verk. Då får vi möjlighet att konkret diskutera vilka orter som i det enskilda fallet kan anses mer eller mindre lämpliga. Vidare är utlovat ett förslag till hösten om en riksplan som utarbetas på grundval av en beredning, som görs inom kanslihuset, beträffande Länsplan 70. I det sammanhanget kommer ortsklassificeringen också in och även frågan om huruvida en ort kan vara lämplig för utlokalisering.

Skillnaden mellan majoriteten å ena sidan och centerpartiet å den andra i det föreliggande utskottsbetänkandet är att majoriteten begränsar i aktuella fall tänkbara utflyttningsorter till ett mindre antal redan expansiva orter med högklassig service och ger i det fallet företräde för s. k. storstadsalternativ. Centern anser att dessa orter i och för sig är lämpliga men ser också i utlokaliseringen ett medel att stödja även andra orter så att de skall få tillräcklig egen växtkraft och ett differentierat näringsliv, goda kommunikationer osv. Själv har jag haft tillfälle att på mycket nära håll se hur en ort växer och blomstrar i och med en

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

betydande statlig utlokalisering. Jag syftar på Umeå och utlokaliseringen av universitetet dit.

Enligt vår mening är inte antalet 100 000 människor ett minimum för att en ort skall vara ett alternativ till en storstad. Redan vid ett mycket lägre befolkningstal kan ett samhälle erbjuda förstklassig service och ett rimligt val av sysselsättning; det visar vetenskapliga undersökningar. Åtskilligt tyder på att en stor stad inte är ett alternativ för människor främst då det gäller miljö, trivselvärden och annat.

Från vår sida är vi helt på det klara med att det måste bli ett begränsat antal orter som kan erhålla utlokaliserade statliga verk – det är en fysisk verklighet som ingen kommer ifrån. Vad vi vänder oss mot är att man hänger sig åt den centraliserings- och kvantitetsfilosofi som är den politiska drivkraften för koncentrationen i vårt samhälle. Ett grundelement i denna filosofi är att man i första hand skall flytta människor och inte arbetsplatser. Utlokaliseringen av statliga verk ser vi främst som en utlokalisering av arbetsplatser.

Från majoritetens sida anser man att en utlokalisering av statliga verk till en ort med viss undersysselsättning skulle innebära att en ytterligare konkurrens om arbetstillfällena där skulle uppstå. Detta är klart utsagt på s. 50 i inrikesutskottets betänkande nr 15 år 1971, och jag hänvisar till det. Men stämmer det resonemanget med verkligheten? Skulle t. ex. myntverkets flyttning till Söderhamn skapa större arbetslöshet där? Eller kan man tänka sig att en flyttning av domänverket till Borlänge-Falun skulle innebära att konkurrensen om arbetstillfällena blir större i de orterna? Eller har flyttningen och uppbyggnaden av universitetet i Umeå inneburit att vi fått en press på arbetsmarknaden, att flera har fått större svårigheter att få sysselsättning? Så är det ju inte. Tvärtom erbjuds genom en utflyttning ytterligare arbetstillfällen, och sekundäreffekten av en utflyttning är också betydande. Jag tror knappast att t. ex. landshövding Hagnell vill gå med på att en flyttning av myntverket till Söderhamn skulle betyda ökad press på sysselsättningen där.

Nu frågar man sig hur regeringen ser på denna fråga – om den möjligen har ändrat sig sedan i fjol eller sedan utskottet i år skrev sitt betänkande. Industriminister Rune Johansson har varit i Karlskoga i anledning av problem som alltid finns inom företagsamhet, även statlig sådan. I Svenska Dagbladet av den 8 mars i år citeras vad Rune Johansson skall ha uttalat i Karlskoga i anledning av de sysselsättningsproblem som finns där: "Statsrådet rekommenderade alltså" – och här citerar Svenska Dagbladet tydligen en annan tidnings referat av talet – "den 'kommunala ledningen att hålla sig framme vid nästa utlokalisering av statliga verk'. De orden föll verkligen inte på hälleberget. Redan på fredag åker en delegation från Karlskoga till Stockholm för att uppvakta regeringen i frågan."

Statsrådet Johansson anser alltså att Karlskoga kan vara en lämplig utlokaliseringsort. Om jag har tolkat fjolårets utskottsbetänkande och det föreliggande utskottsbetänkandet riktigt måste statsrådet – om han har täckning för vad han har uttalat, och jag utgår från att så är förhållandet – sålunda ligga på samma våglängd som centern gör i sin reservation. Jag vill beteckna det som mycket glädjande att så kan vara förhållandet.

För min del anser jag att också en sådan ort som Skellefteå, som omnämns i motionen 1464, kan komma i fråga i det här fallet. Men tiden är inte nu inne för att diskutera orter, utan det får vi göra vid en tidpunkt när förslagen ligger på bordet. Då kan vi mera konkret diskutera huruvida en ort är lämplig och vilka krav som det utflyttade verket kan ställa på den.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Utskottets värderade ordförande har nyss mycket ingående uppehållit sig vid reservationen 5, som behandlar frågan om delegering av beslutsfunktioner inom statlig verksamhet. Från centerns sida delar vi i allt den principiella motivering som utskottets ordförande framförde här. Vi har också tidigare redovisat den i motioner. I år har vi lagt fram dessa principer i partimotionen 290, som behandlats av konstitutionsutskottet. Att centern inte i detta sammanhang tar upp frågan beror på att punkten 4, som de aktuella motionerna är knutna till, gäller frågan om förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet. Folkpartimotionen berör alltså verk som nu är föremål för utredning om huruvida de kan flyttas ut från Stockholm eller inte. Vi hesiterar inför att eventuellt störa det mycket grannliga och svåra utredningsarbete som också vi anser är nödvändigt för att förbereda utflyttning. Frågan om en decentralisering av beslutsfunktioner i statlig verksamhet, och även i annan verksamhet, är utomordentligt viktig, och vi menar att den bör tas upp i ett vidare sammanhang. Det är orsaken till att centern inte har gått på reservationen i det här fallet.

Herr talman! Med detta ber jag, som sagt, att få yrka bifall till reservationen 1 och i övrigt till vad utskottet hemställt.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Vårt land har upplevt en snabbt ökande befolkningskoncentration till de stora tätortsområdena. Trots den av regeringen förda lokaliseringspolitiken har utvecklingskurvan inte nämnvärt kunnat förbättras. Inom vissa regioner och näringsgrenar har läget försvårats. Mycket tyder på att detta bl. a. beror på en alltför ensidig näringspolitik med nya pålagor i form av höjd arbetsgivaravgift och höjd varubeskattning samt ökade produktionskostnader över huvud taget.

Situationen har medfört viss oro inom näringslivet. Investeringsviljan har minskat, permitterings-, nedläggnings- och konkurssiffrorna har stigit i höjden samtidigt som koncentrationen till vissa storstadsområden har fortsatt.

Mot den bakgrunden noterade vi i moderata samlingspartiet med viss tillfredsställelse att regeringen vid fjolårets riksdag lade fram förslag om utlokalisering av statliga verksamheter. Riksdagen beslöt i stort sett enligt regeringens förslag.

Enligt vår mening utgör en medveten och planmässig lokalisering av statliga verk och funktioner samt statliga och enskilda företag ett viktigt led i regionpolitiken. Förekomsten inom en region av utbildningsanstalter och offentlig verksamhet av annat slag kan bidra till att lägga grunden till en utveckling av industriella företag och serviceverksamheter samt skapa förutsättningar för ett mera mångsidigt näringsliv och en vidare differen-

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

tierad arbetsmarknad än man för närvarande kanske har. En decentralisering av statlig verksamhet från storstadsområdena är inte bara ägnad att medföra bättre balanserad utveckling mellan olika delar av landet utan kan också medföra fördelar för de expanderande storstadsområdena, där kö- och stockningssvårigheter samt miljöproblem redan synes vara ganska besvärande.

Syftet med utlokaliseringen var att få en bättre balanserad regional utveckling, ett effektivare utnyttjande av tillgängliga resurser, att bygga upp ett antal regionala tillväxtcentra samt att skapa ökad jämställdhet mellan människor i olika delar av landet. Med den målsättningen hade vi väntat oss att förslaget och riksdagen skulle ha tagit större hänsyn till de olika regionerna i det s. k. norra stödområdet och därmed jämförliga regioner. Endast en fjärdedel av personalantalet har placerats inom stödområdet.

Det är vår förhoppning att när nu enligt uppgift delegationen för lokalisering av statlig verksamhet under våren framlägger sitt förslag om ytterligare utlokalisering av statliga verk större hänsyn tages till för det första de regionalpolitiska synpunkterna, för det andra de berörda personalgruppernas intressen och för det tredje de samhällsekonomiska konsekvenserna.

Enligt vår uppfattning i moderata samlingspartiet skedde detta inte när fjolårets beslut fattades. Herr Nilsson i Tvärålund har givit exempel på det. Jag tänker i det sammanhanget inte minst på Norrland, mitt eget län, framför allt Hälsingland. Vi anförde tungt vägande kritik mot utformningen av förslaget. Vi pekade bl. a. på ärendets bristfälliga beredning, avsaknaden av underlag för en samhällsekonomisk bedömning av förslagets verkningar samt bristen på hänsynstagande till den personal som berörs av de beslutade utflyttningarna. Med hänsyn till den brist på decentraliseringspolitisk vilja som visats av regeringen under tidigare år — och det på grund därav stora behovet av en aktiv regionpolitik även i fråga om skilda statsfunktioner — biträdde vi förslaget med det uttryckliga förbehållet att riksdagen biföll de riktlinjer för personalens behandling som vi förordade i fjolårets motion nr 1318 av herr Bohman m. fl.

I moderata samlingspartiets partimotion till årets riksdag liksom i motionen 1401 av herr Oskarson och mig m. fl. har starkt understrukits behovet av effektivitetsbedömningar och ekonomiska analyser, såväl för respektive verk som för staten och mottagningskommunen, av följderna av den statliga utlokaliseringen. Enligt vår uppfattning gick regeringen alltför lättvindigt förbi just dessa problem och de budgetmässiga konsekvenserna av de beslutade utflyttningarna. Flera undersökningar som verkställdes efter det att beslutet fattades visar att en utflyttning skulle medföra högst avsevärda kostnader. Lika litet som man kan acceptera dessa siffror utan ett grundligt studium av beräkningsmetoderna, lika litet är det möjligt att kategoriskt avvisa dem.

Helt naturligt är de kommuner till vilka utlokaliseringar beslutats glada och tacksamma, men vi får inte i detta sammanhang förbise att stora krav ställs på dem och deras befolkning. Undersökningarna visar att det är mycket svårt att ange de exakta mottagningskapaciteterna för

lokalisering av statlig verksamhet hos enskilda kommuner. Under tiden fram till 1976, då den andra utlokaliseringsetappen skall börja, hinner utgångsläget för arbetsmarknad och kommunal planering förändras åtskilligt. Mottagningskapaciteten är beroende av många faktorer som samverkar i ett system som är ytterst känsligt för störningar i varje enskild komponent. Det gäller behovet av arbetstillfällen för medflyttande familjemedlemmar, kommunernas möjligheter att finansiera de investeringar som en ökad inflyttning kräver osv.

Dessa faktorer kommer ytterligare att belysas av min partikollega i utskottet, herr Oskarson, varför jag stannar vid det här anförda. Av det framgår, hoppas jag, att erforderligt utredningsmaterial inte förelegat för en saklig bedömning av de samhällsekonomiska, företagsekonomiska och personalpsykologiska konsekvenserna av beslutade utflyttningar.

Enligt vår uppfattning i moderata samlingspartiet bör därför en parlamentarisk kommitté med representanter för berörda fackliga organisationer tillsättas för att närmare granska och analysera dels verkningarna av den tidigare beslutade utflyttningen, dels delegationens förslag om ytterligare utlokalisering.

Kommittén bör också pröva möjligheten av att flytta funktioner och delar av myndigheter samt undersöka om det är möjligt att genom delegering av beslutanderätt till regionala och kommunala instanser på ett rationellt sätt nå en ökad spridning av den statliga verksamheten. Kommittén bör vidare utgå från att berörd personal i största möjliga utsträckning ges valfrihet att medfölja vid utflyttningen eller stanna i Stockholm i annan likvärdig befattning.

Kommitténs överväganden bör enligt vår uppfattning ligga till grund för vidare ställningstaganden av statsmakterna. Arbetet bör bedrivas skyndsamt, så att förslag kan föreläggas riksdagen utan nämnvärd tidsförskjutning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 4.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Som bekant har jag och några kolleger motionerat om att fjolårsbeslutet om utlokalisering av domänverket till Falun-Borlänge-regionen skulle ändras så att verket i stället förläggs till Jönköping. Inrikesutskottet avstyrker motionen, då man anser sig sakna skäl till ändring av tidigare beslut. Någon som helst sakdiskussion förekommer inte i utskottets betänkande — klokt nog, kanske jag får tillägga.

En grundläggande princip som delegationen för utlokalisering av statlig verksamhet hyllar i sin "huvudrapport" är att myndigheter med inbördes kontaktbehov vid omlokaliseringen skall hållas samman i grupper i syfte att så långt möjligt bevara effektiviteten i förvaltningen. Till denna princip anslöt man sig också i vederbörande proposition, utskottsbetänkande och riksdagsbeslut.

Från principen gjordes emellertid ett flagrant avsteg i fråga om skogsbruket, bl. a. genom förläggning av domänverket till Falun-Borlänge-regionen, varför verket geografiskt isoleras från övriga centrala samhällsliga aktiviteter inom skogsbruket och dess gränsområden och gränsaktiviteter.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

Beslutet om förläggning till Falun-Borlänge dikterades helt av lokaliseringpolitiska skäl. Verkets och skogsnäringens intressen fick alltså underordnas önskemålet om att skapa flera arbetsobjekt i området i fråga.

Självfallet har jag i och för sig respekt för tanken på lokalisering med hänsyn till sysselsättningsbehoven m. m. Jag anser emellertid att vi inte bör bortse från krav på företagsmässig rationalitet och effektivitet av väsentlig betydelse, om detta inte är nödvändigt för att över huvud taget kunna tillgodose en bygds sysselsättningsbehov. I förevarande fall vill jag hävda att sysselsättningsfrågan i Falun-Borlångeregionen absolut skulle ha kunnat lösas – det är ju ändå bara fråga om en dellösning – på annat sätt och sålunda utan de näringsskadliga verkningar som det blir fråga om genom fjolårsbeslutet. Det är självfallet denna uppfattning som föranlett motionen 1402.

När fjolårsbeslutet fattades utgick man ifrån – märk det – att domänverket skulle utflytta 400 anställda till Dalarna. Det är också denna siffra lokaliseringdelegationen har arbetat med. I verkligheten kommer det enligt upplysningar från domänverket att röra sig om ca 150 personer. Som utskottets ordförande redan tidigare i dag har erinrat om utreder man nämligen sedan en tid en rationalisering och en ytterligare decentralisering av verkets huvudkontor, som beräknas få den effekten. Sysselsättningsmässigt uppnår man således inte tillnärmelsevis den avsedda effekten, varigenom bortseendet från verkets och näringens effektivitetsbehov blir ännu mera tvivelaktigt.

Vidare är att märka att utflyttningen skall ske först någon gång under 1976, alltså om ungefär fyra år, varför det inte alls är fråga om att lösa ett akut sysselsättningsproblem i regionen i fråga. Vad det i sammanhanget rör sig om i detta fall är alltså att, sannolikt till den 1 juli 1976, tillföra Falun-Borlångeregionen en löntagarkår – märk, inte nya sysselsättningar – på ca 150 personer, varav sannolikt de flesta, kanske nästan alla, kommer från Stockholm. De nu kända sysselsättningsbehoven kommer således att finna liten eller ingen lösning alls via domänverkets utflyttning.

Man kan också förmoda att ansvarigt folk i Falun-Borlångeregionen gärna avstår från domänverket, om man kan få något annat i stället som verkligen tillför bygden sysselsättning i påtaglig grad och därigenom också kan utgöra en god dellösning av bygdens behov av arbetstillfällen.

Den fråga som man sålunda gärna vill ställa är följande: Om man, som utredningen och alla politiska instanser gjort rent principiellt, bekänner sig till idén att beakta olika myndigheters behov av rationella kontakter, finns det då ingen möjlighet för samhället att fram till någon gång under 1976 kompensera regionen i fråga för det blygsamma sysselsättningsbortfall som skulle kunna bli följden av att domänverket inte förläggs dit?

Jag frågar det. Själv vill jag svara att det vore ynkligt ställt med den samhällseliga näringspolitiken, om inte den uppgiften skulle kunna klaras genom att annan och rationellt sett mindre känslig administration eller industri förläggs dit. Så illa ställt är det inte på långa vägar, som alla vet! Vi har i själva verket en mycket stor apparat till vårt förfogande: den

statliga utlokaliseringen, AMS, den allmänna lokaliseringpolitiken etc.

Nu kan det naturligtvis sägas att området i fråga behöver ännu fler arbetsobjekt och att problemet sålunda är större än vad jag här direkt har angivit. Det är riktigt. Men den ytterst marginella lösning av sysselsättningsproblemet i Falun-Borlängeregionen som kan ernås genom domänverkets förläggning dit bör kunna klaras om det större behovet kan tillgodoses för orten i fråga. Slutsatsen blir alltså att det inte är rimligt att i detta fall sätta sig över de rationella och näringspolitiska kraven.

Vi som talar för verkets förläggning till Jönköping åberopar främst det förhållandet att skogsstyrelsen och lantbruksstyrelsen hamnar där. När det gäller domänverkets samarbete med dessa organ kan följande huvuduppgifter nämnas. För skogsstyrelsen: skogspolitiska frågor, frö- och plantförsörjning, skoglig forskning, virkesmätning och internationella kontakter. För lantbruksstyrelsen: jord- och skogsbrukets yttre rationalisering -- det är en stor fråga --, arrendefrågor, rennärningen osv. Jönköping blir alltså skogs- och jordbruksnäringarnas administrativa centrum och domänverket hamnar utanför denna naturliga gemenskap, om fjolårsbeslutet inte ändras.

Jönköping har också utvecklats till högkvarter för skogsbrukets branschorganisationer, vilket vi inte bör glömma bort i sammanhanget.

Till bilden hör också *dels* att det är domänverkets skogar i södra Sverige som, trots mycket begränsad areal, ger den överlägset bästa avkastningen och därmed bidrar synnerligen positivt till hela verkets ekonomi och arbetsförutsättningar i norr -- något som är livsviktigt för verket och för Norrland -- *dels* att Jönköping ger väsentligt kortare kontaktvägar till lokalkontor, virkesköpare och det statliga förädlingsbolaget ASSI än vad Borlänge gör.

Det är ju aktuellt, modernt och populärt i dessa dagar att tala om inflytande i företagen från de anställdas sida. Staten vill där gärna vara det goda exemplet och är det nog också i icke ringa mån. De anställda på domänverkets centralförvaltning har genom sin företagsnämnd uttalat sig för Jönköping, likaså de regionalt anställda kronojägarnas förbund, vilka organ argumenterar efter samma linjer som jag här gjort. Jag tillhör inte dem som till äventyrs menar att löntagarna och personalorganisationerna ensamma skall avgöra dylika frågor. Absolut inte! Det vill jag starkt understryka! Men jag anser att i ett fall som detta -- vederbörande stöder kravet på rationalitet och det måste uppenbarligen gå att på denna långa tid, alltså fram till 1976, lösa sysselsättningsproblematiken i Falun-Borlängeregionen utan förläggning av domänverkets centrala förvaltning dit -- borde de anställdas synpunkter tillmätas stor betydelse. Annars riskerar vi att aldrig få skäl nog för att lyssna på de anställda i företagen, än mindre att ge dem formell makt, som många talar så mycket om just i dag.

De anställda framhåller också det angelägna i att komma till Jönköping där vi framdeles får den huvudsakliga arbetsmarknaden för ifrågavarande yrkesfolk -- ett intresse som staten som arbetsgivare bör kunna dela. I Jönköping får vi de flesta av dessa yrkesutövare i statlig tjänst. Så lägger vi en mindre grupp till Borlänge och därmed inte bara splittrar vi en naturlig arbetsgemenskap utan vi går också miste om en

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

naturlig rekryteringsmöjlighet för kåren i fråga.

Herr talman! Jag har ännu inte träffat eller hört någon, riksdagsman eller annan, inte ens statsråd, som försvarat fjolårsbeslutet ur företags- och näringspolitiska aspekter. När det nu är klart att sysselsättningseffekten kommer att bli en helt annan än man tydligen räknat med, borde utskottet, tycker man, ha kunnat ta mod till sig och föreslå en ändring av fjolårsbeslutet i enlighet med motionen. I stället avvisas denna, inte därför att den ger uttryck för en oriktig tanke, utan tydligen bara därför att ett beslut redan fattats. Jag tycker detta är svagt, minst sagt. Denna riksdag behöver inte vara högtidligare än att den kan ändra ett uppenbart oriktigt beslut, särskilt som bilden åtminstone i det allmänna medvetandet klart förändrats till förmån för Jönköpingsalternativet efter det att beslutet fattats.

När det gällde det nya domstolsverket, där Kungl. Maj:t förordar Jönköping, ansåg samma utskott, alltså inrikesutskottet, att avgörandet borde anstå och ske i ett senare och vidare sammanhang. Om utskottet inte ansåg sig kunna tillstyrka vår motion, borde det ha kunnat föreslå att prövningen av motionen skulle fått anstå till detta större avgörande, där man även vill ta in domstolsverket. Men inte heller detta förmådde utskottet acceptera, trots att tanken faktiskt fördes fram.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 3 av herr Oskarson.

I detta anförande instämde herrar Johansson i Jönköping, Almgren och Rask (samtliga s).

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Vid förra årets riksdagsbeslut angående utlokalisering av statliga verk riktades, som vi mycket väl vet, från många håll och på ett flertal punkter stark kritik mot det sätt på vilket förslaget hade förberetts. Starkast var kritiken då det gällde bristen på samhällsekonomisk och företagsekonomisk analys av utflyttningens genomförande. Ett annat område där kritiken också var hård gällde brist på samarbete och kontakt med berörda myndigheter, deras personal och personalorganisationer. Det är ett starkt intresse ur samhällsekonomisk synpunkt att myndigheterna får möjlighet att på sina nya platser effektivt genomföra sina arbetsuppgifter, men det är också – det vill jag starkt poängtera – i allra högsta grad ett personalintresse. Om personalen finner att deras verk ur företagsekonomisk synpunkt och ur effektivitetssynpunkt väl kan fylla sin uppgift på den nya platsen, är det betydligt lättare för den att acceptera en utflyttning. Åtgärden blir då meningsfull.

Det är naturligtvis också i allra högsta grad ett intresse för alla medborgare i egenskap av skattebetalare. De kostnadsberäkningar som under senare tid har presenterats vid ett flertal verk som är aktuella i etapp 2 visar på mycket höga kostnader i samband med utflyttningen. Utan att man på något sätt helt skriver under dessa kostnadskalkyler måste det ändå framstå som klart att kostnaderna i samband med utlokaliseringen blir betydande – kostnader som måste täckas, beträffande de affärsdrivande verken genom höjda avgifter för de produkter och den service de

består allmänheten med högre avgifter, högre porto, dyrare resor, högre telefonskattor, dyrare elström m. m. För övriga verk kommer merkostnaderna att belasta statsbudgeten och därmed direkt skattebatalarna.

Som framgår av utskottets skrivning har delegationen för utlokalisering av statliga verk utlovat att i viss utsträckning presentera företagsekonomiska beräkningar och samhällsekonomisk analys i samband med förslag till utflyttning i etapp 2. Det är tacknämligt att vi kan konstatera detta, för det var, som jag sagt tidigare, en verklig brist då det gällde den förra etappen. Genom delegationens försorg har också en utredning verkställt i samråd med berörda kommunala myndigheter, som är mottagare av statliga verk i etapp 1, angående kommunernas förutsättningar att ta emot de statliga verken. Utredningens PM gick för några dagar sedan på remiss till berörda kommuner och till de fackliga organisationerna. Utan att här gå in på några detaljer kan det vara intressant att konstatera, att utredningen har kommit fram till att det finns många problem för kommunerna i samband med mottagandet av de statliga verken. I sammanfattningen sägs bl. a. att det är svårt att bedöma kommunernas möjligheter att finansiera en ökad inflyttning. En ökad upplåning torde dock bli nödvändig för ett flertal kommuner enligt utredningen.

Utredningen säger också: "Även om ingen enskild komponent utgör någon restriktion, så kan summan av de olika delproblemen bli av den omfattningen att kommunens administration inte kan bemästra den." Vidare sägs: "Finansieringsmöjligheterna för de kommunala investeringar som följer av en lokalisering av statlig verksamhet har också för flertalet kommuner framstått som en begränsande faktor." Detta innebär naturligtvis inte att kommunerna skulle vara ovilliga att ta emot statliga verk, men jag tycker att man heller inte skall sticka under stol med de problem som möter kommunerna i sammanhanget, inte bara kommunen som myndighet utan också dess invånare genom högre skatteuttag, längre köer till bostäder, barndaghem, skolor, sjukhus m. fl.

Jag vill anföra ytterligare ett kort citat ur utredningens PM: "Av de restriktioner för mottagningskapacitet, som utredningen studerat, har vissa framstått som generella problem för flertalet orter. Det gäller framförallt möjligheterna att ge medflyttande familjemedlemmar önskad selsättning på den nya bostadsorten." Anledningen anges vara den relativt sett mera begränsade arbetsmarknad som står till buds på ett antal av de aktuella inflyttningssorterna.

Herr talman! Därmed lämnar jag denna utredning, men de problem som har kommit fram i utredningen jämte andra som jag tidigare har omnämnt borde enligt min uppfattning bestämt tala för ett något lugnare tempo i fråga om fortsatt utlokalisering, så att man fick tid att inhämta och sammanställa erfarenheter av den utlokalisering som redan är beslutad.

Som herr Nordgren tidigare har redogjort för har moderata samlingspartiet i reservationen 4 begärt en samhällsekonomisk analys och en parlamentarisk kommitté, som kontinuerligt följer utflyttningen och de problem som uppstår i samband med denna. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 4.

Jag vill sedan säga några ord om reservationen 3, som jag är ensam om.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

Det brukar heta att "ensam är stark", och jag hoppas att det gäller i det här fallet. Dessutom har jag Yngve Persson med mig, och det är ju ett icke föraktligt styrketillskott.

Denna reservation, som herr Persson yrkade bifall till, gäller en ändring av förra årets riksdagsbeslut så att domänverket förläggs till Jönköping i stället för till Falun-Borlänge. Vid förra årets riksdag hade jag exakt samma reservation.

Vid årets riksdag har i motionen 1402 av herr Yngve Persson m. fl. yrkats att riksdagen skall upphäva sitt tidigare beslut och förlägga domänverkets centrala administration till Jönköping. Motiveringen i motionen överensstämmer, skulle jag vilja säga, på alla punkter med den reservation jag avgav vid 1971 års riksdagsbeslut.

De principer som 1971 i utredning och proposition angavs för utlokalisering av statliga verk innebar bl. a. att verken borde hållas samman i grupper i syfte att underlätta kontakter och samarbete mellan myndigheter med gemensamma verksamhetsområden. Utflyttningen skulle alltså ske i "knippen". Denna princip höll man också fast vid i huvudsak, men ett verkligt -- som herr Persson sade -- flagrant avsteg gjordes när det gällde skogsbruket. Då lokaliserade man skogsstyrelsen till Jönköping, domänverket till Falun-Borlänge och -- för att få största möjliga spridning men dock inom landets gränser -- skogshögskolan till Umeå.

Men, herr talman, inte bara ur principiella synpunkter utan också av rena sakskalet är en lokalisering av domänverket till Jönköping starkt underbyggd. Enligt virkesbalansutredningen och utredningen 1969 om utvecklingstendenser och lokaliseringsförutsättningar för sågverken och vissa industrier i södra Sverige samt domänverkets egna beräkningar och berättelser kommer den ekonomiska tyngdpunkten för verket för överblickbar framtid att ligga inom den sydligare av de båda huvudkoncentrationerna för verkets skogsbruk.

Med detta som bakgrund och under återopande av kravet på funktionsduglighet och effektivitet i affärsdriften har domänverket hävdad att Falun-Borlängeregionen inte är lämplig som lokaliseringsort för verkets centrala förvaltning.

Som herr Persson berörde pågår också utredningar inom domänverket med sikte på verkets rationalisering och organisation. De har, vilket också framhölls, kommit fram till att det inte är fråga om 430 tjänster här, såsom angavs i propositionen förra året, utan ett antal som ligger under 200, som Falun-Borlängeregionen alltså skulle få ta del av. Detta innebär att värdet då det gäller att uppnå regionalpolitiska effekter inte har den betydelse som framhölls i samband med förra årets beslut beträffande vinster för Falun-Borlängeregionen.

Herr talman! Det skulle vara åtskilligt mera att säga om detta, men herr Persson har utvecklat det på ett bra sätt och tagit fram en hel rad av argument för reservationen 3, och jag ber att få yrka bifall till denna.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c):

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet i anledning av reservationen 1 under punkt B och reservationen 2 under punkt C.

Reservationerna är föranledda av motionen 763 till årets riksdag. I motionen framhöll jag bl. a. att det initiativ som tagits till utflyttning av vissa statliga verk vittnar om att intresset för att eliminera de negativa följdverkningarna av tillväxtprocessen i Storstockholmsområdet har vuxit. Vidare har problemen rörande standardökningens fördelning mellan olika befolkningsgrupper alltmer kommit i förgrunden. Några exempel härpå är den under senare år livliga debatten om miljöfrågorna och inkomstfördelningen.

Vid valet av lokaliseringssorter i den i följande beslutade utflyttningen av statliga verk följer propositionen i huvudsak de av länsstyrelserna, respektive planeringsråden, i länsplanering 1967 angivna huvudorterna för näringsliv och kvalificerad service. Det bör dock ifrågasättas, om inte även andra orter än de vilka nu föreslagits skulle kunna komma i fråga vid den senare etapp i omlokalisering av statliga verk som nu förbereds av en arbetsgrupp inom finansdepartementet.

Som vi framhållit i vår reservation 1 bör strävan vara att få med betydligt större antal orter vid framtida överväganden av utlokaliseringar och inte endast begränsa utflyttningen till de s. k. storstadsalternativen. Varje län har orter med väl utbyggd kommunal service som mycket väl lämpar sig som mottagningsort för statlig verksamhet, och det kan inte ur länets synpunkt i sin helhet vara tillfredsställande att all satsning sker på länscentra. Detta medför en centralisering inom länet, som sker på bekostnad av den övriga delen av länet. Tvärtom skulle det visa sig mycket förmånligt att lokalisera till andra orter än de s. k. storstadsalternativen med där i allmänhet redan rådande bostadsbrist och hårt belastade serviceinrättningar.

När det gäller att peka ut orter såsom mottagare av statlig verksamhet kan jag förstå utskottets tveksamhet. Jag vill emellertid framhålla att den i motionen föreslagna Säfte-Åmålregionen har speciella problem. Regionen delas av en länsgräns, ett förhållande som endast finns i ytterligare en region i Sverige. Säfte och Åmål ligger sålunda i utkanten av var sitt län.

Trots den hittills i stort sett tillfredsställande utvecklingen inom regionens näringsliv ser man från kommunernas sida med oro på framtiden, inte minst beroende på den utarmning på statliga förvaltningsorgan som regionen fått vidkännas genom direkta, ur regionens synpunkt negativa åtgärder från statsmakternas sida. En huvudorsak till att regionen i detta hänseende sannolikt drabbats hårdare än andra i storlek motsvarande näringsgeografiska regioner torde vara den – som jag nyss nämnde – mellan centralorterna Säfte och Åmål existerande länsgräns. Detta förhållande försvårar utan tvivel i väsentlig mån kommunernas gemensamma strävanden att skapa en i alla avseenden attraktiv region mellan residensstäderna Karlstad och Vänersborg. För Säfte och Åmåls kommuner står det fullt klart, att en nödvändig förutsättning för regionens fortsatta utveckling är en annan inställning än den som hittills visats från statsmakternas sida i fråga om den statliga förvaltningens lokalisering till inte enbart storstäderna och de s. k. storstadsalternativen. Kommunerna har också för sin del tagit konsekvensen av denna syn och samarbetar intimt för att bl. a. påverka statsmakterna att tillföra regionen ersättning i första hand för den statliga förvaltning som regionen redan

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

mist samt dessutom för att tillföra regionen ytterligare statliga förvaltningsenheter.

I lokaliseringspropositionen 1970:75 uttalas att regionalpolitiken skall skapa ökad jämlikhet i ekonomiskt, socialt och kulturellt avseende mellan människor i olika regioner. Detta mål innefattar enligt propositionen också ett ansvar för att strukturomvandlingen och den ekonomiska tillväxten sker på ett sådant sätt att de enskilda människornas trygghet värnas. Den regionala politiken syftar alltså bl. a. till att reducera välfärdsförluster för människor som drabbas av strukturförändringar och därmed sammanhängande förändringar i arbetsmarknad och boendemiljö.

I proposition 1971:29 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet framhöll departementschefen att utflyttning av central statlig verksamhet måste ses som ett led i den regionala politiken.

Herr talman! Jag har försökt redogöra för syftet med motionen, varför andra orter än de s. k. storstadsalternativen bör komma i fråga vid utflyttning av statliga myndigheter och varför just Säffle-Åmålregionen bör utpekas som mottagare. Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 till inrikesutskottets betänkande nr 5.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Något över en timme har gått sedan vi började debatten. Vad vi diskuterar här är egentligen ett förslag om 6 miljoner kronor till förberedelse av den omlokalisering vi beslutade i fjol.

I samband med denna punkt har vi i utskottet även behandlat en hel del motioner, vilka föranlett fem mycket splittrade reservationer. Det är därför så många talare varit uppe. Reservationerna har också under-tecknats av olika utskottsledamöter.

Även om jag här inte ämnar gå in på någon direkt principiell diskussion — den får vi väl föra när det kommande förslaget om utlokalisering tas upp till behandling — vill jag i alla fall något kommentera de olika talarna. Jag tror att detta sker bäst genom att jag tar reservationerna i den ordning de finns införda i inrikesutskottets betänkande nr 5.

Den första reservationen är, som herr Nilsson i Tvärålund redan påpekat, en uppföljning från i fjol. Den gäller valet av orter. Även herr Gustafsson i Säffle har varit inne på den frågan.

I vad gäller förslaget om att det enbart skall vara storstadsalternativ som skall komma i fråga vill jag nämna att utskottets skrivning i fjol gick ut på att alternativ till storstäderna måste vara attraktiva och att det var nödvändigt att koncentrera resurserna. Härför talade även att den statliga verksamheten borde flyttas gruppvis. Men vi sade också att även andra orter kunde komma i fråga i det här sammanhanget. Därför tycker jag att talet om enbart ett storstadsalternativ är ointressant och felaktigt i det här sammanhanget. Även reservanterna säger, att för att en ort skall kunna ta emot en utlokalisering måste det finnas tillfredsställande kommunikationer, en differentierad arbetsmarknad och god service. Men även andra orter än länscentra bör komma i fråga. Jag noterar med tacksamhet att herr Nilsson i Tvärålund sade att endast ett begränsat antal orter i vårt land kan bli mottagare, och det är nog ganska viktigt att

vi är överens om detta från början. Det finns ju inte hur mycket folk som helst i Stockholm som sysslar med s. k. centraliserad verksamhet och som kan flyttas ut. Därför kan man inte tänka sig en utflyttning till alla de orter som har intresse av en sådan här verksamhet. Utskottet har sagt att även andra orter kan komma i fråga, men reservanterna anser tydligen att den reservation som jag här har besvarat går litet längre än så.

Herr Gustafsson i Säffle har avlämnat en reservation, i vilken han önskar att utskottet skall göra ett uttalande till förmån för Åmål-Säffle-regionen. Herr Nilsson i Tvärålund har redan klargjort varför utskottet inte anser det. Han sade nämligen att tiden inte nu är inne att diskutera konkreta orter, utan att vi får göra det i ett annat sammanhang. Det intressanta med den här reservationen är att herr Gustafsson som skäl till att man bör ta med Åmål-Säffleregionen säger, att utskottet i fjol gjorde uttalanden till förmån för de fyra nordligaste länen och sydöstra Götaland och att man därför nu borde kunna göra ett uttalande för den här regionen. Det finns ett gammalt talesätt som säger: Alltid något, sade den som fick se Åmål. Har man då också fått med Säffle, så anser tydligen herr Gustafsson att denna region gott kan jämföras med de fyra nordligaste länen och kanske t. o. m. anses vara större än sydöstra Sverige, där vi inte har gjort någon som helst ortklassificering i det här sammanhanget.

Herr Oskarson och ett par ledamöter på Jönköpingsbanken har här instämt i det förslag som herr Persson i Stockholm fört fram i sin motion om att man nu skall besluta om en flyttning av domänverket från Borlänge-Falunregionen ner till Jönköping. Herr Persson i Stockholm säger att utskottet inte på något sätt har inlåtit sig i en saktidiskussion. Nu förde utskottet i fjol en ganska ingående saktidiskussion om detta. Vi har i år samma uppfattning som i fjol, nämligen att de regionalpolitiska argumenten väger över för Falun-Borlänge. Vi anser i och för sig att domänverket lika väl kunde ligga i Jönköping. Herr Persson i Stockholm säger att vi påstår att en utlokalisering till Borlänge-Falunregionen räcker för att lösa problemen där, men jag tror inte att den statliga utlokaliseringen på något sätt löser problemen för dessa orter om man där sätter sig med armarna i kors fram till år 1976. Det måste mycket annat till för att lösa den problematiken. Något nytt har som sagt inte tillförts denna fråga sedan förra året, och vi anser fortfarande att de lokaliseringspolitiska skälen är det som betyder mest.

När herr Persson i Stockholm säger att kommunalmännen i Borlänge-Falunregionen i dag kanske inte är så intresserade av en utlokalisering dit, vill jag upprepa vad jag sade i fjol, nämligen att det är bättre för kommunalmännen i denna region att ha en fågel i handen än tio i skogen. Det är lätt att här ge löften om att vi skall flytta det ena eller andra verket, men jag hävdar bestämt liksom i fjol att det finns inget verk som man kan placera -- ursäkta att jag säger det -- norr om Dalälven utan att finna någon ort söder om Dalälven som är mer attraktiv för personalen. Därför har vi hållit fast vid vår tidigare uppfattning.

När jag nu går över till reservationen 4 hoppas jag att utskottets värderade ordförande förlåter mig att jag inte började med hans reservation, som är nr 5. Jag tar dem nämligen i nummerföljd, som jag

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

sade förut.

Nr 4 är en moderatreservation, och både herr Nordgren och herr Oskarson har varit uppe och talat om den. Först talar man om personalinflytandet, och det kan väl vara riktigt. Vi hade stora diskussioner om det i fjol.

Låt mig här citera ur en tidningsartikel, baserad på en enkät och med överskriften: "Samråd har fungerat fint i frågan om utlokalisering". Man intervjuar en fru Britta Tranberg, som är med i domänverkets tjänstemannaförening. Hon säger i fråga om utlokaliseringen: "Just i den aktuella frågan om utlokaliseringen tycker jag att företagsdemokratin har fungerat fint. Vi var i företagsnämnden underrättade om planerna. Ledningen har lyssnat till oss, och vi har exempelvis hjälpt till med ordalydelsen i generaldirektörens yttrande i utlokaliseringsärendet. Vi har även besökt Borlänge och Falun."

Det är vad som sker i den nu beslutade utredningen. När det gäller de förslag till omlokalisering som väntas så har jag här Statstjänstemännens riksförbunds tidning, SR-nytt nr 1 1972. Där säger man följande:

"I varje fall: samarbetet fungerar tämligen tillfredsställande. Delegationen har gemensamma sammanträden med personalorganisationerna ungefär en gång i månaden och vid dessa sammanträden sker ett ganska fritt meningsutbyte." Litet längre ned står det: "Delegationen förefaller också angelägen att ta del av personalorganisationernas uppfattningar och ta hänsyn till den kritik som riktas mot utredningsarbetet."

När det gäller personalpolitiken har vi alltså här ett uttalande om att man tycker att företagsdemokratin fungerar ganska hyggligt i detta sammanhang.

Men vad som är intressant är att man i moderatreservationen, undertecknad av herrar Nordgren och Oskarson, tar upp de ekonomiska analyserna. Herr Nordgren talar om att den här koncentrationen beror på att företagen har fått höjda pålagor, höjda skatter, avgifter och dylikt. Därefter kommer herr Nordgren – och det gör även herr Oskarson – in på den statliga verksamheten och talar om att det blir högre kostnader om man flyttar ut statliga verk. Vi har ingen riktig utredning om vad det kostar, men det blir dyrare, heter det.

Det är möjligt att det blir dyrare, men kan inte det också bero på att vi nu för en lokaliseringspolitik? Jag har själv sagt att jag ansluter mig till tanken på utlokalisering med ögonen öppna för att det kommer att kosta pengar. Vad den enskilda företagsverksamheten beträffar så är ju skatter, avgifter eller pålagor desamma vare sig företagen är placerade i Stockholm, i Skåne eller i Norrland. Men vad som kan ha verkat styrande på utvecklingen är de kostnader man åsamkas vid en decentralisering. Därför måste man, när man tar upp en debatt om de ekonomiska aspekterna, ha klart för sig att omlokaliseringen kommer att kosta en del pengar.

När det gäller den parlamentariska kommittén kan man ju fråga sig vad en sådan skulle ha för uppgift. Skall den granska eller eventuellt ändra tidigare utlokaliseringsbeslut? Eller skall den granska delegationens nya förslag? Jag förstod av herr Oskarson att han anser att det inte behöver brådska med en ny omgång i fråga om utlokalisering. Han sade

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

nämligen att innan vi fattar ytterligare beslut bör vi först ha erfarenhet av den utlokalisering som redan är beslutad. Då skulle vi ju få vänta ända till 1976 innan vi kan fatta ett nytt beslut om utlokalisering. Jag anser för min del att detta skulle vara en allför lång väntan, som skulle medföra en förskjutning i tiden av genomförandet. Vi kan ju konstatera att delegationens förslag skall framläggas i maj och att man räknar med att efter remissbehandling kunna komma fram till ett beslut någon gång 1973.

Herr Eriksson i Arvika, utskottets värderade ordförande, har motiverat det förslag som framförs i reservationen 5, som avgivits av folkpartiet. Han tog också upp bakgrunden härtill, nämligen att man redan under fjolåret hade ett särskilt yttrande i detta sammanhang, där man konstaterade att det då föreliggande förslaget i begränsad utsträckning hade tillgodosett deras krav, t. ex. när det gällde riks försäkringsverket, där vissa verksamheter överförs till Sundsvall medan en del blir kvar här i Stockholm.

Jag vill framhålla att det i detta sammanhang måste bli ett både-och och inte bara ett antingen—eller. Herr Eriksson i Arvika och herr Persson i Stockholm har nämnt att man inom domänverket efter beslutet om en omlokalisering har börjat se om sin organisation och därvid konstaterat, att denna är så stor att den genom delegering kan minskas från 400 till 150 tjänstemän. Detta tycker jag på sätt och vis är ganska bra. Det stora felet är väl att denna utredning inte kom till stånd innan en utflyttning beslutades. Kanske hade man kunnat vara kvar i Stockholm, som det stora flertalet vill. Måhända sker det i dag inom en hel del verk en omvändelse under galgen när det gäller decentraliseringspolitiken, och jag har ingenting emot att man kommer dithän.

Jag vill säga några ord om decentraliseringen. Först och främst måste vi vara överens om att det även vid en eventuellt fortlöpande decentralisering efter samma mönster som hittills är oundvikligt att de tunga besluten fortfarande kommer att fattas i Stockholm. Jag tycker också — och det vill jag säga till herr Nilsson i Tvärålund, som tog upp det särskilda yttrandet från hans parti — att det vid en delegering ut till länsplanet inte kan bli de små länen, Jämtlands, Kronobergs och Kalmar län, som får överta de flesta arbetsuppgifterna, utan att det då i huvudsak blir Stockholm, Göteborg och Malmö som får fullgöra dem. Och det är ju där som koncentrationen finns. En sådan decentralisering kommer att ha mycket liten betydelse för de regioner som jag tror att herr Nilsson i Tvärålund och jag är överens om att man behöver hjälpa i detta sammanhang.

Dessutom utreds ju delegeringsfrågan av länsberedningen, och man kan väl knappast begära mera i detta sammanhang. Efter det senaste beslutet om hur regionalpolitiken skall styras kan man också fråga sig, om vi här i riksdagen skall diskutera regionalpolitiska spörsmål och om de inte skall slussas ut på länsplanet för att avgöras inom de olika regionerna. Detta är kanske den sista debatt vi för om riksdagens och statsmakternas styrning av de regionalpolitiska medlen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att på alla punkter få yrka bifall till utskottets förslag.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga till utskottets vice ordförande herr Fagerlund att jag delar hans uppfattning att vi skall föra huvuddebatten i denna fråga när propositionen kommer, sannolikt år 1973. Skälet till att jag så pass utförligt har berört vårt förslag om decentralisering är emellertid att vi, som jag sade, vill ha detta prövat vid sidan om det andra förslaget. Därför är vi redan nu tvungna att driva våra synpunkter i denna fråga mycket bestämt och att utförligt motivera dem.

Herr Fagerlund sade att domänverket är ett exempel på omvändelse under galgen. Jag tycker också att det är väldigt bra att vissa verk har tagit allvarligt på det här och att de både gjort en rationalisering och föreslagit en decentralisering. Låt oss gärna säga att vårt krav om utredning har kommit för sent, men vad som ägt rum visar ändå att kravet är motiverat nu. Det blir inte bättre, om vi skjuter det ännu längre på framtiden. Här finns ju ett bevis för att vi är ute på verkligt fast mark. Verken bör få uppdraget att mycket skyndsamt redovisa till vilken nivå de skulle kunna decentralisera sin verksamhet, om de får den möjligheten som alternativ till utlokalisering av hela verk eller delar därav.

Folkpartiet är inte med på reservationen 1 och var det inte heller förra året. Längst ned på s. 4 samt på s. 5 i betänkandet finns motiveringen för detta. Jag tycker att vad som står där utgör tillräckligt underlag för att vi har tagit ställning på det sätt vi har gjort.

Vi har sagt att de orter som skall ta emot de statliga verken eller delar av dem skall kunna erbjuda en sådan service i form av differentierad arbetsmarknad och goda kommunikationer att de verkligen *är* alternativ för dem som skall flytta ut. Vi har inte bundit oss till de i propositionen föreslagna orterna, och det anser jag mycket väsentligt. Utskottet har sagt att även andra orter än de som var aktuella i anledning av propositionen kunde komma i fråga i samband med kommande utlokalisering. Det har vi vidhållit, och det är skälet till att vi inte ställt oss bakom den reservation som har nr 1.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund sade att vi borde sluta tala om storstadsalternativ. Det skall vi gärna göra, och vi har heller inte börjat. Det var väl departementschefen som nämnde dem i propositionen till förra årets riksdag.

Vidare borde vi avvakta beslutet om regionalpolitiska handlingsprogram, sade herr Fagerlund. Jag vill hänvisa till vad departementschefen sade i propositionen, nämligen att det förhållandet att statsmakterna ännu inte tagit ställning till ett regionalpolitiskt handlingsprogram inte bör utgöra något avgörande skäl för att skjuta på ett beslut rörande omlokalisering.

Men det kanske inte var detta jag fäste mig mest vid, utan det var talesättet, som vi väl alla har hört: Alltid något, sade han som fick se Åmål. Jag tycker att det är beklämmande att få höra det här. För människorna i vår region är det inte särskilt uppmuntrande. Där erfar man ofta just denna inställning, speciellt från statsmakternas sida.

Herr Fagerlund sade att jag "hängt på" Säffle för att därmed jämställa

den regionen med de nordliga länen och sydöstra Götaland. Det finns en bakgrund till detta. Säffle-Åmålregionen är arbetsmarknadsstyrelsens A-region. Vidare sägs det i förra årets proposition att man valt Borlänge-Falun som mottagarort av statlig verksamhet på grund av det nära kommunala samarbetet mellan dessa bägge städer, och det förhåller sig på samma sätt när det gäller Säffle-Åmål. I motionen framhålles att det förekommer ett nära samarbete.

Även denna region arbetar, som det har sagts här, under galgen. Den ena statliga verksamheten efter den andra försvinner. Jag vill erinra om Åmåls besvärliga läge på arbetsmarknaden. Där har funnits ett betydande antal sysselsättningstillfällen vid SJ:s verkstad. Tidigare har där arbetat flera hundra man, men verksamheten har skurits ner. I Säffle har domsaga, åklagare osv. försvunnit, och polisdistriktet finns bara tills vidare. Åmål är bekymrad för domsaga, åklagare, exekutionsverk osv. Denna region, som ligger mellan två residensstäder, Karlstad och Vänesborg, tycks vara på väg att dö ut. Det är därför jag har tagit upp dess problem i det här sammanhanget.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund sade att domänverket kunde lika gärna ligga i Jönköping. Nej, herr Fagerlund, det kan *mycket hellre* ligga i Jönköping, ty det är den bästa platsen för domänverket. Han säger också att det beror på den regionalpolitiska målsättningen att domänverket förlades till Falun-Borlänge och i och med detta avfärdar man alla andra argument. Jag vill hävda att det är möjligt att nå ungefär samma regionalpolitiska effekt genom att decentralisera som den man nu söker nå genom att flytta ut verken i deras helhet. Det bör vara möjligt att genomföra i och för sig önskvärda decentraliseringar av den statliga verksamheten och att göra detta efter rationella ekonomiska analyser och under hänsynstagande till de olika myndigheternas kostnader och effektivitet.

Herr Fagerlund säger vidare -- och det har berörts tidigare -- att det är en omvändelse under galgen. Jag har hört detta uttryck tidigare, och jag kan inte underlåta att reagera mot det, ty det är inte med sanningen överensstämmande.

Jag kan återigen ta domänverket som exempel. Detta verk har under hela 1960-talet genomfört en mycket stark rationalisering i vad gäller befattningshavarna ute på fältet. Man har minskat antalet skogsarbetare från 15 000 till 5 000. Då säger någon att det beror på den tekniska utvecklingen och på att man gått över till helårsanställning. I stor utsträckning förhåller det sig så, men det förtar dock icke det faktum att minskningen ägt rum.

1967 tillsattes en organisationsutredning inom domänverket, och den gav till resultat att man minskade antalet revir från 90 till 68, antalet överjägmästarområden från 11 till 8 och antalet bevakningsområden från 450 till 300. Denna utredning påbörjades 1967, och den har också gett resultat.

Jag kan inte hålla med herr Fagerlund när han säger att det är en omvändelse under galgen. Jag är övertygad om att samma strävan som

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

finns hos domänverket också finns inom andra statliga verk, att man verkligen försöker rationalisera för att minska den centrala förvaltningen.

Domänverket har en kontorsfunktionsutredning som också är på gång. Den tar sikte på att minska just dessa funktioner både i Stockholm och ute i landet. Som här tidigare sagts siktar man på att minska den centrala förvaltningen till under 200 tjänster. Dessutom har man en utredning, DV 75-80, som tar sikte på riktlinjerna för domänverkets organisation fram till 1975-1980.

Därför tycker jag att det är orätt, herr Fagerlund, när man om de statliga myndigheterna och de statliga verken använder argumentet att de kommit underfund med att man också kan decentralisera en del av verksamheten först i och med att utlokaliseringen blivit ett faktum. Så är det inte.

Herr Fagerlund sade något om en personalenkät i en tidning, där en personalrepresentant skulle ha uttalat sig mycket positivt om företagsdemokrati. Jag ifrågasätter inte det på något sätt, men jag kan ändå inte underlåta att tala om att enligt en undersökning som gjorts är en mycket stor del av befattningshavarna inom de statliga verk som nu skall utlokaliseras i etapp 1 icke beredda att flytta med till den nya platsen.

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att utskottets ärade vice ordförande inte gick in på någon som helst sakdebatt, där han ställde plus och minus mot varandra, utan han gjorde det rätt bekvämt för sig genom att liksom bara försvara status quo, jämfört med fjolårets beslut.

Inledningsvis säger herr Fagerlund att jag skulle ha sett detta som enda möjligheten att lösa sysselsättningsfrågan i Falun-Borlängeregionen. Jag framhöll tvärtom mycket starkt att detta var en ytterst marginell, om ens någon, lösning av frågan och att mycket rejälare grepp måste tas för att klara den uppgiften. Jag är angelägen, herr talman, att få det rättat i protokollet så att inget missförstånd uppstår.

Sedan säger herr Fagerlund att han tror att Falun-Borlänge-folket tycker det är bättre med en fågel i handen än tio i skogen. Det är ju en maxim som har gått i varenda kotte i detta land från sex sju års ålder. Men här är det på sin höjd fråga om en skattefågel, herr Fagerlund. Man får dit en del folk från Stockholm, men man får inte arbetsuppgifter för de människor där uppe som väntas bli arbetslösa inom kort. Om man fattar ett beslut om utlokalisering av domänverket med dessa magra utsikter till sysselsättning för folk som har svårigheter är det en viss risk att den här fågeln i handen föranleder staten att hålla sig passiv under förebärande att den har skickat ut ett verk till Falun-Borlänge. Och alla inser väl i dag --- jag är övertygad om att herr Fagerlund också gör det --- att detta inte på något sätt löser sysselsättningsproblemen i bygden.

Jag vill alltså hävda att det verkligen är att ha omtanke om Falun-Borlängeregionen att föra ett sådant resonemang som jag har fört: det bör tas rejälare tag och så snart som möjligt. Vi får inte vänta fyra år för att lösa de problemen. Följaktligen blir det inget motiv kvar för att vidhålla de redan fattade besluten med alla deras svagheter.

Så säger herr Fagerlund att han har fått det intrycket att företags-

demokratin fungerat tillfredsställande. Det är möjligt. I det speciella sammanhang som jag talar om vet jag emellertid att de anställda inte uppfattar det så att den fungerat tillfredsställande, eftersom de på allt sätt har försökt att få en ändring av besluten. Jag vet också att de anställda helt delar min uppfattning, att de föreslagna åtgärderna inte vilar på objektiva grunder från verkets synpunkt och från näringssynpunkt.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlunds resonemang om delegering av beslutsfunktionerna föranledde mig att begära ordet.

Om jag förstod herr Fagerlund rätt menade han att en delegering skulle beröra främst länen närmast Stockholm och inte sådana län som Jämtland, Blekinge m. fl. I så fall tror jag att herr Fagerlund har missförstått vad en decentralisering av beslutsfunktionerna måste innebära. Vi kan ta exemplet domänverket inom den statliga sektorn, vi kan ta exemplet Skandiakoncernen inom den privata sektorn. Jag ber att få hänvisa till en debatt i riksdagen förra veckan i anledning av motionerna om länsdemokrati och till vår motion nr 290 i år. Naturligtvis bör beslutsfunktionerna delegeras till samtliga län vad gäller den statliga sektorn av samhällslivet.

Skillnaden mellan reservanter och majoritet i fjol – och den är densamma i år – framgår klart om man läser s. 49 i utskottets betänkande nr 15 år 1971. Jag ber att få citera majoritetens beskrivning av skillnaden:

"Skillnaden mellan departementschefens förslag och de båda motionernas yrkanden är i huvudsak att departementschefen har givit företrädare åt större expansiva orter, medan motionerna i utlokalisering av statlig verksamhet ser ett medel att stödja även orter med behov av ytterligare stimulans för att erhålla tillräcklig egen växtkraft."

Det var detta jag beskrev i mitt tidigare anförande. Jag har inte uttryckt mig så att utflyttning endast skulle omfatta orter av karaktären storstäder. Här är det fråga om en skillnad i huvudinriktningen och i synen på hur denna fråga skall lösas i framtiden.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Den av riksdagen antagna lokaliseringpolitiska målsättningen har ju hela tiden varit att försöka skapa sysselsättning i de områden där det är alldeles speciella problem. Utskottets värderade vice ordförande underströk också i sitt anförande att det var regionalpolitiska synpunkter som man borde ta hänsyn till, och han sade att de väger över i vissa sammanhang. Får jag fråga utskottets vice ordförande: Vägde de lokaliseringpolitiska aspekterna över även när det var tal om att placera myntverket, inte i Söderhamn inom stödområdet – som utskottet föreslagit – utan i ett annat, redan överhettat område?

Ännu mera betänksam blev jag när utskottets vice ordförande i sitt fortsatta inlägg sade, att det finns ingen ort norr om Dalälven som man inte kan finna ett bättre alternativ till söder om Dalälven – om jag fattade honom rätt; ungefär så föll orden. Det är enligt min uppfattning

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

– och jag hoppas att i varje fall ledamöterna på Norrlandsbänkarna delar den allvarliga ord med tanke på den betydelse som den delen av landet har för vår försörjning över huvud taget. Dessutom finns det åtskilliga exempel, herr Fagerlund, på att man har flyttat ut t. o. m. statliga och i varje fall privata företag, eller delar av företag, till Norrland, där man ur både samhällsekonomisk och personell synpunkt är helt nöjd och tillfredsställd med utflyttningen. Herr Nilsson i Tvärålund erinrade om Skandia. Det finns många fler exempel bland de enskilda företagen – Volvo, Saab osv.

Vidare sade herr Fagerlund – och det är naturligtvis riktigt – att det är många av de anställda som är nöjda med den utlokalisering som har skett. Det hoppas jag innerligt, och jag hoppas att det blir många fler som blir nöjda med att flyttas ut t. o. m. till Norrland, om vi lyckas få några sådana förslag framöver. Men samtidigt sade herr Fagerlund att vi måste ha klart för oss att det kommer att kosta pengar. Ja, herr Fagerlund, det är ju därför som moderata samlingspartiet är så angeläget om att få en parlamentariskt sammansatt kommitté, som skall granska kostnaderna och lämna förslag.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Tre minuter för att replikera alltihop det här är ganska kort. Men låt mig börja med herr Eriksson i Arvika, utskottets ordförande; jag är ju bara vice. Om vi skall ha en decentralisering som skall skötas inom verken, hur skall vi då kunna få en parlamentarisk förankring av en utlokalisering? Då blir det ju verken själva som styr utvecklingen och icke riksdagen, som får färdiga förslag i sammanhanget.

Till herr Gustafsson i Säffle: Jag använde det där uttrycket på grund av att herr Gustafsson i Säffle gjorde en jämförelse mellan regionen Åmål-Säffle och de fyra nordligaste länen eller sydöstra Sverige. Där finns bakgrunden till yttrandet. Jag tycker att herr Gustafsson i Säffle kan vara så ärlig att han erkänner att de fyra nordligaste länen i varje fall är något större än Säffle-Åmål; jag har ju för övrigt alls inte nämnt någon enskild ort i de trakterna.

Jag begriper inte varför herr Oskarson kopplade in rationaliseringen. Jag har inte nämnt ett ord om rationalisering. Han säger att vad jag har diskuterat med domänverket är decentralisering, och som bevis för detta anför han att man har minskat antalet revir och kronojägardistrikt – tror jag det var – från 450 till 300. Ja, det är ju en form av centralisering i detta sammanhang. Domänverket har centraliserat från min hembygd till Växjö, vilket jag anser vara tokigt, när man har all skogen vid Kosta och ingenting i Växjö.

När det gäller denna minskning i domänverket från 400 tjänstemän till 150, som herr Oskarson har berört, är utredningen helt och hållet gjord efter det att vi fattade beslut här i riksdagen.

Herr Persson i Stockholm säger att jag inte jämför plus och minus. Får jag fråga: Var skall jag jämföra plus och minus? Jämför jag plus och minus i Falun-Borlängeregionen, så måste det bli ett klart plus för att domänverket placeras däruppe.

Herr Nilsson i Tvärålund har fullständigt missuppfattat mig. Jag menar

bara att om vi delegerar ut, blir det ju de stora länen som får de flesta arbetsuppgifterna, och de små får färre tjänstemän för att sköta arbetet. Det tycker jag är ganska klart. Låt mig också säga att trots Skandiakoncernens utlokalisering räknar de ju med att ha 50–60 procent av sina anställda kvar i Stockholm även i fortsättningen.

Till herr Nordgren vill jag säga att när jag talar om söder kontra norr om Dalälven så är det därför att jag tror att vi måste ta ställning här i riksdagen. Jag säger inte detta som någonting negativt. Men går vi ut och frågar människorna vart de vill flytta så tror jag att vi får till svar att de flesta verk hellre vill flytta till någon ort söder om Dalälven än norr om Dalälven. Det är därför jag anser att vi måste fatta beslutet här.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har både förra året och i år sagt att för mig har de regionalpolitiska skälen för en förläggning till Falun-Borlängeregionen vägt över. Detta föranledde nu herr Nordgren att fråga mig om de inte också vägde över för Söderhamn. Jag hoppas att det är en missuppfattning från herr Nordgrens sida, eftersom jag var en av förkämparna för att myntverket skulle förläggas till Söderhamn och eftersom vi var helt ense om det. Jag tycker att det är konsekvent att de regionalpolitiska skälen vägde över även där.

Herr Fagerlund frågar sedan hur det här skall gå till – att man i verken skall komma med ett förslag om decentralisering. Hur skall vi kunna pröva det? Jag har sagt tidigare att jag tycker att det är självklart att verken själva bäst kan avgöra till vilken nivå de kan decentralisera centralförvaltningen. Det skall naturligtvis ske en prövning, och jag tycker att den prövningen skall ske i samband med att vi tar ställning till utlokaliseringen av hela verk eller delar av verk. Då vill vi ha detta förslag från verket och pröva det. Jag tror att man med en decentralisering kan nå mycket bra regionalpolitisk effekt.

Sedan vill jag bara säga, precis som herr Nilsson i Tvärålund, att inte kommer det att bli en decentralisering till enbart storstadsregionerna eller till områdena i närheten av Stockholm. Det är inte alla verk som har länsstyrelserna som regionalkontor – det känner vi samtliga till.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund sade att jag hade jämfört Säffleregionen med de nordligaste länen och sydöstra Götaland. Jag kan hålla med herr Fagerlund om att de nordligaste länen och sydöstra Götaland är större än Värmland och norra Dalsland. Men ser vi till problemen på arbetsmarknaden, så har vi större problem i vår del av landet.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar i allra högsta grad om jag varit otydlig. Mina frågor ställde jag, herr talman, till utskottets vice ordförande. Jag vet mycket väl att utskottets ordförande och jag varit helt eniga om här berörda frågor, liksom vi förresten brukar vara på de allra flesta punkter. Frågorna ställdes alltså till vice ordföranden, herr talman.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Minskningen regionalt innebär inte decentralisering utan centralisering, säger herr Fagerlund. För mig innebär det rationalisering. Och människor kan ju ändå inte fördelas hur som helst; när man behöver mindre folk kan man inte ha hur många som helst ute i bygderna. Det är en rationalisering det är fråga om.

Resonemanget om att domänverket vaknat sent kan vi lämna därhän. Jag bara slår fast att detta är inte en diskussion om att straffa några som eventuellt har sovit över, utan här är det fråga om hur vi skall utveckla skogsnäringen, bl. a. via domänverket som är ett viktigt instrument i den politiken här i landet.

Beträffande plus eller minus frågade sedan herr Fagerlund: Är det Falun-Borlänge vi skall tänka på? Det tycker jag är typiskt för herr Fagerlunds sätt att resonera. Skall vi inte ta in allt i bilden som hör hemma här? Det är då jag menar att allt väsentligt talar för Jönköpingsalternativet.

Jag vill understryka, herr talman, att det inte alls är fråga om att nonchalera Falun-Borlängebygdens behov. Tvärtom påstår jag mig, som jag sade i det förra anförandet, vara en varm talesman för att de behoven beaktas. Men låt inte denna viktiga skogsnäring, som har sådana svårigheter att kämpa med på världsmarknaden, destrueras och låt inte dess arbete försvaras genom beslut av det här slaget! Vi har inte råd med det.

Och här måste man verkligen på allvar börja lyssna på vad skogsnäringens eget folk säger. Vi kan inte göra det här till någon sorts resonemang om att man varit sent ute e. d. — vi måste se på frågan med det allvar den kräver. Tänk bort domänverket som den effektiva faktorn här — och vi riskerar, herr talman, betydande värden för vår skogsnäring. Det är jag helt övertygad om.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att denna debatt har gett ett mycket värdefullt resultat om vi alla kan vara eniga om att det är ett stort framsteg ifall man inom den statliga verksamheten, i likhet med vad som har hänt när det gäller Skandia, kan minska den centrala personalen med 50 procent och flytta ut dessa 50 procent till övriga delar av landet. Det är vackert så att man tar hälften genast.

Vad gäller det antal som på det sättet kan utlokaliseras till Jämtlands län och andra små län i jämförelse med det som kan ske i större län, så tror jag faktiskt att det specifika värdet i sådana län som Jämtlands län och Norrbottens län är gott och väl av samma storleksordning som i Östergötlands län, Skånelänen, Uppsala län och andra större län.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag börjar med herr Nilsson i Tvärålund och hans resonemang om Skandiakoncernen.

Man får väl dock inte glömma att vi på den statliga sidan redan har en decentraliserad verksamhet genom länsstyrelserna. Procenttalet kan jag inte exakt ange, men det är ovedersägligt att det redan finns en hel del

decentraliserad verksamhet på det statliga planet. De här 50 procenten har jag bara nämnt som ett exempel.

Sedan förstår jag inte det här med rationalisering. Jag har aldrig kritiserat rationaliseringen inom domänverket, herr Persson i Stockholm. Jag tror absolut att den har varit av behovet påkallad för att domänverket skall kunna klara de här problemen. Jag yttrade mig om detta bara därför att herr Oskarson tog upp ett resonemang som kunde ge intrycket att jag hade kritiserat rationaliseringen; det är ju fråga om en decentralisering.

Slutligen gjorde herr Gustafsson i Säffle vissa jämförelser beträffande problematiken. Jag vill då bara hänvisa till herr Gustafssons första anförande, där han sade att den industriella utvecklingen i regionen hade varit tillfredsställande.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! De motiv som ligger bakom tanken att flytta ut statliga verk från Stockholmstrakten är vi alla, såvitt jag förstår, eniga om; vi behöver göra någonting för att dämpa Storstockholms tillväxt, och vi behöver skapa flera sysselsättningstillfällen i andra delar av landet. Till detta kommer också att det just är förvaltningssektorn som växer snabbast i Storstockholm. Medan antalet yrkesverksamma i denna region under tiden 1959–1968 – tyvärr finns det inte mera aktuella siffror – ökade med upp emot 1 procent per år, ökade antalet anställda i s. k. offentlig tjänsteproduktion tre gånger så mycket. Samtidigt minskade antalet anställda inom tillverkningsindustrin i absoluta tal med närmare 15 000 personer. Antalet arbetsställen för industriarbetare minskade med 80.

Storstockholm är alltså på väg att få en ganska ensidig befolkningsstruktur med växande antal anställda inom servicenäringar och förvaltningar av skilda slag samt med en minskande andel industriarbetare. Att i det läget föreslå skärpt etableringskontroll för industrin – som man har gjort på vissa håll – i form av särskild investeringsavgift och andra pålagor på industriell verksamhet är inte någon särskilt välriktad åtgärd.

Hur pass effektivt och rimligt är det då att gå vidare på den väg som riksdagen slog in på i våras, att flytta ut hela statliga verk? En viss regionalpolitisk effekt åstadkommer man självfallet med en sådan åtgärd. Men det är väl ändå inte rimligt att bedöma en för svensk statsförvaltning så genomgripande reform som detta innebär *uteslutande* från regionalpolitiska synpunkter. Vi måste självfallet se vad det innebär för verkens möjligheter att fungera effektivt, och vi måste ta rimliga hänsyn till dem som är anställda i de statliga verken. Dessutom måste vi ta reda på vad en sådan operation kostar. För även om vi skulle välja att se saken uteslutande ur regionalpolitiska synpunkter måste vi ändå fråga oss vad vi får för pengarna. Här liksom på andra områden är det rimligt att göra en bedömning av vad alternativa åtgärder skulle ge för utbyte med samma ekonomiska insats.

Men lika entusiastisk som majoriteten här i kammaren var i våras, när regeringens utlokaliseringförslag behandlades, lika svalt intresserad var man av att kräva den analys som jag här bara antytt. Några kostnadsberäkningar fanns över huvud taget inte – annat än sådana som var

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

ganska ointressanta —, effekten på verkens möjligheter att fullgöra sina uppgifter i den nya situationen sade man ganska litet om, och vad personalen tyckte ansåg man sig i stort sett kunna bortse från. Saken är inte förhållingsbar, var det besked finansministern gav.

Nu står vi inför en andra etapp i den planerade utlokaliseringen. Vi vet litet mer den här gången. Kritiken här i riksdagen, från experter och från löntagarorganisationer har tvingat regeringen att gå mera omsorgsfullt till väga. Bearbetningen av de utredningar som gjorts av delegationen, av statskontoret och av verken själva är såvitt jag vet fortfarande under prövning av delegationen för utlokalisering, och vilka slutsatser man där kommer att dra av materialet vet jag inte. Men för egen del tycker jag, efter att ha gått igenom en del av det mycket digra material som finns tillgängligt, att det är alldeles uppenbart att hela denna sak måste omprövas.

I utredningsarbetet har ingått sex frågor, som ämbetsverken skall besvara. Den första av dem lyder så här: *Innebär en omlokalisering med hänsyn till verksamhetens speciella karaktär sådana merkostnader även efter övergångsskedet, att det inte kan anses försvarligt att genomföra en omlokalisering?* Svaret på den frågan är ett ganska entydigt ja i de verks remisser som jag har haft tillfälle att gå igenom, och det är litet över hälften. Man anser med andra ord i samtliga de fallen att kostnaden för en utlokalisering är oförsvarligt hög. Ser man på de beräkningar som lagts fram verkar det också vara en ganska rimlig slutsats. Statskontoret har sammanställt kostnadsöverbäganden för 3 av de 34 verken — det gäller televerket, Vattenfall och statens järnvägar — och för enbart dessa tre verk redovisat en sammanlagd samhällsekonomisk belastning på drygt 2,7 miljarder kronor för en femårsperiod.

Naturligtvis rör det sig här om uppskattningar med utgångspunkt i ett ganska osäkert underlag — man har försökt bedöma de förseningar av projekt som kommer att uppstå på grund av orutinerad personal, ökade kontaktbehov, ökade kostnader för de kontakter man under alla förhållanden måste ha, ökade personalkostnader på grund av en omfattande nyrekrytering, försämrat konkurrensläge i affärsverkens fall, flyttningskostnader och mycket annat. Men även om man räknar med en betydande felmarginal i dessa beräkningar, så rör det sig ändå om en jättelik samhällsekonomisk satsning. För var och en som inte satsat all sin prestige i tanken, att en utlokalisering av hela ämbetsverk under alla förhållanden skall genomföras, måste det te sig ofrånkomligt att fråga sig om det inte finns vettigare sätt att driva regionalpolitik på.

Ta t. ex. SJ! Om den kalkyl man gjort är riktig skulle utflyttningen av statens järnvägars centralförvaltning — vart den nu skall flytta — kosta närmare en miljard kronor under denna femårsperiod. Det motsvarar nästan vad vi under tre år ger SJ för s. k. olönsamma bandelar. Låt oss anta att man skulle gå ut till kommunalmän och företagare i Arjeplog, i Säffle, i Åmål, i Virserum, i Strömsund och på andra håll i de utflyttningsdrabbade delarna av landet och fråga: Här har vi en miljard kronor till förfogande för SJ:s område — vad rekommenderar ni att vi använder dessa pengar till inom regionalpolitiken? Jag tror att väldigt få, om ens någon, skulle komma på idén att föreslå att man skall använda

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

dem till att flytta Lasse Petersons kontor från Stockholm till något s. k. storstadsalternativ. Sannolikare är väl att de i stället skulle säga: Sluta lägga ned järnvägar! Använd pengarna till att sänka frakttaxorna! Använd dem till att sänka personbiljettpriserna! Det är åtgärder som gynnar oss i de här regionerna. Vi har inget som helst intresse av att SJ flyttar från *en* stor stad till *en annan*.

En utflyttning av Vattenfall kostar ungefär lika mycket. För de pengarna skulle vi under den här perioden kunna sänka energiskatten med en femtedel. Vad det kostar att flytta vägverket vet jag inte – några sådana beräkningar har man ännu inte gjort – men jag är övertygad om att det finns mycket väl motiverade projekt på vägområdet som ger större regionalpolitisk effekt än att flytta vägverkets kontor från Stockholm till landsorten. Det tycks också herr Olhede själv, att döma av hans remissvar som för övrigt tillhör de intressantare, vara övertygad om. Luftfartsverket, har vi redan bestämt, skall flytta, och det är förmodligen ingenting att göra åt det. Men nog verkar det vara parodi på regionalpolitik att kanske tvingas finansiera en utflyttning av luftfartsmyndigheten genom höjda priser på inrikesflyget.

När jag betvivlar det rimliga i fortsatt utlokalisering av statliga verk -- nu talar jag om utlokalisering av *hela* verk -- är det inte därför att jag vill ifrågasätta behovet av radikala åtgärder för att åstadkomma bättre regional balans. Vad jag har sagt är bara att om vi nu anser oss ha råd med den mycket stora samhällsekonomiska satsning på en regionalpolitisk reform som utflyttningen av ämbetsverk skulle innebära, även om de kostnadsberäkningar som jag refererade till vore mycket grovt överskattade, då måste vi rimligen fråga oss om vi inte kan uppnå samma eller större effekt med andra metoder. Risken är ju annars att vi med öppna ögon ger oss in i ett gigantiskt slöseri med skattebetalarnas pengar.

När det gäller att åstadkomma effektiv regionalpolitik som gör att det lönar sig att arbeta även utanför storstadsområdena finns det både beprövade, generella metoder inte minst på trafikområdet och, det utgår jag ifrån, i varje län enskilda investeringsprojekt, där pengarna skulle ge stor regionalpolitisk effekt.

Men vilka alternativ finns det då om man vill infria den andra huvudmålsättningen när det gäller att flytta ut statliga ämbetsverk från Stockholm: att hindra en fortsatt kraftig tillväxt av den centrala förvaltningsapparaten i det här området? Folkpartiet har visat på ett sådant alternativ i den partimotion som herr Eriksson i Arvika berörde utförligt i sina anföranden. Den förordar en utredning verk för verk av möjligheterna att decentralisera uppgifter till kommuner och länsorgan, dvs. att flytta ut uppgifter från Stockholm till länsstyrelserna och till kommuner. Det är ju ingalunda nödvändigt att alla de beslut som fattas i Stockholm i fortsättningen också skall fattas där eller i någon annan stad som kommer att överta Stockholms roll som säte för de respektive förvaltningarna.

Det verkar uppenbart att en sådan reform har betydande fördelar framför den totala utlokaliseringen. Den kan genomföras successivt, vilket innebär mindre störningar i verkens arbete och att man i betydande omfattning slipper det inslag av tvångsflyttning av personal som den

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

fullständiga utlokaliseringen med nödvändighet medför.

Reformen blir billigare än en utlokalisering. Det har chefen för domänverket, som herr Eriksson i Arvika refererade till, ganska övertygande bevisat. Den och den regionalpolitiska effekten behöver därför inte bli mindre, i varje fall inte på sikt. Dessutom - och det är kanske inte minst intressant särskilt för dem som gärna talar för behovet av decentralisering - innebär denna delegering av funktioner ifrån Stockholm till länsorgan och till kommuner en faktisk decentralisering i meningen en spridning av inflytande och makt. Flera beslut kommer att fattas närmare de människor och verksamheter som berörs. Reformen leder alltså till bättre *när demokrati* men den betyder också ökad *effektivitet* bl. a. genom att man i stor utsträckning kan tillvarata de lokala erfarenheterna.

Jag vill, herr talman, varna för missuppfattningen att den utflyttning av verk från Stockholm till andra delar av landet, som riksdagen beslöt i våras och som man nu planerar en andra etapp av, skulle ha något som helst att göra med decentralisering i denna mening. Inte känner sig väl t. ex. skolmyndigheter eller myndigheter inom arbetsmarknadsområdet eller bostadsområdet etc. mindre centralstyrda om de beslut som de är beroende av kommer att fattas i Jönköping, Karlstad eller Umeå än om de fattas i Stockholm. Det är precis samma grad av centralstyrning som det handlar om i båda fallen.

Om detta säger utskottet i sitt betänkande att man inte kan ersätta den pågående utlokaliseringen med en decentralisering eller delegering, utan den skall ses som ett komplement. Om utskottet med det menar att man inte i princip skall säga nej till varje tanke på att ett verk kan flytta från Stockholm till en annan del av landet så håller jag med. Visst kan det finnas enstaka fall där sådan utflyttning är motiverad; vi har genomfört några sådana redan. Men om utskottet menar att man först skall flytta ut verken till Umeå, Karlstad, Örebro etc. och sedan aktualisera en decentralisering av uppgifter ut till länsorgan och kommuner, då försöker utskottet verkligen att sätta sig på två hästar. För vad betyder det? Jo, det betyder att man först skall utsätta verken för den genomgripande reform som en utflyttning innebär och sedan strax därefter eller kanske rent av samtidigt kräva att man genomför ännu en omorganisation, som också den givetvis, om den skall leda till något resultat, blir mycket genomgripande. Då tycker jag faktiskt, herr talman, att man glömmer bort att våra ämbetsverk har viktiga samhällsfunktioner att fullgöra och att man i stället betraktar dem uteslutande som lokaliseringsobjekt.

En delegeringsreform bör naturligtvis innebära en betydande minskning av anställd personal i de centrala verken. Om man nu på de orter dit verk skall flytta bygger kontorslokaler och bostäder och andra former av samhällsservice som man vill ha för att ta emot det verk som kommer -- är det då rimligt att samtidigt planera för en nästa organisationsetapp, som innebär en successiv minskning av antalet arbetstillfällen på dessa tillflyttningsorter? Så kan man naturligtvis inte göra. Det vore en otjänst av stora mått mot de kommunalmän som är ansvariga för planeringen på tillflyttningsorten.

En utlokalisering av verk innebär i realiteten en läsning av verkens organisationsstruktur på mycket lång sikt. Därför, herr talman - och jag

vill sluta med det — måste vi välja. Ett *ja* till ännu en utlokalisering i stor omfattning av den typ vi genomförde i våras innebär ett *nej* till en genomgripande decentralisering av svensk statsförvaltning.

Jag yrkar bifall till reservationen 5 vid inrikesutskottets betänkande.

I detta anförande instämde herrar Molin, Wirmark, Romanus, Wiklund i Stockholm, Ahlmark och Wikström (samtliga fp).

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Skälet till att jag har begärt ordet är att herr Ullsten i början av sitt anförande använde ordet omprövning. Det föranleder mig att såsom utskottets ordförande uttrycka den förhoppningen att herr Ullsten inte lade in den betydelsen i ordet omprövning att han vill ompröva det beslut som vi fattade 1971. Utskott och riksdag har enigt och klart slagit fast den utlokaliseringen. Såsom utskottets ordförande vill jag deklarerat att jag kommer att stå för det beslutet.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att man när detta beslut fattades i våras saknade praktiskt taget allting som kunde anses vara ett underlag för en bedömning av vilken effekt beslutet skulle få. Nu har man ändå fattat beslutet. Om vi krävde en omprövning av hela detta beslut, skulle det innebära att de kommuner som vi ingett förhoppningar om att få dessa verk och som redan såvitt jag begriper är ganska långt framme i sin planering finge avbryta denna. Det skulle bli ännu en dumhet i raden av de många i denna fråga. Därför befinner vi oss dess värre i den situationen att vi inte kan göra en sådan omprövning, såvida man inte vid en kostnadsberäkning, som jag hoppas ändå är på gång också när det gäller de redan beslutade verken, skulle komma fram till rena orimligheter i enskilda fall. Då får man tänka sig en omprövning. Men på herr Erikssons i Arvika egentliga fråga är mitt svar, att någon generell omprövning av det fattade beslutet tyvärr inte går att göra.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för att herr Ullsten gav detta besked. Jag tror det var värdefullt att det gavs som en komplettering till hans tidigare anförande.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Alla som var med om debatten i våras var väl då fullt medvetna om att utlokaliseringen kommer att kosta en hel del. Då utskottets ordförande i dag gav en kommentar talade han om, att också utskottet visste det men att man vägt fördelarna mot nackdelarna och funnit att fördelarna med en utlokalisering övervägde. Jag förmodar att den ståndpunkten inte har ändrats.

Den debatt som har förts här i dag skall egentligen röra sig om anslag, men den har också kommit att röra själva utlokaliseringen. Dels har man blickat tillbaka på förra årets beslut och anförat en del synpunkter på det, dels har man sett framåt mot den utlokalisering som planeras. Det är nog

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

väsentligt att de tongångarna på något sätt kommer fram till dem som sysslar med denna planering.

Då det gäller den kommande utlokaliseringen får man väl hålla fast vid att regionalpolitiska synpunkter bör tillgodoses. Det kan sägas att den utlokalisering som bestämdes 1971 innebar att en hel del av de ämbetsverk som skulle flytta utlokaliseras till andra relativt stora städer. De inflyttnings- och utlokaliseringsorter som där föreslogs och fastställdes var i stor utsträckning sådana städer som toppar listan över Sveriges städer i storleksordning. En fara är att en sådan utlokalisering kan föra med sig en utlokaliserings nackdelar utan att samtidigt föra med sig de fördelar som kan åstadkommas med en utlokalisering.

Jag blev glad över det yttrande i utskottets betänkande som utskottets ordförande antydde, då han sade att även andra orter än de som var aktuella i anledning av propositionen kunde komma i fråga i samband med kommande utlokaliseringar. Det skrev inrikesutskottet i våras, och nu säger man att utskottet vidhåller sin inställning från i fjol. Eftersom jag försäkrar att jag gillar detta utskottets uttalande, vill jag säga att jag tror det vore bra om andra orter än de som var föremål för utlokalisering förra året kunde bli aktuella vid nästa utlokalisering.

Det är klart att man i första hand bör gynna Norrlandslänen, och det är väl riktigt att också gynna sydöstra Götaland. Men man bör komma ihåg att det finns även andra delar av vårt land, som under nu pågående strukturförändring upplever samma problem som skogslänen och kanske även sydöstra Götaland upplever.

I samband med att denna fråga behandlades förra året var vi några motionärer som väckte en s. k. byamotion som gällde L län. Detta län ligger i närheten av ett mycket attraktivt område, som drar både företag och folk till sig – Örestadsområdet. Där har man ungefär samma storstadsproblem som i Stockholm. L län, som omsluter Örestadsområdet, påverkas i viss mån negativt av detta.

Det är väsentligt att vid en ny utlokalisering även detta län kommer i åtanke i ett blivande förslag. Det ligger visserligen litet längre ifrån Stockholm men har goda kommunikationer, en väl differentierad arbetsmarknad, goda utbildningsmöjligheter och kan ge kvalificerad service. Det har alla förutsättningar för att bli ihållkommet.

Jag har, herr talman, inget särskilt yrkande utöver vad som från folkpartihåll framförts tidigare, när det gäller dagens beslut, men jag vill liksom höja min röst för att dessa synpunkter måtte bli beaktade i ett kommande lokaliseringsförslag.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! När vi för ett år sedan beslöt en omlokalisering av statlig verksamhet, hörde jag till dem som var till den grad tveksamma att de röstade emot förslaget. Herr Eriksson i Arvika sade för en liten stund sedan i ett replikskifte att det var ett enigt och klart beslut i utskott och riksdag, men där föll väl orden litet felaktigt. När vi fattade beslutet var det 27 riksdagsledamöter som röstade emot. I riksdagen var alltså beslutet inte enigt.

Liksom många andra konstaterade vi då att ärendet var bristfälligt

berett, att det saknades underlag för en samhällsekonomisk bedömning av förslagets verkningar och att man inte hade tagit någon större notis om de anställdas synpunkter och önskemål. Det är klart att vi var några som var särskilt intresserade för den region från vilken utlokalisering skulle ske. Vi hade funderingar om vilka konsekvenser förslagets genomförande skulle få för Stockholm som huvudstad och ekonomiskt centrum och om hur återverkningarna kunde bli för hela Stockholmsregionen.

I det här sammanhanget är det många som talat om för oss vilket värde som skulle ligga i att trycket på Stockholmsregionen lättade. Vi är själva helt på det klara med att det är mycket angeläget att vi får en balans inom landet och att tillväxttakten i den här regionen kraftigt dämpas. Det är också mycket som talar för att vi blir bönhörda. Befolkningstalet i Stockholm har under de senaste åren sjunkit och kommer under ett antal år framöver att ytterligare sjunka. Det finns, som nämnts tidigare, tecken som tyder på att en minskning av antalet industriarbetsplatser med 20–30 procent kan väntas under de närmaste åren.

För övrigt tror jag dock inte att man dämpar trycket på Stockholmsregionen genom att flytta ut ett antal ämbetsverk. Ett tomrum uppkommer visserligen temporärt, men det blir ett tomrum som antingen myndigheterna själva eller andra kommer att fylla, därför att ingen vill acceptera den kapitalförstöring som det skulle innebära att inte utnyttja de byggnader som blir lediga. En del av dem är ju också – om jag inte tar fel – ganska moderna. Då har syftet med utlokaliseringsåtgärderna gått om intet och bara vållat flyttningskostnader och förluster genom en effektivitetsminskning. Dessa förluster är inte så obetydliga. Bara för några verks räkning rör det sig om åtskilliga miljoner. Man skall vara bra hårdhudad för att inte ta intryck av de kostnadssynpunkter som kommit fram sedan beslutet fattades.

En stor del av den berörda personalen upplever dagens situation som hopplös. I utredningen, propositionen och utskottsbetänkandet talas det om generositet, välvilja och omtanke. I dag, många månader efter riksdagens beslut, har inte mycket gjorts för att infria dessa löften.

Jag har framför mig ett brev från berörda personalkategorier som exemplifierar hur man känner det. Man nämner bl. a. att många familjemedlemmar icke har ansett sig kunna delta i de besöksresor som anordnats till utlokaliseringsorten, emedan en arbetsgrupp inom finansdepartementet givit verkscheferna direktiv om att ej betala sådana kostnader som t. ex. förlorad arbetsförtjänst, barnvakt osv. Man nämner också att en del av personalen har sökt och erhållit arbete hos myndigheter som ej flyttar från Stockholm. Flera har hindrats att byta arbete av sina verkschefer genom att erforderliga tjänstledigheter ej beviljats. Vidare nämner man att förhandlingarna med avtalsverket icke synes bli slutförda inom överskådlig tid. Jag förstår att dessa människor upplever situationen som hopplös.

Det mest olyckliga, som jag ser det, är att slå sönder Svea rikets förvaltningsapparat. Det är principiellt felaktigt att splittra den administrativa huvudorten i ett land. Vad innebär det på sikt? Vad innebär det för kanslihuset och regeringen? Vad innebär det för den administrativa

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

apparaten under regeringsnivån? Vad innebär det för oss andra som anser att en balanserad och jämn maktfördelning är nödvändig i den typ av samhälle som Sverige representerar? En mycket väsentlig fråga ur politisk och demokratisk synpunkt är vad detta innebär för regeringens inflytande och makt. Lika väsentligt vore det att få veta i vilken grad frågan om regeringens makt har påverkat hela detta ärendes handläggning.

Jag förstår de människor som undrar vad som ligger bakom det som håller på att ske. Jag förstår dem som t. o. m. talar om en hetskampanj mot Stockholm och Stockholms län. Jag förstår bitterheten och sorgen hos de tjänstemän och deras familjer som råkat komma i vägen för denna hetskampanj. En dämpning av Stockholmsregionens expansion pågår ju, och alla partier står bakom dessa strävanden. Det vore lyckligt för alla berörda om vi åtminstone sluppe hetskampanjen och denna beklagliga Stockholmsfientlighet.

Herr talman! Jag vill sluta med en påminnelse. Människorna på Södermalm, i Vällingby, i Skärholmen och i Sundbyberg har också en hembygd.

I detta anförande instämde herr Åkerlind (m).

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon principiell diskussion. Redan i mitt första inlägg sade jag att jag anser att vi får vänta med det.

Efter det att jag hört herrar Wennerfors och Ullsten finner jag faktiskt en fråga berättigad, nämligen om de är beredda att riva upp det beslut som fattats. Herr Ullsten har redan svarat att det vore en dumhet. Herr Wennerfors sade att man inte skall slå sönder Svea rikets förvaltningsapparat, och jag vill säga att skall en sådan inställning göra sig gällande vid den fortsatta utlokaliseringen misstänker jag att den regionalpolitik som vi skall föra här i landet kommer att misslyckas katastrofalt.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Herr talman! Låt mig först ta tillfället i akt att göra ett bestämt avståndstagande från herr Ullstens och herr Wennerfors' filosofi när det gäller de här frågorna.

I en motion till årets riksdag har jag begärt att Skellefteå vid en kommande utlokalisering av statliga verk och institutioner skall ihågkommas. Och detta är ju så blygsamt som man egentligen kan uttrycka sig. Det yrkandet går emellertid tillbaka på ganska auktoritativa uttalanden, bl. a. från regeringshåll.

Utskottet har inte velat gå in på frågan om ortsvalet. Jag kan inte hjälpa att jag tycker att försiktigheten förefaller väl så markerad. Tidigare har man i inrikesutskottet inte dragit sig för att uttala konkreta uppfattningar. Inte minst mot bakgrunden av uttalade näringspolitiska synpunkter när det gäller vissa orter inom stödområdet *hade en klar och positiv ståndpunkt från utskottets sida i denna fråga enligt min mening varit naturlig och nödvändig.*

Låt mig citera några rader ur en skrivelse från 23 företagare, större och mindre, i Skellefteå. Den har också presenterats för regeringen.

”De problem som vi här tagit upp har accentuerats genom det sätt varpå Skellefteå klassats i det regionalpolitiska programmet. Optimismen inom näringslivet som varit en grundläggande faktor bakom den industriella expansionen i vår region kan lätt förbytas i pessimism. Det är visserligen sant att regionen hittills utvecklats positivt, tack vare den framgångsrika industrin. Detta får dock inte tagas till intäkt för att Skellefteregionen kommer på mellanhand i denna fråga, som ju hänger intimt samman med högskoleenheten”, som har varslats om.

Faktum är att industriutvecklingen inom Västerbottens län, trots vad som står i nämnda skrivelse, under det sistförflutna året har karakteriserats av en viss stagnation. Det är betecknande att Västerbottens län var det enda av Norrlandslänen som under 1971 hade en markerad befolkningsminskning.

Mot bakgrund av en tidigare mycket positiv företagsutveckling inom Skellefteområdet är det djupt olyckligt ifall en stagnation nu skulle bli bestående. Skellefteregionen har i motsats till Umeå och Luleå inte heller den automatiska utveckling inbyggd som ligger i förekomsten av offentlig förvaltning.

Detta är ett allvarligt observandum, och jag vill, herr talman, med stöd av det jag här har anfört yrka bifall till motionen 1464, vilket innebär att behovet av en större differentiering av näringslivsstrukturen inom norra delen av Västerbottens län understrykes.

Herr BOO (c):

Herr talman! I frågan om domänverkets lokalisering vill jag helt instämma i utskottets yttrande. Falun-Borlångeregionen måste vara en utmärkt huvudort för verket i fråga. Regionen är också väl rustad att ta emot denna utlokalisering, och efter principbeslutet förra året har ytterligare steg tagits för att man där skall vara beredd att klara den service och det som i olika avseenden i övrigt krävs av en lokaliseringsort.

Herr Persson i Stockholm, som pläderar för Jönköping, uttalar att Falun-Borlångeregionen, om den nu inte får domänverket, senare skulle kunna få någon annan utlokalisering. När det gäller statliga verksamheter av olika slag har Dalarna regelmässigt blivit utan. ”Senare” har alltid varit lösenordet när detta motiverats, inte minst här i riksdagen, och det är det som herr Persson nu än en gång upprepar. Länet kan inte bara leva på löften. Vi måste ha positiva resultat. Det är avgörande för vad som i övrigt skall hända med regionen, och en ändring i dag av förra årets beslut om lokalisering av domänverket till Falun-Borlångeregionen skulle betraktas som ett misstroende mot länet som sådant.

Herr talman! Jag skulle kunna ta upp ytterligare aspekter i detta stora frågekomplex, men jag vill nöja mig med det sagda. Jag tyckte emellertid att det fanns anledning att understryka, att det denna gång inte får bli så att de löften som förra årets riksdag gav till Dalarna tas tillbaka.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Vad man än tycker om utlokalisering av statliga verk från Stockholm, måste man väl i alla fall vara enig om att fjolårets beslut står fast och inte på detta stadium kan rubbas. Därför är det naturligtvis

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

helt onödigt med en sakdebatt här i dag, och jag skall inte ge mig in på en sådan.

Anledningen till att jag har begärt ordet var bara att ett av Yngve Perssons skäl för att yrka bifall till den reservation, i vilken det förordas att domänverket skall förläggas till Jönköping i stället för till Falun-Borlänge, synes mig vara minst sagt tvivelaktigt. Herr Persson säger nämligen, att en utlokalisering till Falun-Borlänge av domänverket är felaktig bl. a. därför att den inte skulle skapa några nya arbetstillfällen som löser sysselsättningsproblemen där. Men, herr Persson, var någon annanstans har utlokalisering av statliga verk från Stockholm den effekten? Det är precis samma sak var man än lägger dem: man flyttar folk från Stockholm och man tillför den andra orten ytterligare skatteunderlag och verksamhet, men man löser inga sysselsättningsproblem där. Och om herr Perssons verkligt diskutabla tes skulle vara riktig - vilket jag anser att den inte är - skulle det lokaliseringspolitiskt och sysselsättningsmässigt vara helt meningslöst att flytta ut något enda verk från Stockholm till någon ny stationeringsort.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Man skall väl inte förvånas över någonting, särskilt inte i detta hus, men nog hade man väl trott att förra årets riksdagsbeslut låg fast och att vederbörande myndigheter också hade att rätta sig därefter.

Nu har det väckts motioner om upphävande av beslutet i vad gäller några delar av det s. k. paket som riksdagen bestämde sig för i fjol. In i bilden kommer då frågan om domänverkets förläggning. Herr Persson i Stockholm har yrkat att beslutet i den delen skall upphävas och att verket i stället skall förläggas till Jönköping. I anslutning till motionen om detta finns det en reservation som går på samma linje.

Jag är faktiskt förvånad över motionärens ställningstagande liksom över reservantens, och man frågar sig vad som varit vägledande för deras aktivitet på den här punkten. Man kan väl dunkelt ana vad det kan vara, men jag skall inte dra upp någon diskussion kring det utan bara säga att jag är ytterst förvånad över den aktivitet som herr Persson i det här sammanhanget har utövat. Det finns ingen rimlig grund för de påståenden som han gör sig skyldig till.

Det kan kanske vara tillräckligt att med dessa ord slå fast att vill man verkligen göra någonting för den region som jag representerar så måste man någon gång ta det första steget. Jag anser att detta första steg tog riksdagen 1971.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru Sundström (s) och herr Fredriksson (s).

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att min uppfattning att domänverket bör förläggas till Jönköping inte på något sätt är ny. Jag

hade samma reservation förra året. Reservationen i år är alltså enbart en uppföljning av vad jag anser vara rätt och riktigt. Här är det inte på något sätt fråga om misstroende mot Dalarna, absolut inte. Jag har ingen anledning att hysa någon sådan. Reservationen är helt och hållet grundad på de sakförhållanden som sammanhänger med domänverkets verksamhet. Skogsbrukets och skogsindustrins tyngdpunkt ligger i södra Sverige.

Vi har all anledning att verkligen se upp med vårt skogsbruk och de problem som det kämpar med i dag såväl på inrikesmarknaden som på utrikesmarknaden. Därför bör vi inte tynga domänverket med ytterligare kostnader och problem. Verket behöver få inrikta sig helt och hållet på de problem som redan finns och som är stora. Där behöver domänverket få lov att sätta in sina resurser och krafter.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Med anledning av vad herr Oskarson sade nyss vill jag ändå framhålla att Kopparbergs län är ett av de mellansvenska skogs länen med betydande verksamhet på skogsnäringarnas område, och det bör inte vara annat än ett plus när det gäller att förlägga domänverket dit.

Vi hade en sakdebatt i fjol, där man väjde skälen för och emot olika orter som i och för sig kunde anses vara jämförbara. Vid den slutliga bedömningen kom man fram till att de regionalpolitiska skälen ändå väjde över, och det var anledningen till att man beslöt att förlägga domänverket till Falun-Borlångeregionen. De regionalpolitiska skälen har lika stort värde i dag som de hade i fjol. Här har sagts tidigare att det behövs rejäla tag för Kopparbergs län i lokaliseringpolitiskt avseende. Det kan ju då inte vara något tag i den vägen, om riksdagen nu skulle riva upp ett beslut som den fattade under fjolåret, när just den lokaliseringpolitiska aspekten bedömdes ha ett så stort värde. Jag tror också att det är riktigt att det betyder en hel del för denna region och för länet som helhet. Det är en injektion som för med sig följdverkningar ur sysselsättningssynpunkt. Detta är också ett av skälen till att vi i Kopparbergs län har en så entydig uppfattning i denna fråga. Det har sagts tidigare av tre talare från länsbänken, och jag kan instämma i vad de har framfört.

För mig är det klart att det beslut som riksdagen i fjol fattade bör stå fast. Det finns ingen anledning att i detta läge riva upp det beslutet. I Kopparbergs län betraktar vi avgörandet i dag som ett avgörande av mycket stor betydelse. Skulle det gå emot länet skulle det som också tidigare sagts här av några talare betraktas som ett misstroende för länets del.

Vi har alla förutsättningar att ta emot domänverket. Det är riktigt att man i detta sammanhang står fast vid det beslut som fattats tidigare. Jag kan instämma i utskottets uppfattning i denna fråga.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att jag förde samma resonemang i fjol. Det är naturligt att man från dalabänken i detta läge resonerar som man gör. Men jag konstaterar då att man lägger en enda aspekt på problemet, och det är att man har blivit lovad och då skall man också få det som

lovats. Man menar att ett beslut skall infrias till varje pris, hur det än är funtat.

Får jag ställa mot detta ett ögonblick litet grupppolitik som inte är grupppolitik. Jag tror att om våra samhällsforskare skulle studera svensk fackföreningsrörelse och se hur den har reagerat inför näringspolitik och rationaliseringsfrågor, skulle man finna att knappast några förbund och deras medlemmar har varit mera aktiva och positiva än vad skogsnäringens folk, och deras tre förbund, varit när det gäller att se till att utforma och upprusta skogsnäringen så att den effektivt kan sköta sin uppgift och konkurrera på världsmarknaden. Jag erinrar om de stora debatter vi haft om skogsnäringen och mycket, mycket annat. Vår facktidning SIA har i flera decennier haft som en huvudlinje att slåss i näringspolitiska frågor efter som vi bedömer det mycket och erkänt fram-synta linjer.

Men när man har denna positiva inriktning, när man ber att medlemmar skall ta konsekvenserna i form av nedläggningar utrationaliseringar och allt möjligt, får man helt plötsligt uppleva att man i en väsentlig struktur- och rationaliseringsfråga i vår skogsnäring skall så att säga böja sig för den enkla synpunkten att det om fyra år skall finnas skatte- eller möjligen arbetsobjekt på viss plats i landet. Ändå inser vi att vi uppenbarligen kan skaffa sådana på annat sätt tidigare, herr Mellqvist, och effektivare, om vi bara bestämmer oss för det. Den reservation som jag tillstyrker och som bygger på en motion som jag är medundertecknare av talar för att dessa möjligheter skall ges på annat sätt, och som jag hoppas långt tidigare.

Därför tycker jag, herr talman, att de tre anförandena från dalahållet här varit alldeles för känslomättade. Man har inte riktigt försökt att se allvaret, det näringspolitiska och sociala allvaret, i denna fråga. Man tar litet för lätt på saken och genar förbi den. Men vi som är sysselsatta i skogsnäringen, vi har inte den chansen. Vi får dras med problemet i alla möjliga sammanhang och tycker att vi kan få en handräckning från riksdagen också, att vi kan få ett positivt stöd även i denna fråga. Det är det debatten gäller.

Herr BOO (c):

Herr talman! Herr Persson menar att vi av rent känslomässiga skäl talat för Dalarna. Vi har -- jag har det i varje fall -- studerat både materialet inför fjolärets debatt och det som eventuellt kan vara nytt inför årets diskussion i riksdagen. Jag tycker, herr Persson, att ingenting har kommit fram som ändrar den bedömning som en överväldigande majoritet av Sveriges riksdag ändå gick in för i fjol. Det är det som också varit avgörande för vårt yrkande här att Falun-Borlängeregionen skall bibehållas som lokaliseringsort.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Alla vet vi med vilken ruelle flera av dessa beslut togs i fjol. Alla vet att vi går omkring och talar med varandra i bänkarna och är överens om att det här var mycket tvivelaktigt. Men vi har på något sätt fastnat i apparaten. Jag tycker det är svagt av denna riksdag att med

sakmaterialet för ögonen inte kunna ändra ett sådant beslut – det vore en styrka och inte en svaghet att göra det. De tal som har hållits under denna punkt i dag – och även tal som har hållits i andra sammanhang – visar hur splittrad, tvehågsen och orolig man är trots att man är överens om en sak, om jag har förstått det hela rätt, nämligen att då förnuftsmässiga skäl talar för en utflyttning skall man genomföra den.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fransson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 4 mom. B röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja	–	243
Nej	–	70
Avstår	–	12

Mom. C såvitt avsåg motionen nr 763

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Gustafsson i Säffle i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad

Mom. C såvitt avsåg motionen nr 1464

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1464, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafsson i Byske begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkande nr 5 punkten 4 mom. C såvitt avser motionen nr 1464 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit nämnda motion.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Förberedelser för
omlokalisering av
statlig verksamhet*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafsson i Byske begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	274
Nej	—	25
Avstår	—	26

Mom. D

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. E

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Oskarson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 4 mom. E röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Oskarson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	257
Nej	—	40
Avstår	—	27

Fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) anmälde att hon avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. F

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 4 mom. F röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 271
Nej — 40
Avstår — 14

Mom. G

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Eriksson i Arvika och Rimås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 4 mom. G röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Eriksson i Arvika och Rimås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 229
Nej — 61
Avstår — 32

§ 10 Föredrogs skatteutskottets betänkanden:

Nr 4 i anledning av motion beträffande restitution av försäljningskatt på guldsmedsvaror

Nr 8 i anledning av motion om samtidig tillämpning av bestämmelserna om ackumulerad inkomst och om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 11 Uppskov med realisationsvinstbeskattningen av egna hem vid flyttning till annan ort

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 9 i anledning av motion angående uppskov med realisationsvinstbeskattningen av egna hem vid flyttning till annan ort.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:873 av herr Petersson i Röstånga m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till sådan ändring av realisationsvinstbeskattningen att den, som på grund av flyttning tvingades sälja egna hem och på den nya bostadsorten avsåg att förvärva liknande bostad, ägde åtnjuta uppskov med beskattningen av realisationsvinst under viss tid.

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

Uppskov med realisationsvinstbeskattningen av egna hem vid flyttning till annan ort

Onsdagen den
15 mars 1972

Uppskov med realisationsvinstbeskattningen av egna hem vid flyttning till annan ort

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Eriksson i Bäckmora (c), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Hörberg (fp) och Söderström (m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:873 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till sådan ändring av realisationsvinstbeskattningen att den, som på grund av flyttning tvingades sälja eget hem och på den nya bostadsorten avsåg att förvärva liknande bostad, ägde åtnjuta uppskov med beskattningen av realisationsvinst under viss tid.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Till grund för skatteutskottets betänkande nr 9 ligger en motion från folkpartiet i vilken man begär förslag till sådan ändring av realisationsvinstbeskattningen att den, som på grund av flyttning tvingas sälja eget hem och på den nya bostadsorten avser att förvärva liknande bostad, äger åtnjuta uppskov med beskattningen av realisationsvinst under viss tid. Majoriteten i utskottet har sagt nej till förslaget, och utskottets utlåtande i ärendet är mycket kortfattat. Den här frågan har varit uppe i kamraren tidigare, senast förra året. Utskottsmajoriteten säger att den vill avvakta resultatet av arbetet inom realisationsvinstkommittén, som skall ha för avsikt att pröva frågan. Det återopades förra året, och det återopas även i år.

Det sägs att kommittén har för avsikt att pröva frågan, men det finns ingen beställning att kommittén skall göra det. Det är mycket möjligt att förslag från kommittén så småningom kommer att framläggas.

Vidare säger utskottet att frågan inte är av den angelägenhetsgrad att en omedelbar lagstiftning är påkallad, och därför anser utskottet att man kan vänta med att ta ställning i frågan. Men den som råkar ut för den här beskattningen har nog en annan uppfattning än vad majoriteten i skatteutskottet har. Det är nämligen inte fråga om en skatt av en inkomst som man har haft eller en vinst som man har gjort. Det innebär i realiteten för väldigt många att de drabbas av en skatt på något som inte har utgjort någon inkomst eller vinst. Det är alltså helt enkelt en straffbeskattning. Vederbörande har sålt en fastighet och kanske fått köpa en fastighet som varit av exakt samma värde och samma storlek och blir beskattad trots att han inte har haft någon som helst inkomst eller vinst av det hela.

Det är här inte frågan om att man skall kunna undandra något från beskattning, utan hela frågan gäller ju att, om en person flyttar från en ort till en annan och avhänder sig ett egna hem på den ort som vederbörande lämnar och köper en likvärdig bostad på den nya orten, han skall ges ett rimligt anstånd för att förvärva bostad på den ort till vilken han flyttar och få uppskov med realisationsvinstbeskattningen tills han har ordnat upp den affären.

Visserligen medges för vissa situationer att man kan få anstånd, om det föreligger tvingande skäl för att flytta, såsom vid expropriering, bullerskador från flygfält, rationalisering av jordbruk osv. Men alla de

Onsdagen den
15 mars 1972

Uppskov med realisationsvinstbeskattningen av egendom vid flyttning till annan ort

människor som tvingas flytta på grund av sin tjänst eller som tvingas flytta därför att ett företag läggs ned och de måste söka anställning på en ny ort ges inte denna möjlighet att få uppskov.

Vi reser vill att man skall få ett sådant uppskov och få ett rimligt anstånd för att återställa läget för en likvärdig bostad som man lämnar. Flyttningen kan bero på en företagsnedläggelse, vilket även kan ske på expanderande orter där man har ett relativt högt fastighetsvärde. Då kan det, även om vederbörande har haft sin fastighet relativt kort tid, uppstå en s. k. vinst. Och han kan vid flyttning till en expanderande ort få betala exakt lika mycket som han har fått vid försäljning av sin villa, trots att den villa han skaffar sig på den nya orten är exakt likadan. Då råkar han ut för en beskattning, vilket väl inte kan anses rimligt.

Om däremot vederbörande inte skaffar sig en villa på den nya orten, skall försäljningspriset för villan på den gamla orten tas upp till beskattning. På den punkten har både reservanterna och majoriteten i utskottet samma uppfattning.

Det är väl ett allmänt rättvisekrav att man, när man inte haft någon inkomst eller vinst, inte skall bli beskattad. Svensk skattelagstiftning baseras ju på att man skall ta ut skatt endast när inkomster eller vinster har förelagat. Men att ha en skatt som bara innebär konfiskation lär väl inte vara avsett eller tänkt i skattelagstiftningen.

Det har blivit ett fel på denna punkt, och det är väl helt enkelt frågan om en lek med ord här. Man råkade skriva galet i lagen och tog inte hänsyn till de här människorna. Då bör man väl, tycker jag, kunna erkänna det och göra den förändringen att man reglerar detta förhållande som inte är tillfredsställande. Samhället skall ju inte sätta den enskilde medborgaren i den situationen att man skall bli beskattad för inkomster som man inte haft.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Som herr Larsson i Umeå redan framhållit har skatteutskottet i föreliggande betänkande behandlat en motion med förslag till sådan ändring av realisationsvinstbeskattningen att den som på grund av flyttning tvingas sälja egendom och på den nya bostadsorten avser att förvärva liknande bostad skall äga rätt till uppskov med beskattningen under viss tid. I anslutning härtill har utskottets borgerliga ledamöter reserverat sig till förmån för motionsyrkandet.

Enligt nu gällande bestämmelser föreligger rätt till uppskov med beskattningen av realisationsvinst, om den skattskyldige anskaffar annan fastighet i den händelse tidigare fastighet har fränhånts vederbörande eller äganderätten till densamma begränsas genom exempelvis expropriation, arronderingsförsäljning, försäljning till staten på grund av flygbuller, marköverföring, nyttjanderätts- eller servitutsupplåtelse, allt detta under förutsättning att realisationsvinsten uppgår till minst 3 000 kronor.

Onsdagen den
15 mars 1972

Uppskov med realisationsvinstbeskattningen av egendom vid flyttning till annan ort

Det finns alltså redan nu en rad undantag för att begränsa skattekonsekvenserna, när det är fråga om inköp av ersättningsfastighet som är jämförlig med den avyttrade fastigheten. Dessa bestämmelser är emellertid inte tillämpliga i de fall försäljning av fastighet är framtvungad på grund av företagsnedläggelser, friställningar eller utlokaliseringar och vederbörande blir tvingad att söka sig till annan verksamhetsort för att få arbete och utkomst. En sådan försäljning kan i vissa lägen vara av mera tvingande natur än de undantag som lagstiftningen nu godtar för uppskov med beskattningen. I föreliggande fall är det omständigheter som vederbörande person inte råder över, och följaktligen borde samma uppskavsbestämmelser gälla, men så är inte fallet för närvarande, och det är denna orättvisa som motionärerna och reservanterna vill få bort med sitt yrkande.

Försäljning av fastighet på en ort och köp av ersättningsfastighet på den nya verksamhetsorten kan i många fall röra sig om byte av pengar. Enligt nu gällande beskattningsregler skall vinst vid icke yrkesmässig avyttring av fastighet beskattas vid inkomsttaxeringen, oavsett innehavstidens längd. Om fastigheten har innehafts mindre än två år beskattas i regel hela vinsten. Om fastigheten innehafts två år eller längre tid och avyttras på grund av tvång e. d. beskattas 75 procent av vinsten.

Den vinst som uppkommer kan vara ganska fiktiv, då det är mycket troligt att ersättningsfastigheten måste köpas till samma pris som vederbörande erhöll för den försålda fastigheten. Om uppskov medges kan en viss utjämning av beskattningen ske.

Utskottsmajoriteten hänvisar i sitt avstyrkande av motionen till att frågan inte är av sådan angelägenhetsgrad att omedelbar lagstiftning är påkallad. Den uppfattningen kan vi reservanter inte dela. Vi tycker tvärtom att saken är ganska brådskande, inte minst med hänsyn till det beslut vi har fattat här i riksdagen om utlokalisering av statliga verk. Tvångsförsäljningar i de fall motionen avser kan ganska snart bli aktuella i Stockholmsområdet och är säkerligen aktuella i många andra delar av vårt land. Det rör sig om människor med familjer som tvingas byta verksamhetsort för att erhålla arbete och utkomst. Jag finner det grovt stötande utifrån likabehandlingssynpunkt att dessa människor då skulle sättas i sämre läge.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen i vilken vi hemställer, "att riksdagen med bifall till motionen 1972:873 i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till sådan ändring av realisationsvinstbeskattningen att den, som på grund av flyttning tvingas sälja egendom och på den nya bostadsorten avser att förvärva liknande bostad, äger åtnjuta uppskov med beskattningen av realisationsvinst under viss tid".

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Utskottsmajoriteten hänvisar till den sittande realisationsvinstkommittén och förutsätter att denna skall komma att ta upp ärendet. Det är dock ingalunda säkert att den kommer att ägna detta ärende någon större uppmärksamhet, och med hänsyn till vad som redan tidigare sagts i denna talarstol om nödvändigheten av att det här

Onsdagen den
15 mars 1972

Uppskov med realisationsvinstbeskattningen av egna hem vid flyttning till annan ort

problemet snarast möjligt löses menar vi reservanter att det finns anledning att skynda på den här frågan.

Vi har redan tidigare flera gånger här i riksdagen haft det här problemet uppe till behandling. Det här är inte, som utskottsmajoriteten anför, ett problem som kan ställas på framtiden; det är i stället ytterligt brådskande och angeläget.

Om man bara ser på den allmänna arbetsmarknadspolitiken i dag fordras att det skall finnas stor rörlighet på arbetsmarknaden, och för att det skall göra det är det också naturligt att man försöker ta bort de hinder som finns för en sådan önskvärd rörlighet. Det är helt orimligt att en person som exempelvis skaffar sig en villa eller eget hem på en ort, men av en eller annan anledning tvingas flytta, skall bli föremål för realisationsvinstbeskattning när han realiserar huset på den gamla platsen för att sedan köpa sig ett nytt på den nya.

Det är en händelse som kan se ut som en tanke att vi hela förmiddagen har diskuterat just utlokaliseringen av statlig verksamhet. Man förvänar sig över att det inte samtidigt med denna diskussion görs försök att underlätta flyttningen för de människor man menar skall flytta ut. Det är ganska troligt att många måste sälja sina villor här i Stockholm eller i trakten kring Stockholm för att flytta ut och fullgöra en tjänst på annan ort, men sedan vid pensionsåldern vill flytta tillbaka till Stockholm. Om de nu måste realisera sitt hus i Stockholm har de inte de pengarna kvar när de kanske så småningom vill flytta åter igen. Därför menar jag att problemet är ännu större än man från utskottsmajoritetens sida försökt göra gällande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr Söderström (m).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Senast i höstas behandlade riksdagen liknande motioner och avslög dem. Riksdagen biföll alltså då vad utskottet hemställt.

Här har nu reservanterna redogjort för sina ståndpunkter, de har redogjort för motionerna och för sina motiveringar till att bifalla motionsyrkandena.

Med hänsyn till att vi diskuterat denna fråga många gånger skall jag inte ta upp kammararens tid med att motivera utskottsmajoritetens ståndpunktstagande. De som talar för reservationen säger att utskottsmajoritetens skrivning är mycket kort. Ja, vi har skrivit kort, men vi har en stark motivering, därför att vi förutsätter och tror att realisationsvinstkommittén kommer att ta upp det här problemet. Och det är inte vanligt att riksdagen tar några initiativ medan en utredning arbetar.

Vi hänvisar alltså till att det redan pågår en utredning som kommer att ta itu med denna fråga, och vi anser inte att det är nödvändigt med någon annan utredning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

*Lika folkpensions-
förmåner oberoende
av civilstånd*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Umeå begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Umeå begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 157

§ 12 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 10 i anledning av motion om en översyn av beskattningsreglerna för representationsutgifter.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Lika folkpensionsförmåner oberoende av civilstånd

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7 i anledning av motioner om lika folkpensionsförmåner oberoende av civilstånd.

I detta betänkande behandlades

motionen 1972:449 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen uttalade sig för att jämställdhet mellan vardera av två makar och ensamstående pensionstagare i fråga om grundpensionens storlek skulle vara genomförd från och med den femte etappen av programmet för årliga pensionshöjningar genom pensionstillskott (1 juli 1973),

motionen 1972:452 av fru Kristensson m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag syftande till att pensionsförmånerna inom den allmänna försäkringen - i likhet med den fr. o. m. 1971 genomförda särbeskattningen - gjordes oberoende av civilstånd samt

motionen 1972:454 av fru Olsson i Hölö (c) och fröken Andersson i Stockholm (c) vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag till plan för en sådan reformering av folkpensioneringen att pensionsförmånernas storlek blev oberoende av civilstånd.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå

- 1) motionen 1972:449 i vad den behandlades i detta betänkande
- 2) motionen 1972:452
- 3) motionen 1972:454.

Reservationer hade avgivits

1) av herr Olsson i Stockholm (vpk), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:449, i vad den behandlades i detta betänkande, uttalade att jämställdhet mellan vardera av två makar och ensamstående pensionstagare i fråga om grundpensionens storlek skulle vara genomförd från och med den femte etappen av programmet för årliga pensionshöjningar genom pensionstillskott, dvs. från och med den 1 juli 1973,

2) av herrar Ringaby (m), Mundebo (fp) och Björck i Nässjö (m) samt fröken Bergström (fp), vilka ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1972:452 och 1972:454 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning av frågan om förslag till jämställdhet mellan gifta och ogifta när det gällde rätten till pensionsförmåner inom den allmänna försäkringen.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! När man läser socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7 angående lika folkpensionsförmåner oberoende av civilstånd förvånar man sig över en sak: att majoritetens skrivning inte slutar med ett yrkande om bifall till motionerna. På punkt efter punkt instämmer nämligen majoriteten med motionärerna. Samma sak skedde för resten förra året.

I motionerna 452 och 454 pekas bl. a. på att riksdagen våren 1970 genomförde en skattereform som fastställde särbeskattningsprincipen. Oavsett civilstånd har man kommit att betrakta inkomsten som lika bärkraftig.

Från reservanternas sida tycker vi att sak samma borde gälla för folkpensionen. Också där har principen om lika förmåner oavsett civilstånd börjat göra sig gällande. Så är t. ex. pensionstillskotten oberoende av civilstånd till skillnad från den egentliga folkpensionen.

Vi tycker emellertid att den här principen bör gälla fullt ut. Det nuvarande systemet har en rad mindre lyckade konsekvenser. Två förtidspensionärer som ingår äktenskap med varandra drabbas ekonomiskt, vilket ur social synpunkt måste anses vara betänkligt. Vidare får det väl också anses orättvist att t. ex. två pensionerade syskon som bor tillsammans och hushållar gemensamt inte drabbas av någon pensionsreduktion till skillnad från de gifta pensionärerna. Hela problematiken kring vad som skall anses vara "äktenskapsliknande förhållanden" skulle man slippa, om pensionen var lika för båda parter.

I den här principen instämmer utskottet nu liksom föregående år. Men man vill inte dra konsekvenserna av sitt principiella resonemang. Trots att

Onsdagen den
15 mars 1972

*Lika folkpensions-
förmåner oberoende
av civilstånd*

man skriver att man "förutsätter att Kungl. Maj:t i enlighet med tidigare riksdagsuttalanden med uppmärksamhet följer frågan och i möjlig mån anpassar kommande reformförslag på pensionsområdet efter principen om lika förmåner för gifta och ogifta" vill man inte att detta skall gälla för den viktigaste sektorn, nämligen för folkpensionen.

Man har, herr talman, hänvisat till att det rör sig om en kostnadskrävande reform. Det är vi från reservanternas sida fullt medvetna om, och yrkandet i reservationen 2 går ut på en *utredning* av hur jämställdheten mellan gifta och ogifta skall kunna genomföras i pensions-hänseende. Vi har alltså inte krävt någonting som skulle belasta nästkommande års budget. En reform av det aktuella slaget skulle dessutom med fördel kunna genomföras successivt t. ex. under en fyraårsperiod.

Herr talman! Jag är övertygad om att det här rör sig om krav som det inte längre bara går att skjuta på framtiden år efter år. Den här reformen måste genomföras inom inte alltför avlägsen tid, och det är verkligen dags att nu ta ett steg i den riktningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 som är fogad till utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herrar Ringaby (m) och Werner i Malmö (m) samt fröken Bergström (fp).

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! En pensionär har i dag 90 procent av basbeloppet i pension. Om det är två makar som åtnjuter pension får de vardera 70 procent av basbeloppet. Skillnaden har byggt på bedömningen att levnadsomkostnaderna skulle vara betydligt lägre för pensionärspar än för ensamstående. Man har utgått ifrån att vissa initialkostnader, främst hyra, betalas en gång oavsett om vederbörande lever ensamma eller som ett gift par. Dessa antaganden har inte längre stöd i verkligheten. Med angiven riktpunkt från Svenska kommunförbundet om storleken av bostadstilläggen – att dessa bör täcka den faktiska bostadskostnaden – kan fördelen av gemensam bostad inte längre åberopas. Eventuella argument om att livsmedlen skulle bli billigare vid inköp för två personer än för en berör en sådan bagatell att den inte förtjänar kommenteras. Skäl för att bibehålla en skillnad i utgående pension mellan ensamstående och makar finns således inte enligt min mening.

Om detta har i utskottet i stort sett rätt enighet, och tidigare riksdagens beslut att utge lika stora pensionstillskott till ensamstående som till gifta pensionärer är steg i rätt riktning. Detta är emellertid otillräckligt. Det avgörande är ändå vilket grundbelopp man utgår ifrån. Tanken att människor, även makar, bör betraktas som ekonomiskt självständiga subjekt har också kommit till uttryck i olika riksdagsbeslut. Jag tänker då kanske främst på den skattereform som genomfördes 1970. Det viktigaste inslaget där var enligt min mening att man skulle beskattas efter samma skatteskala oavsett om man var gift eller inte. Av det beslutet följde att grupper som tidigare var, om man så tycker, gynnade i skattehänseende, nämligen barnfamiljer och gifta par där den ena maken

var hemma och skötte hushållet, kom i ett relativt sett sämre läge. Jag kritiserar inte det beslutet i detta sammanhang, men jag anser att i konsekvens med det borde även pensionärer – gifta och ogifta – ha jämställts i förmånshänseende. Staten genomför alltså en princip som förutom ändring av relationer mellan olika grupper innebär viss ökning av statsinkomsterna, men utan att ta konsekvenserna på utgiftssidan.

I utskottsbetänkandet står, kanske en aning förvånande, att några avgörande sociala invändningar knappast kan riktas mot att två makars sammanlagda pensionsförmåner beloppsmässigt understiger vad som utgår till två ensamstående, men det huvudsakliga argumentet för avslag på motionen är ändå frågan om resurser och prioriteringar. Vänsterpartiet kommunisterna har i olika motioner anvisat var pengar kan tas, och efter förra veckans avslag på kravet om sänkning av pensionsåldern torde finnas gott utrymme för denna reform. Vårt förslag går ut på att riksdagen skall uttala sig för att jämställdhet mellan gifta och ogifta pensionstagare skall vara genomförd fr. o. m. den femte etappen av programmet för årliga pensionshöjningar genom pensionstillskott, eller den 1 juli 1973. Om man åberopar statsfinansiella skäl för avslag men ansluter sig till principen och, som det står i utskottsbetänkandet, "vidhåller sin ståndpunkt från förra året", så bör man väl i anständighetens namn prestera en tidsplan för reformens genomförande. Det är ju inte konsekvens i ordets positiva betydelse att år efter år skriva att någonting borde göras utan att visa hur och när.

Det finns också en moderat reservation fogad till utskottsbetänkandet. Jag skulle inte ha tvekat att stödja den i andra hand om den innehållit något konkret positivt. Det gör den emellertid inte, utan den utmynnar i ett krav på en utredning. Såvitt jag förstår behöver denna fråga inte utredas på annat sätt än att man fastställer ett datum för reformens genomförande. Skulle det behövas ett etappvis genomförande av finansiella skäl, så kan detta ändå inte motivera en utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Herr talman! De förevarande motionerna, som reservanterna ansluter sig till, syftar till att pensionsförmånerna inom den allmänna försäkringen skall utgå med samma belopp oavsett den försäkrades civilstånd. Mot denna princip är det ingen som har någon invändning att göra – den är vi eniga om i utskottet. Den ändrade synen i det moderna samhället till förmån för ökad ekonomisk självständighet för makar i förhållande till varandra talar för en justering såväl av skatte- och avgiftsregler som av bestämmelser om utgående förmåner, bl. a. inom folkpensioneringen men också inom det studiesociala området samt inom arbetsmarknadsutbildningen och familjestödet. En reform av det slag som det här är fråga om är mycket kostnadskrävande. En uppräknig bara av ålderspensionen i enlighet med motionärernas förslag beräknas uppgå till ungefär 460 miljoner kronor per år. Därtill kommer kostnadsökningar för förtidspensioner, kommunala bostadstillägg m. m. Men en viss utjämning har ändå skett och sker när det gäller pensionsförmåner av här berört slag.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Lika folkpensions-
förmåner oberoende
av civilstånd*

Lagen 1969 om pensionstillskott till ålderspensioner och förtidspensioner innebär ju att man får lika tillskott oavsett civilstånd, och på sikt innebär också detta en viss utjämning mellan de olika civilstånden.

I reservationerna säger man att det nuvarande systemet är klart stötande för pensionärerna. Jag har inte den uppfattningen. Om man går ut och talar med pensionärerna är nog alla överens om att det är mera kostnadskrävande för en ensamstående. Oavsett vad herr Olsson i Stockholm i sitt inlägg sade om bostäder o. d. och den rekommendation som Kommunförbundet lämnat är det ändå så att alla kommuner inte gått in för reformen att betala lika bostadstillägg till pensionärerna. Dessutom har pensionärerna andra utgifter: telefon, TV osv. Inte heller matkostnaderna skall vi bortse från, för i många fall, då en pensionär blir lämnad ensam, lagar vederbörande inte maten utan går ut och äter med påföljd att det blir en fördyring. Jag tror snarare att det tvärtom är så att många pensionärer upplever det nuvarande systemet positivt, och det är i de fall när en pensionär blir lämnad ensam på grund av dödsfall och pensionen ökas från 70 procent av basbeloppet till 90 procent av basbeloppet.

Självfallet är det här i första hand en kostnadsfråga – det är riktigt som herr Olsson i Stockholm sade – som måste sättas in i sitt sammanhang med andra angelägna reformer. Vi hade i onsdags i förra veckan en debatt här i riksdagen om sänkt pensionsålder, och samtliga talare var då överens om att man måste se till att med det snaraste sänka pensionsåldern till 65 år – ja, en del talare var inne på linjen att man måste sänka pensionsåldern ytterligare med hänsyn till den förändring som sker ute på arbetsmarknaden. Vi inom utskottsmajoriteten sätter denna sänkning av den allmänna pensionsåldern före den reform som nu diskuteras, även om den kan betraktas såsom ganska angelägen på sikt.

Reservationerna har litet olika yrkanden. I reservationen 1 talas om att man skulle genomföra detta så att det skulle vara klart till den 1 juli 1973. Av vad jag anfört framgår, herr talman, att vi inom utskottsmajoriteten inte kan biträda detta förslag, och jag ber att få yrka avslag på reservationen 1.

I reservationen 2 framförs ett utredningsyrkande. Där delar jag herr Olssons i Stockholm uppfattning: det finns ingen anledning att göra utredningar på detta område. Vi känner kostnaderna, vi vet vad det kommer att innebära i utgifter. Det är, som jag sagt tidigare, framför allt en kostnadsfråga. Jag ber därför att få yrka avslag även på reservationen 2 och bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Bara några korta anmärkningar i sammanhanget.

Herr Olsson i Stockholm sade att frågan inte behöver utredas vidare. Nu är det emellertid på det sättet att vi reserveranter har en något annan syn än kommunisterna på hur kostnader skall täckas, och det är väl därför vi tar det litet lugnare. Det behöver emellertid inte vara någon tidskrävande uppgift att utreda frågan. I centerpartimotionen 454 står det sålunda att frågan med fördel kan utredas av pensionsålderskommittén. Det fordras alltså inte någon ny utredning.

Onsdagen den
15 mars 1972*Lika folkpensions-
förmåner oberoende
av civilstånd*

Vad vi vill ha är ett klart principiellt ställningstagande i frågan. Vi vill också ha en plan som talar om hur och när reformen skall genomföras. Som det nu är finns det ingen rak linje i denna fråga. Jag är övertygad om att vi år efter år kan komma att få uppleva att socialförsäkringsutskottets majoritet i princip tycker att reformen är riktig, men att man inte kommer att dra konsekvenserna av sitt ställningstagande.

Än en gång, herr talman: Vi är medvetna om att den reform det här gäller kostar pengar, och det är just därför som vi har nöjt oss med ett utredningskrav. Men självfallet är det ett utredningskrav som vi hoppas kommer att leda till något positivt. Jag är övertygad om att det här kravet är någonting som det inte går att strida emot hur länge som helst. Inte minst när man talar med pensionärer får man klart för sig att det övervägande flertalet av dem anser att folkpensionen skall utgå oberoende av civilstånd.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Herr Björck i Nässjö och jag är inte överens om hur vi skall finansiera denna reform, och när herr Björck säger att kommunisterna har en annan syn på denna fråga, så måste han avse att vi vill ta pengar från annat håll än vad herr Björck och hans parti har tänkt sig. Jag vill bara understryka att vi har det.

Vad sedan beträffar det utredningsyrkande som finns i moderaternas reservation har ju socialdemokraten herr Karlsson i Ronneby hjälpt till att smula sönder argumenten. Det finns ingen som helst anledning att göra någon utredning.

Herr Karlsson i Ronneby sade att till kostnadshöjningen på 460 miljoner måste fogas kostnaderna för kommunala bostadstillägg m. m. Det kan jag inte förstå. Bostadstilläggen ökar ju inte i och med att vi justerar pensionerna. Såvitt jag förstår har de tilläggen inte med den saken att göra som vi här diskuterar. Det är två parallella reformer. Tvärtom är det väl snarast på det sättet, att om ett gift par har tillräcklig biinkomst och får ökade pensioner, så kan möjligen de kommunala bostadstilläggen minska.

Vidare talade herr Karlsson i Ronneby om telefon-, TV- och matkostnaderna och sade att även det måste tas med i sammanhanget. Då vill jag fråga herr Karlsson om han verkligen är överens med utskottet i det principiella ståndpunktstagandet som utskottet har intagit, eller om det bara är en läpparnas bekännelse. Vad menas egentligen, skall vi någonsin genomföra reformen om jämställdhet mellan pensionärer? Slutligen sade herr Karlsson att vi alla är överens om att pensionsåldern *snarast* skall sänkas till 65 år. Det var väl ändå inte någon riktig historik av förra veckans debatt. Det var ju egentligen bara två partier som var överens om att vi *snarast* borde sänka pensionsåldern. Den saken hör visserligen till förra veckans debatt, men jag ville ändå påpeka den i detta sammanhang.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Det är inget tvivel om att herr Olsson i Stockholm har en annan uppfattning än de som står för reservationen 2 om varifrån

Onsdagen den
15 mars 1972

*Lika folkpensions-
förmåner oberoende
av civilstånd*

pengarna skall tas. Vi gör det i det avseendet inte lika lätt för oss som herr Olsson gör.

Jag begärde emellertid närmast ordet, herr talman, för att i korrekthetens namn peka på att den reservation som vi här diskuterar inte är någon moderat reservation, som herr Olsson envisas med att påstå, utan är en för moderata samlingspartiet och folkpartiet gemensam reservation, där det dessutom yrkas bifall till en motion från centerpartiet.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Till herr Björck i Nässjö vill jag bara säga att jag vidhåller att man inte behöver göra någon utredning på detta område; vi vet vad kostnaderna blir för att genomföra reformen.

Jag vill bestämt protestera när herr Björck säger att vi är emot en utjämning. Vi har den principiella uppfattningen att det bör ske en utjämning på sikt. Men den utjämningen är inte av den angelägenhetsgraden att man sätter den före en sänkning av den allmänna pensionsåldern.

Till herr Olsson i Stockholm vill jag säga att det kommunala bostadstillägget är en utgift, även om den inte faller på statsverket utan på kommunerna. I andra sammanhang brukar man från denna talarstol beskylla regering och riksdag för att övervältra kostnader på kommunerna. Det skall vi akta oss för att göra.

Jag vill, som jag sade i mitt första inlägg, påstå att pensionstillskotten som tillkom 1969 verkar i den utjämnande riktning som vi här åsyftar.

Herr Olsson i Stockholm sade också att det bara var två partier som var för en sänkt pensionsålder när vi resonerade om det förra veckan. Det måste väl vara en missuppfattning av debatten. Vi sade i denna debatt klart ifrån att pensionsålderskommittén sysslar med dessa frågor. Vi socialdemokrater är inte så enögda att vi tror att man löser dessa problem genom att sänka pensionsåldern från 67 till 65 år. Vi står nämligen nära det folk som finns ute på arbetsplatserna, och vi har märkt den förändringens vind som blåst över arbetsplatserna under de senare åren och som innebär att allt fler som är mellan 60 och 65 år blir friställda. Där måste man vidta åtgärder, och det är sådana problem pensionsålderskommittén sysslar med.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Det var herr Björck i Nässjö som föranledde mig att begära ordet när han redovisade att det var moderata samlingspartiet och folkpartiet som stod bakom reservationen 2. Det var, sade han, en enskild centermotion som reservanterna slutit upp kring. Att vi från centern har ställt oss bakom utskottet i denna fråga beror på att vi prioriterar det vi anser vara mest angeläget på det sociala området. Den mest angelägna sociala reformen i dag är att sänka den allmänna pensionsåldern. Det är från den utgångspunkten vi har tagit ställning i denna fråga. Jag är litet förvånad över herr Björck och folkpartirepresentanterna, som i sista omgång avstod från att rösta i frågan om sänkning av pensionsåldern. Då hade man varken vilja eller kraft att träda fram och stödja en angelägen reform och ge ett klart besked om var de stod när det gällde

prioriteringen. Men i dag är man beredd att stiga upp och ställa ut växlar som man inte vet när man skall lösa in.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Sänkningen av den allmänna pensionsåldern är *en sak*. Att genomföra en folkpensionering med beloppet oberoende av civilstånd tycker jag inte att man nödvändigtvis, som herr Carlsson i Vikmanshyttan gör, behöver koppla samman med den.

Vi har alltså krävt en utredning av frågan. Jag kan bara beklaga att centerpartiet inte ville vara med om det kravet.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Hade herr Björck i Nässjö samma erfarenheter från arbetslivet som jag har och hade han upplevt hur vardagsmänniskan ser på sin situation när hon kommer upp i 55–60-årsåldern, då tror jag att herr Björck gjorde en annan prioritering än den han gör i dag. Då gick herr Björck på den linje som vi från centerpartiet företräder.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	304
Nej	–	14
Avstår	–	4

Punkterna 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Ringaby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

*Lika folkpensions-
förmåner oberoende
av civilstånd*

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkterna 2 och 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Ringaby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björck i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	207
Nej	—	97
Avstår	—	20

§ 14 Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkanden:

Nr 8 i anledning av motion om översyn av ATP-systemet för tryggande av frånskild kvinnas uppehälle vid förutvarande makes frånfälle
Nr 9 i anledning av motioner angående rescersättning vid sjukresor

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 15 Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till kyrkliga ändamål jämte motioner.

Punkterna 1–7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Bidrag till fria kristna samfund m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 10 (punkt C 11, s. 157–159) föreslagit riksdagen att till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:26 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen beslutade att under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1972/73 till Bidrag till de fria kristna samfunden anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor,

dels motionen 1972:1052 av herr Johansson i Skärstad (c) och fru Jonäng (c) vari hemställts att riksdagen under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor till Bidrag till fria kristna samfund.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1972:26 och 1972:1052 till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

1. av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c), Källstad (fp), Sundman (c), Enlund (fp) och Norrby i Gunnarskog (c), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna 1972:26 och 1972:1052 till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor,

2. av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Mogård (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna 1972:26 och 1972:1052 till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Till detta betänkande har vid punkten 8, Bidrag till fria kristna samfund m. m., fogats en reservation. Vid utskottsbehandlingen av denna fråga var vi eniga om att anslag skall beviljas till de fria kristna samfundet. Men när det gäller beloppet har vi haft olika meningar, och här föreligger tre förslag.

Det finns olika motiveringar för anslag till de fria kristna samfundet. Jag har reserverat mig för ett belopp på 4 miljoner kronor för nämnda ändamål, och jag har gjort det med flera motiveringar, inte minst det fina arbete som de fria kristna samfundet utför bland unga människor. Det sker väl mest i det tysta, men det är ingalunda sämre för det. Jag tänker på den hjälp som ges åt många ungdomar, som inte har kunnat hålla sig borta från en nedbrytande verksamhet. Det har vid flera tillfällen noterats att de fria kristna samfundets medlemmar lyckats fånga dessa stackars ungdomars intresse och få dem att medverka i en mera meningsfull sysselsättning på fritiden och även att utföra arbete på arbetstider. De får chansen att erhålla nya kamrater och vänner samt känna kamratskap och hemmiljö, något som för dem ofta är okänt.

Alla organisationer som söker att hjälpa människor, då inte minst barn och ungdom, bör samhället stödja. Om den meningen råder det inga motsättningar i utskottet även om man kan ha olika uppfattningar om beloppets storlek.

Vårt samhälle är ju beroende av organisationer som utför socialt arbete. Med tanke på att det är ett omfattande arbete som här utförs är det stöd till de fria kristna samfundet som föreslås i propositionen, nämligen 2 miljoner kronor, alltför litet. Det kostar pengar att driva sådan verksamhet, att gå ner i träsket och tala med dem som har råkat illa ut till följd av alkohol- och narkotikamissbruk och söka få dem intresserade av att arbeta och att leva ett mera meningsfyllt liv. En sådan humanitär insats är förenad med stora kostnader.

Rent ekonomiskt betyder de fria kristna samfundets insatser på detta område oerhört mycket för vårt samhälle. Vi vet alla hur dyrt det är att vårda människor på vårdinrättningar, och vi är alla intresserade av att ge hjälp åt dem som hjälp behöver. När de fria kristna samfundet genom sitt arbete hjälper både den enskilde och samhället har jag den meningen att

Onsdagen den
15 mars 1972

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

det är välbetänkt att ge dem det belopp som reservanterna föreslår i reservationen 1.

Vi tror på nyttan av kamratskap, vi tror på en trevlig föreningsverksamhet, vi tror på hemmets betydelse och aktningen för både arbete och fritid. Det är bl. a. detta som är anledningen till att jag har anslutit mig till den reservationen.

Det finns också andra motiveringar. Jag tror att andra kommer att ägna uppmärksamhet åt frågan. Det kristna kärleksbudet innebär att man skall hjälpa dem som behöver hjälp. Det är enligt min mening värdefullt att de fria kristna samfundet nu inte avböjer ett samhällsstöd som åtminstone vissa samfund gjorde tidigare. Jag känner det nämligen så, att vi alla har intresse av att det arbete som de fria kristna samfundet utför fortsätter -- det må gärna intensifieras i den mån så är möjligt. Den summa som reservanterna föreslår är ändå bara en mindre del i jämförelse med vad medlemmarna i dessa samfund frivilligt samlar in till sin verksamhet.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 vid punkten 8 i betänkandet.

I detta anförande, under vilket herr tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde fru Jonäng (c).

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Vid föregående års riksdag beslutade vi på basis av tre motioner som då hade väckts att bereda ekonomisk lättnad åt fria kristna trossamfund i vårt land. Kulturutskottet uttalade då att bidragsberättigade borde vara församlingar eller motsvarande inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan som är anslutna till eller har samverkat med Sveriges frikyrkoråd.

Utskottsmajoriteten förra året anförde att man inte skulle anlägga några skattemässiga synpunkter på denna fråga, utan att bidraget skulle ha en självständig karaktär. Syftet med det var att öka förutsättningarna för ekonomiskt svaga församlingar att hålla lokaler och erbjuda religiös service i form av gudstjänst, själavård och liknande, och bidraget skulle ses som ett provisorium i avvaktan på resultatet av arbetet inom 1968 års kyrka-stat-beredning. Den samarbetsnämnd som vi beslutade om förra året har nu också trätt i funktion.

Redan förra året sade reservanterna att frikyrkosamfundet är i ett klart ekonomiskt underläge i jämförelse med svenska kyrkan. Den successivt höjda mervärdesskatten och arbetsgivaravgiften har faktiskt inneburit betydande kostnadsökningar för samfundet. Det är också en bristande jämställdhet i arvsskattehänseende. Därför ville vi att bidraget skulle vara ett allmänt aktivitetsstöd. Vi ville förra året ha 3 miljoner men det blev bara 2 miljoner kronor.

Från folkpartiet har vi i år väckt en partimotion vari vi hemställer om rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av gåvor till religiösa ändamål. I den motionen har det konstaterats att de fria kristna trossamfundet gör en betydelsefull insats från samhällets synpunkt och att det därför är naturligt att deras ekonomiska möjligheter att bedriva

sin verksamhet underlättas. Under de senaste åren har också nya regler på beskattningens område fört med sig försämrade ekonomiska förhållanden för samfunden. Därför menar vi att dessa förhållanden i högsta grad bör uppmärksammas.

I en motion redan till förra årets riksdag redovisade vi de akuta ekonomiska svårigheter som de fria trossamfunden har att brottas med. Dessa svårigheter är främst en följd av att samfunden under senare år drabbats av mervärdeskatt och arbetsgivaravgift utan möjlighet att kompensera sig för de nya utgifterna, vilket företag, borgerliga och kyrkliga kommuner har. Svårigheterna har ökat genom höjning av mervärdeskatten och arbetsgivaravgiften.

Kulturutskottet uttalar i anledning av bl. a. vår motion att det bidrag till de fria trossamfunden som Kungl. Maj:t föreslagit bör ses som ett provisorium i avvaktan på resultatet av arbetet inom 1968 års beredning om stat och kyrka. Vi delar uppfattningen beträffande de åtgärder som nu kan vidtas för att ekonomiskt underlätta samfundens verksamhet.

Men de svårigheter som samfunden har att brottas med i ekonomiskt avseende är dock så betydande, att vissa åtgärder för att förbättra samfundens arbetsvillkor inte bör få anstå till dess beslut kan fattas på grundval av denna berednings betänkande. Vi har därför funnit det angeläget att de fria samfundens ekonomiska förhållanden redan nu förbättras, att frågan om avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för gåvor till religiösa ändamål utreds och att de principiella frågor som hänger samman med tillämpningen av reglerna för arbetsgivaravgift, mervärdeskatt och arvsskatt i fråga om de fria trossamfunden klarläggs. Dessa senare frågor har hänskjutits till skatteutskottet och återkommer alltså senare till debatt här i riksdagen.

Det är dock enligt min uppfattning angeläget att en utredning i den här frågan i alla händelser kommer till stånd. Då denna utredning, vare sig den sker i 1968 års beredning eller på annat sätt, måste ta viss tid i anspråk, har vi vid årets riksdag yrkat på att ett reservationsanslag på 4 miljoner kronor måtte anvisas till de fria trossamfunden. Detta betyder att vi när det gäller bidragets storlek ansluter oss till Sveriges frikyrkoråds samarbetsnämnd, som i en skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om ett bidrag just av denna storlek. Man har alltså ansett att det vore ett belopp som i varje fall i någon liten mån skulle kunna hjälpa frikyrkosamfunden i den situation de arbetar i.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i vid punkt 8.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag kan instämma i herr Mattssons i Lane-Herrestad uppskattande ord om de trossamfund vi här talar om. Från moderata samlingspartiet har vi år efter år fört fram förslag som skulle ha inneburit lättnader för trossamfunden, om riksdagen lyssnat till dem. Så också i år. Vi har begärt befrielse från arbetsgivaravgiften för dessa organisationer, men i ett betänkande som strax skall behandlas i kammaren har utskottet avslagit våra motioner också i år.

Hur denna arbetsgivaravgift slår vill jag belysa med några siffror som

Onsdagen den
15 mars 1972

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

jag fått från sekreteraren i ett missionssällskap. Vid en inkomst av 18 000 kronor per år blir den totala avgiften till riks försäkringsverket 12,2 procent. Denna procent höjs sedan för att vid en inkomst av 48 000 kronor ligga på 14,6 procent. Men arbetsgivaravgiften utgör i procent av den totala avgiften till riks försäkringsverket 16,3 procent vid en inkomst på 18 000 kronor och bara 13,7 procent vid 48 000 kronors inkomst. Det medför att arbetsgivaravgiften procentuellt sett är hög för missions-sällskapen eftersom lönerna vanligtvis är ganska låga. Det skulle ha betytt mycket om riksdagen hade kunnat bifalla våra motioner om att dessa trossamfund skulle få slippa denna avgift. Jag är övertygad om att det skulle ha gett dem mer än vad ett bidrag på 4 miljoner kronor ger. Dessutom vill jag påminna om att moderata samlingspartiet har yrkat på högre bidrag till de trossamfund som bedriver u-landsarbete.

Vi har därför stannat för att föreslå en höjning med 25 procent i år, alltså med 500 000 kronor. Det ekonomiska läget och de stora svårigheterna att prioritera har gjort att jag inte kan gå med på en hundraprocentig ökning i år. Man kan jämföra med våra anslag till handikappade och till andra behjärtansvärda ändamål för att belysa detta. En stegring med 25 procent om året kan inte heller anses ringa – den täcker mycket mer än den årliga utgiftsökningen på grund av inflationen. Givetvis menar jag inte att 4 miljoner kronor i och för sig är för mycket, men vilken budget tillåter en fördubbling av anslagen årligen?

Sedan vill jag tillägga att betydelsen av trossamfundens insatser knappast kan överskattas. Jag är därför övertygad om att vi i riksdagen gör rätt om vi räknar upp anslaget till dem och höjer det årligen. Det är en klok politik. Genom att gynna den verksamhet som trossamfundet utför både inom och utom vårt samhälle främjar staten sina egna intressen och gör vinster på andra områden. Vi skall inte heller glömma att medlemmarna i dessa samfund är vanliga skattebetalare och att de flesta av dem betalar full kyrkoskatt. Samfundet är i allmänhet inte avundsjuka på svenska kyrkan, som har jämförelsevis större inkomster av den skatten, men man anser med rätta att fördelningen borde ses över. Denna översyn kommer väl i stort att ske inom relativt kort tid, eftersom kyrka-stat-beredningens slutbetänkande är för handen.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till den vid kulturutskottets betänkande nr 3 fogade reservationen 2 av fru Mogård och mig. Jag beklagar att det inte går att säga någonting som gör att reservationen har någon möjlighet att vinna eftersom kammaren är så glest besatt. Jag beklagar ännu mer att socialdemokraterna inte kan tänka sig någon höjning alls av anslaget. I en motion till förra årets riksdag lades dock från socialdemokratiskt håll fram ett förslag om ett anslag på 3 miljoner kronor, och vi hade vid samma tillfälle ett kompromissförslag på 2,5 miljoner kronor. Det är det förslag som vi från vårt partis sida har stannat vid i dag.

Fru SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! När kulturutskottet förra året tillstyrkte ett ekonomiskt stöd till de fria kristna samfundet, underströk man här i kammaren och även i utskottet värdet av samfundets verksamhet ute bland männi-

Onsdagen den
15 mars 1972

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

skorna. Jag vill börja med att deklarerera att på den punkten finns det ingen annan inställning i år. Vi värderar alla ärliga insatser som görs av kristna samfund och som kan berika vårt kulturliv. Jag vill gärna säga det därför att det får inte betraktas som något motsatsförhållande när vi nu föreslår ett lägre anslag. Men här som på alla andra områden har vi ekonomiska bedömningar att göra om hur vi bäst skall fördela anslagen, och då vet vi att alla politiska företrädare på olika nivåer har deklarerat och rekommenderat stor sparsamhet i årets budget.

I kulturutskottet har vi att behandla frågor om anslag till ungdomsorganisationerna, till våra handikapporganisationer och till andra kulturinsatser av olika slag. I alla frågor som vi behandlar görs stora anslagsaskanden, och därför behövs det alltid prövningar och avvägningar i vårt nuvarande ekonomiska läge.

Kulturutskottet skriver också i sitt betänkande nr 3 att anslaget "är avsett som ett provisorium i avvaktan på resultatet av arbetet inom 1968 års beredning om stat och kyrka".

Av pressmeddelanden och uttalanden som har gjorts under utredningsarbetet har det framgått att det i framtiden skall öppnas större möjligheter för de fria kristna samfunden att erhålla ekonomiskt stöd. Därigenom skulle också de fria trossamfundens arbetsvillkor förbättras, vilket står som ett önskemål i motion nr 26.

När det gäller motionen 1052 så har motionärerna föreslagit en uppräknig av anslaget till 4 miljoner kronor. Men med tanke på vårt ekonomiska läge och de ringa erfarenheter som vi ännu har av bidragsgivningen på detta område och att resultatet av beredningen om kyrka och stat snart är att vänta har majoriteten i utskottet bestämt sig för att biträda Kungl. Maj:ts förslag om ett reservationsanslag på 2 miljoner kronor.

Herr talman! Jag vill med dessa kommentarer yrka bifall till kulturutskottets förslag i dess betänkande nr 3 och avslag på reservationerna 1 och 2 vid punkten 8.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Med anledning av fru Sundströms yttrande vill jag notera med glädje att vi är överens om det värde som ligger i frikyrkosamfundens arbete och att det alltså inte råder något motsatsförhållande i vår syn på dessa samfunds verksamhet.

De samfund det här gäller har en utgiftspost på i runt tal 225 miljoner kronor på ett år. Man kan om man vill jämföra detta med svenska kyrkan, som har en utgiftspost på drygt 1 miljard. Frikyrkosamfunden har i stort sett drygt 300 000 medlemmar, men de har en kontaktyta som berör mellan 800 000 och 1 miljon människor — barn, ungdomar och andra. Det är socialt arbete. Det är olika typer av arbete bland ungdomar, barn och äldre.

Till Sveriges frikyrkoråd är ju knutna åtta samfund, och utöver dessa är också Pingstvännerna, Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Frälsningsarmén och sannolikt också Adventistsamfundet aktuella i samband med de pengar som via riksdagsbeslut utgår över budgeten. De får alltså nu sedan föregående år ett anslag på 2 miljoner kronor. Som herr Nilsson i Agnäs

Onsdagen den
15 mars 1972

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

helt riktigt nämnde förelåg förra året ett socialdemokratiskt förslag på 3 miljoner kronor, och vi hade hoppats att man nu i år skulle kunna ansluta sig till det förslag som Sveriges frikyrkoråd och samarbetsnämnden framlagt, nämligen om 4 miljoner kronor. Den dag då beredningen om stat och kyrka lägger fram sitt förslag förmodar jag att det blir fråga om helt andra belopp än de 2 miljoner kronor som det nu rör sig om. Det hade sålunda varit högst angeläget att vi hade kunnat samlas omkring det förslag som framförs i reservationen 1.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Jag tänkte inte blanda mig i detaljerna i det ärende som här behandlas och budgivningen från olika håll, men jag fick god lust att framföra er. allmän reflexion.

Redan i starten av kulturutskottets arbete är mittenpartierna alltså beredda att på en punkt begära dubbelt upp mot vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Av allt att döma får vi i fortsättningen räkna med en rad liknande bud.

Gången blir sannolikt att folkpartiet presenterar sina överbud och att centerpartiet ansluter sig till dem. Och när det gäller folkpartiet behöver den taktiken inte förvåna; det har ett stadgat rykte som överbudsparti. För centerpartiet kan denna uppläggning verka mer problematisk. Men om man har massmedias uppmärksamhet och förväntningar riktade på sig, drivs man kanske lätt att försöka behaga alla tänkbara grupper och intressen på en och samma gång. Det kommer naturligtvis att kosta pengar, även om man talar tyst om var de skall tas.

Ändå kan man väl undra om ett sådant försök att starta en modern centerpartistisk diversehandel kommer att ge den förväntade politiska utdelningen. Man har väl ändå ett intryck av att det finns en tradition av sparsamhet och försiktig hushållning på den svenska landsbygden, där centerpartiet har sina rötter. Det kan ju tänkas att en del av partiets gamla väljare inte riktigt känner igen sig.

Nu kan det sägas att om centerpartiet här skulle göra ett taktiskt misstag skulle en trogen anhängare av regeringen glädjas i sitt hjärta. Men det är inte hela frågan. Taktiska finurligheter med krav på ökade utgifter än här, än där utan en klar linje i handlandet är inte bara ägnade att undergräva förtroendet till det parti som bedriver detta spel. Det kan i värsta fall öka allmänhetens misstro mot riksdagen som sådan. Om vi i detta hus alltför ofta ger intryck av att slåss om detaljer, blir det alltför lätt för parlamentarismens motståndare att hävda, att riksdagsmännen är ur stånd att koncentrera sig på de väsentliga frågor som i dag upptar en bred allmänhets intresse. Det blir i så fall en förlust för oss alla.

Herr KÄLLSTAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk i Göteborg säger att vi reservanter är beredda att anslå ett belopp dubbelt så stort som det regeringspartiets representanter är villiga att gå med på. Jag vill då påminna om att det förra året fanns ett förslag från socialdemokratiskt håll om 3 miljoner kronor, vilket tyvärr inte gick igenom. Jämför man med det beloppet, är det inte fråga om någon dubblering. Jag vill dessutom erinra herr Björk om att

folkpartiets och även centerpartiets företrädare i utskottet var villiga att stanna för ett bidrag på praktiskt taget vilket belopp som helst som socialdemokraterna var villiga att gå med på över 2 miljoner kronor – 100 000 200 000 eller 500 000 kronor. Om man inom utskottet hade kunnat enas om någonting sådant, så hade vi avstått från vårt yrkande om 4 miljoner kronor, men tyvärr var inte socialdemokraterna villiga att gå ett steg över de 2 miljoner kronor som föreslagits i statsverkspropositionen. Hade det varit möjligt att uppnå enighet i utskottet, så hade vi sluppit en träta om denna sak.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag nämnde i mitt förra anförande den sociala verksamhet som de fria kristna samfundet bedriver. Jag sade också att sjukvårdskostnaderna är höga, och kan man hjälpa människor som av olika anledningar kommit på glid och som behöver sjukvård för sina narkotika- och alkoholbesvär, så är ju det en vinst för samhället. Det är inte alls säkert, herr Björk i Göteborg, att det innebär en ökad utgift för samhället att bifalla reservationen 1, utan jag tror att det i stället innebär en minskning av samhällets kostnader när de fria kristna samfundet gör insatser för att hjälpa unga människor att börja arbeta och överge de nedbrytande gifterna.

Herr Björk talade om diversehandel. Javisst, vi har många frågor att ägna oss åt här i riksdagen. Ett parti kan inte syssla med bara en eller annan fråga. Vi intresserar oss för samtliga de frågor som behandlas i riksdagen.

Herr BJÖRK i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte övertygad om att allmänheten låter sig intresseras så väldigt mycket av herr Källstads historieskrivning i den här frågan. Hans senaste anförande belyste ju bara på nytt att det är fråga om en fullständigt principlös budgivning.

Herr Mattsson i Lane-Herrestad har bekymmer med att försöka bevisa att en fördubbling av anslaget i själva verket kan medföra en minskning av statsutgifterna. Jag inser hans belägenhet, men om han försöker skjuta fram alkohol- och narkotikaproblemen som motiv för detta anslag, så bör det väl ändå erinras om att detta är problem av en sådan storlek och ett sådant allvar att de måste angripas systematiskt och på en bred front och inte genom tillfälliga och ogenomtänkta insatser, som bara till en del kan tänkas täcka just detta ändamål.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk i Göteborg sade att jag är bekymrad därför att jag har gått med på reservationen och skall förklara varför jag har gjort det och att jag därför griper efter detta med kostnaderna för sjukvård åt människor som råkar ut för de besvär jag tidigare talat om. Men det är ju, herr Björk, en realitet att vi har stora bekymmer på detta område. Det är en realitet att de fria kristna samfundet här gör stora insatser, och herr Björk medger att de gör det till en del. Men låt dem då ta den delen – det innebär ju hjälp för var och en som kan återföras till

Onsdagen den
15 mars 1972

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

ett liv där han arbetar och försörjer sig och finner mening med tillvaron.

Detta är bakgrunden till mitt ställningstagande, och det har jag inga bekymmer med. Jag anser att jag har full anledning att hysa den uppfattningen, och jag tror på den.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Kammarerna har att behandla en punkt i kulturutskottets betänkande, betitlad "Bidrag till fria kristna samfund m. m.". Herr Björk har funnit det lämpligt att ta denna anslagspost till utgångspunkt för en partipolitisk polemik i största allmänhet mot oppositionspartierna, i synnerhet mot mittenpartierna och enkannerligen mot centerpartiet. Det må vara hans ensak. Med användande av ironin som vapen — det är herr Björks specialitet — går han till attack.

Socialdemokraternas främsta representant i det utskott som handlägger kyrkofrågor hade icke ett ord i sakfrågan, inte en synpunkt på det arbete som bedrivs av de samfund denna bidragspost avser. Inlägget var karakteristiskt för herr Björk, genant för socialdemokratin.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Herr Wikström vet mycket väl att det var fru Sundström som var talesman för socialdemokraterna i utskottet och att jag uttryckligen markerade att jag inte ville blanda mig i den fråga som här behandlades utan att jag tog den som utgångspunkt för en principiell reflexion.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Mina reflexioner kvarstår oemotsagda.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. samt 3:o) reservationen nr 2 av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Mattsson i Lane-Herrestad begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Nilsson i Agnäs begärde votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 8 antar reservationen nr 1 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Agnäs begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 38
Avstår - 129

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

Riksarkivet: Förvaltningskostnader

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mattsson i Lane-Herrestad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 127
Avstår - 29

§ 16 Anslag till arkiv, museer m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till arkiv, museer m. m. jämte motioner.

Punkten 1

Riksarkivet: Förvaltningskostnader

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! I och med att riksdagen ansluter sig till föreliggande förslag under denna punkt tar riksdagen också ett beslut om en reform inom vår kulturpolitik. Folk rörelsearkiven får härmed en länge eftertraktad garanti för sin fortsatta utveckling. Jag ser detta som ett erkännande av den kulturgärning som många enskilda människor ute i vårt land har utfört för att bevara kulturhistoriskt material. Liksom så mycket annat som kommer från folkdjupet har det arbetet bedrivits av idealitet och utan någon personlig vinning. Det har gällt insamlandet av gamla protokoll, fanor, tidningsklipp, foton och många andra ting som kan ge framtidens forskare en bild av hur de små, fattiga organisationerna har byggt upp ett demokratiskt samhälle och skolat medborgarna till medansvar i detta samhälle. Det började med Arbetarrörelsens arkiv, och under senare år har det på allt fler platser i vårt land upprättats folk rörelsearkiv, som ger en samlad bild av Folk rörelsesverige.

Här är nu föreslaget att det skall införas ett statsbidrag. Det är

Onsdagen den
15 mars 1972

*Riksarkivet: För-
valtningskostnader*

visserligen blygsamt och man kan säga att det är otillräckligt, men jag ser det ändå som ett erkännande av folkrörelsernas roll i vår historia. Många år av utredning och diskussion har föregått detta förslag. Eftersom jag, herr talman, anser mig ha upphovsmannarätten till den motion som satte stenen i rullning en gång, kände jag det som angeläget att här erinra om att vi faktiskt nu går att besluta om en ny reform, en reform som är utvecklingsbar och som kommer att visa en ny sida av vår kulturpolitik.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Punkten 1 i kulturutskottets betänkande nr 4, som nu behandlas, rör också frågan om stöd till folkrörelsearkiven.

Utän att gå in på någon utförligare historieskrivning konstaterar jag bara att riksarkivet har gjort en utredning i den här frågan, som utmynnar i ett förslag om stöd till folkrörelsearkiven med lönebidrag åt depåföreståndare, administrativa bidrag, bidrag till inventeringsverksamhet och till viss konsultverksamhet, allt tillsammans uppgående till 379 000 kronor. Jag konstaterar vidare att departementschefen har skurit ned den summan till 156 000 kronor och därvid föreslagit att stödet skall fördelas på det sättet att 105 000 kronor skall utgå till arvoden åt depåföreståndare vid tre arkivdepåer i landet och att resten, dvs. 51 000 kronor, skall utgå till inventering av enskilda arkiv och till arvoden åt ledamöter i nämnden för enskilda arkiv.

Jag noterar dessutom att departementschefen har föreslagit att nämnden för enskilda arkiv bör få vidgade uppgifter, som det står, och även ges beslutande funktioner, och att den ombildade nämnden skall pröva frågor om bidrag till folkrörelsearkiven och handlägga ärenden som rör åtgärder för stöd åt dem i övrigt.

Vi är några motionärer som inte har varit riktigt nöjda med departementschefens skrivningar och förslag i vissa av de här styckena. Vi anser nämligen för det första, att nämnden för enskilda arkiv bör ha en sådan sammansättning att representanter för folkrörelserna och folkrörelsearkiven utgör en majoritet, och för det andra, att anslaget till den omorganiserade nämnden på 156 000 kronor skall avse inventering av enskilda arkiv och inte, som i propositionen föreslagits, utgå med 105 000 kronor till lönebidrag åt tre depåföreståndare och med endast 51 000 kronor till inventeringsverksamhet.

Kulturutskottet har beträffande våra två yrkanden i huvudsak tillmötesgått förslaget om nämndens sammansättning. Det finns därför ingen anledning att kommentera den punkten på annat sätt än genom att uttrycka sin tillfredsställelse över utskottets ståndpunkt.

Då det däremot gäller dispositionen av anslagsmedlen har utskottet inte tillstyrkt våra motionsförslag. Utskottet säger att det är angeläget *både* att utöka resurserna för inventeringsverksamhet och att förstärka arkivdepåorganisationen. Jag kan i och för sig dela den uppfattningen. Det är emellertid en aspekt som utskottet uppenbarligen inte har räknat med, och det är tidsaspekten. Det är bråttom med det här inventeringsarbetet. Görs det inte inom de närmaste åren över *hela* landet, så kommer

Onsdagen den
15 mars 1972

Riksarkivet: För-
valtningskostnader

med stor sannolikhet mycket värdefullt material att gå förlorat, och den förlusten kan inte repareras av att man på tre håll i landet, som redan är relativt väl försörjda, får ytterligare stöd.

Jag är rätt övertygad om att man i de tre områden, som nu är i fråga för arkivdepåstöd, skulle klara sig ännu några år med det stöd som redan utgår från annat håll än statligt. För de medel, 105 000 kronor, som utskottet nu föreslår skall koncentreras till enbart tre områden i landet, skulle i stället enligt min mening en väsentlig inventerings-satsning kunna göras över hela landet på något eller några år.

Utskottet skriver visserligen att det föreslagna bidraget till de tre arkivdepåerna bör ses som ett steg på vägen mot en utökad organisation. Riksarkivets utredning räknar emellertid med att det på sikt skulle behövas stöd i ytterligare 19 län – om man räknar bort Stockholms län och Gotlands län. Vid en förstärkning med en central arkivdepå för vart och ett av dessa 19 län, skulle det ta sex à sju år innan denna utbyggnad skulle vara klar, om man höll en utbyggnadstakt med tre arkivdepåer per år. Det skulle innebära att man varje år skulle behöva öka anslagsposten bara av denna anledning med minst 105 000 kronor. Dessutom måste i en sådan tänkt utveckling också föreligga alla de andra förutsättningar för ett statligt stöd som riksarkivets utredning räknar upp och som departementschefen ansluter sig till. De förutsättningarna är att arkivdepån skall

- 1) rikta sig till *alla* folkrörelser,
- 2) ha län eller landskap som verksamhetsfält,
- 3) vara den *enda* arkivdepån i länet eller landskapet för folkrörelse-material,
- 4) äga förutsättningar att utgöra en stabil organisation,
- 5) vara ändamålsenlig och
- 6) ha en betydande omfattning.

Svårigheten för många arkivdepåer att uppfylla dessa förutsättningar och omöjligheten att på förhand garantera vissa anslag i statsbudgeten gör att det med stor sannolikhet tar mycket lång tid innan alla län eller landskap har fått en arkivdepå som är av den klassen att *den* skulle kunna klara de önskvärda regionala inventeringarna. Jag tror därför att det är angeläget att man nu satsar hårt på inventeringar över *hela* landet inom något eller några få år. Det är detta önskemål som jag tycker att utskottets förslag beklagligtvis inte tillgodoser.

När jag nu, herr talman, inte ställer något eget yrkande mot ett enhälligt utskottsbetänkande så är det *enbart* för att inte besvara den stora del av riksdagens ledamöter, som i sådant fall skulle få sätta av dyrbar tid för votering.

I detta anförande instämde herr Wikström (fp).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Eftersom inget yrkande är ställt kan jag här fatta mig rätt kort.

Men jag vill gärna understryka att det är ett förnämligt arbete som har utförts för att bevara kulturhistoriskt material. Fröken Sandell säger

Onsdagen den
15 mars 1972

*Riksarkivet: För-
valtningskostnader*

också att hon betraktar det som ett erkännande till dem som frivilligt har arbetat för att bevara alla dessa kulturellt värdefulla handlingar, om vi tar det här beslutet.

I anledning av vad herr Gustafsson i Barkarby sade vill jag även framhålla att det är ett steg på vägen, att det är en början till en ytterligare utbyggd organisation. Vi hade ett visst begränsat antal tusenlappar att röra oss med.

Det är rätt naturligt att man anser att inventeringsverksamheten är viktig – det har också regeringen ansett. Man har föreslagit en höjning av beloppet för inventeringsverksamhet från tidigare 10 000 kronor till 50 000 kronor, alltså en höjning med 40 000 kronor. Att man inte nu lämnade alla pengarna att användas för inventeringsverksamhet beror på att man har gjort den bedömningen att de tre depåerna som det är fråga om har hunnit långt i sitt arbete. Verksamheten är uppbyggd på ett sätt som bedöms vara föredömligt, och därför har vi ansett att det fanns anledning att också på den punkten följa propositionen.

Herr Gustafsson i Barkarby sade att risk finns att mycket av värdefull material går förlorat. Det skulle vara beklagligt om så är fallet, men vi skall väl hoppas att alla de hängivna krafter som tidigare har arbetat för detta ändamål fortsätter sitt arbete.

Vi får ha klart för oss att det här är en sak som kostar pengar. Efter föredragningar osv. har vi i utskottet sökt göra en bedömning och kommit fram till det som utskottet föreslår. Här har redan yrkats bifall till utskottets hemställan, och jag ansluter mig till detta yrkande.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Jag har haft tillfälle att vara med i den utredning som föregått det förslag som nu ligger på riksdagens bord. Det är klart att när man över hela landet skall se efter vad som behöver göras på detta väldiga fält finns det plats för många initiativ och stora resurser. Vi fann med en gång att det är en stor mängd lokala arkiv i landet som är väl bevarade, men om man skall kunna se till att detta material på sikt räddas måste man vidta åtgärder. Man måste försöka samla det på ett ställe eller ett par ställen i varje län i brandsäkra lokaler, man måste se till att man får kunnigt folk osv.

Det har – som här sagts – utgått 10 000 kronor till inventeringar under årens lopp, och dessa pengar har fördelats så gott det varit möjligt. Men när man har skapat dessa länsorganisationer kommer frågan upp hur man skall klara ekonomin. Jag tillhör också styrelsen för folkrorelsearkivet i Norrbotten, och det har varit landstinget och kommunerna som huvudsakligen har svarat för ekonomin plus de som har sina arkivalier förvarade där. Man har tagit ut en avgift av 10 kronor per år och för länsorganisationerna 25 kronor, och för detta belopp har de fått deponera sina arkivalier där.

Men skall man på lång sikt klara detta måste man skapa bättre ekonomiska förutsättningar, och vi inom utredningen föreslog därför att man till lön för föreståndaren för varje arkiv skulle ge ett bidrag på 60 procent av kostnaderna. Jag är alldeles övertygad om att det till nästa budgetår kommer att föreligga många fler ansökningar, och jag vet att

efter det att utredningen blev klar har man inom Västerbotten organiserat upp verksamheten på samma sätt som man gjort inom Värmland, Dalarna och Norrbotten. Likadant är väl förhållandet i en rad andra län – man försöker skapa en sammanslutning som omspannar hela länet. I en del fall gäller det bara ett par ställen – i Halland t. ex. Varberg och Halmstad – och det är mycket lätt att åstadkomma den organisation som skall göra det möjligt att komma i åtnjutande av bidrag.

Inventeringen är naturligtvis inte färdig i och med detta. Men om man får pengar till föreståndaren kan man ju använda övriga resurser för inventeringsändamål. Jag ser därför detta som ett första steg och vill framför allt uttala ett tack till statsrådet Carlsson, som trots det trängda ekonomiska läget har kunnat ta detta första steg så fort utredningen var klar. Det vittnar om att på högsta ort finns ett intresse för detta, och vi får hoppas att man också ute i länen vidtar lämpliga åtgärder och skapar en fastare arkivorganisation för varje län som möjliggör att man får dessa statsbidrag. En sådan fastare organisation är alldeles nödvändig inte bara för att arkiven skall komma till stånd, utan för dem som skall forska är det nödvändigt att det finns en central ort dit de kan bege sig. Skall de fara på många håll och hämta upp materialet blir det en svår uppgift.

Jag ber som sagt att få framföra ett tack till departementschefen för det förslag som här föreligger. Det är – jag upprepar det – ett första steg på vägen till att skapa ekonomiska förutsättningar på detta viktiga område.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 10 (punkt B 18, s. 55) föreslagit riksdagen att till Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m. för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 83 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:678 av herr Nordstandh m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen beslutade att till Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m. för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 103 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1972:678 till Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 83 000 kronor.

Reservation hade avgivits

1. av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Nisser (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:678 till Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 103 000 kronor.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Riksarkivet: Inköp
av arkivalier och
böcker m. m.*

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag vill helt kort yrka bifall till reservationen vid denna punkt av herr Nisser och mig och anföra några få ord.

Vi har i motionen 678 påpekat att landsarkivens samlingar av äldre arkivhandlingar utgör en av våra värdefullaste tillgångar för forskningsverksamhet av många slag. Riksarkivet har begärt en höjning av anslaget med 42 000 kronor. Departementschefen föreslår endast 3 000 kronor – vi vet att det är ett svårt ekonomiskt läge. Vi har i vår motion begärt 20 000 kronor utöver det som departementschefen har föreslagit, och vi menar att det är väl använda pengar. Det är också om den saken som jag här vill säga några ord.

Vår tid har en längre historia att se tillbaka på än någon annan tid. Det säger sig självt. Och ändå kan man kalla vår tid historielös. Det är många som påstår att den är det. Det stora flertalet av den yngre generationen saknar uppfattning om det som ligger före Per Albin Hansson, och somliga tror kanske t. o. m. att historien när det gäller god utveckling och sann kultur börjat med herr Palme och den nuvarande utbildningsministern.

Det finns emellertid anledning att vänta ett uppvaknande. Det finns också tecken som tyder på det. Och på ett område kan en väckelse sägas ha skett; intresset för bygdernas liv i gammal tid, för släkternas öden och provinsernas historia ökar oavbrutet. Detta innebär inte bara att socknar och bygder låter författa sina krönikor utan också att enskilda människor forskar i sin släkts och yrkeskårs historia eller bara söker tränga tillbaka i hävderna för att få perspektiv på nuet, på sitt eget liv och sin egen tid.

Detta är berikande, det ger livet innehåll, det ger bildning och visdom, och det är en icke oväsentlig faktor i dagens kulturliv – alltför föga beaktad, anser jag. Runt om i landet finns det människor som hämtar stimulans och kraft för vardagsgärningen eller finner innehåll i sin ålders tid genom att från arkiven insamla uppgifter av olika slag, stundom bara för sig själva eller för slakten, men stundom också som underlag för värdefulla arbeten.

Jag har under flera år haft glädjen att forska litet på riksarkivet och på en del andra arkiv i Stockholm, och vad jag då har sett i dessa arkiv har varit mycket uppmuntrande. Då tänker jag inte bara på det som längder och böcker har gett mig utan också, och kanske mest, på vad jag har sett i fråga om forskarnas ålder. Skolungdomar, unga människor, medelålders och äldre sitter där vid forskarborden; somliga för sina studiers skull men många också därför att de har fått ett ökat intresse för det som varit. Det syns mig då helt orimligt att neka riksarkivet ett högre anslag för att rädda omistliga arkivalier.

Det kan inte vara så illa ställt ekonomiskt här i landet. Någonstans rinner den summa bort som vi och arkivet har begärt; den rinner bort utan att ge utdelning på samma värdefulla sätt som den skulle ha gjort, om pengarna hade fått gå till det ändamål vi aktualiserat i vår motion. Skall vi gå ut och tigga pengar av vänliga givare för detta ändamål? Det finns en stor mängd handlingar som är så skadade att de är märkta med rött eller grönt, vilket betyder att man inte får handskas med dem och alltså inte kan studera dem. Men det hade gått att fotografera de

handlingarna och på det sättet göra dem tillgängliga. Det kostar heller inte särskilt mycket pengar. Om man skall reproducera allt, så blir det förstås avsevärda summor, men man kan ju börja med några och fortsätta ytterligare några år.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Det har i utskottet inte rått några delade meningar om värdet av att arkivhandlingar bevaras. Inte heller har det varit några delade meningar om att handlingarna bör vara tillgängliga för de människor som vill ta del av innehållet. Det är alldeles klart att en mängd rödmärkta handlingar som inte får utlånas inte är till glädje för någon. Om vi där hade haft en annan mening, så hade vi naturligtvis sagt ifrån det i vårt betänkande i denna fråga.

Nu frågar herr Nilsson i Agnäs: Är det så illa ställt att vi inte orkar med denna kostnad? Skall vi gå ut och tigga pengar för ändamålet? Då vill jag svara att riksarkivet har begärt ett betydligt högre belopp än motionärerna har hemställt om, och jag vill inte säga att man på riksarkivet har begärt för mycket. Fastän motionärerna har begärt ett lägre belopp är det väl ändå så att de har velat markera behovet av att denna fråga uppmärksammas, och det är givetvis riktigt att det finns ett sådant behov. Om utskottet hade saknat förståelse för riksarkivets situation, så hade man näppeligen kunnat räkna med någon höjning alls av anslaget. Nu har det i alla fall föreslagits en mindre höjning. Alla som har yrkat på anslagshöjningar har sannerligen inte fått sina yrkanden tillstyrkta. Man skulle alltså kunna säga att den höjning som reservanterna anser är för liten men som ändå föreslagits markerar att vi är ense om värdet av att handlingarna hålls i sådant skick att de kan användas.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Nilsson i Agnäs och Nisser, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader

Kungl. Maj:t hade (punkt B 20, s. 57–59) föreslagit riksdagen att till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 2 897 000 kronor.

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader

Onsdagen den
15 mars 1972

*Dialekt- och ort-
namnsarkiven samt
svenskt visarkiv:
Förvaltnings-
kostnader*

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:234 av herr Källstad m. fl. (fp) vari hemställdts att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om att institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg omorganiserades till ett självständigt arkiv, ingående i myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, samt att det nya arkivet förslagsvis erhöi namnet dialekt- och ortnamnsarkivet i Göteborg.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 2 897 000 kronor,
2. skulle avslå motionen 1972:234.

Reservation hade avgivits

2. av herrar Källstad (fp) och Enlund (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,
att riksdagen i anledning av motionen 1972:234 som sin mening gav till känna för Kungl. Maj:t vad reservanterna anført angående en omorganisation av institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Fru talman! I en skrivelse av den 29 juni 1971 uppdrog Kungl. Maj:t åt styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv att verkställa ett antal organisationsutredningar. I anslutning till detta framlade styrelsen vissa förslag beträffande organisationen av institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg.

Genom beslutet om dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkivs inrättande har statsmakterna såvitt jag förstår skapat förutsättningar för en samordning och effektivisering av dialekt- och ortnamnsarbetet. Att då bibehålla institutioner med liknande uppgifter vid sidan om kunde styrelsen inte anse vara rationellt. Styrelsen föreslog därför att institutet skulle omorganiseras som ett arkiv under styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv. Namnet på arkivet borde i konsekvens med de principer som i övrigt tillämpas vara dialekt- och ortnamnsarkivet i Göteborg. Förslag till organisation framlades i en promemoria.

Personalstaten föreslogs bli av samma storleksordning som den som gäller för dialekt- och ortnamnsarkivet i Umeå. Arkivet föreslogs bli frikopplat från universitetet. Erforderligt samarbete mellan universitetsinstitutioner och arkiv borde utan större svårigheter kunna åstadkommas på sätt som sker på andra universitetsorter.

Föreståndaren för institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg, lektor Verner Ekenvall, är innehavare av en personlig lektorstjänst och tjänstgör halvtid vid institutionen för nordiska språk och halvtid vid institutet. Vid en omorganisation av institutet till ett arkiv inom dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv tycks

Ekenvall kunna utses till arkivchef och den personliga lektorstjänsten dras in.

I motion 234 har jag och ytterligare några ledamöter betonat att det är angeläget att institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg omorganiseras till ett självständigt arkiv och ingår i myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv. Som jag nämnde har förslag i den vägen framlagts av styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven efter samråd med universitetskanslersämbetet. Men departementschefen har förklarat sig inte nu vara beredd att ta ställning till det här förslaget. Jag menar emellertid att flera skäl talar för att förslaget nu bör förverkligas så att detta institut från och med budgetåret 1972/73 får den status som föreslagits av styrelsen i fråga. Det nya arkivet borde då få namnet dialekt- och ortnamnsarkivet i Göteborg.

Det förhåller sig också så att humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet har anslutit sig till förslaget att institutet skall bli ett självständigt arkiv och att dess anslutning till universitetet och ämnet nordiska språk upphör. Enligt fakultetens mening bör den nuvarande föreståndaren utses till arkivchef med bibehållna löneförmåner, och liknande förslag har med utförlig motivering framförts i fakultetens petita under de senaste åren. Jag skall därför, fru talman, inte ytterligare argumentera för saken utan yrkar bifall till reservationen vid punkten 4.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! För en dialektalande västkustbo skulle det kanske vara frestande att sluta upp bland reservanterna i den här frågan. Men för det första gäller frågan pengar, och vid den avvägning som måste göras har utskottet inte kunnat tillstyrka det anslag som reservanterna anser vara nödvändigt. För det andra är det frågan om en ändrad tjänst för en befattningshavare som har tjänsten delad, som herr Källstad sade, mellan arkivet och universitetet i Göteborg, och det är svårt för ett utskott att göra uttalanden om dylika ändringar. För det tredje är det faktiskt på sätt och vis frågan om en omorganisation vid universitetet, och vi har inte ansett oss ha tillräckligt underlag för att avge ett förslag i den frågan.

Det är alldeles riktigt som herr Källstad säger att departementschefen har yttrat att han inte nu är beredd att ta ställning i frågan. När man inte nu inom departementet har ansett sig ha tillräckligt underlag för att ta ställning har vi i utskottet ansett oss ha ännu mindre möjligheter att kunna bedöma om denna fråga skall lösas på det sätt som föreslagits i motionen. Det kan inte anses vara alldeles uteslutet att tänka sig även andra lösningar.

Visst är det värdefullt att åtnjuta ett allmänt stöd för den här verksamheten, i annat fall hade det inte varit något anslag till den och då hade inte den delade tjänsten funnits t. ex. Jag betvivlar inte att det kan ha sitt värde för studenter som läser nordiska språk att få en ortnamnsförteckning eller en bohuslänsk dialektordbok. Det kan ha sitt värde. Arbetet pågår emellertid. Mycket är gjort men åtskilligt återstår, och vi får se det framskrida i möjligen något långsammare takt än om man hade en heltidsanställd person som ägnade sig åt det.

Herr Källstad nämner att arkivet skulle få status och ett namn som var

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

*Dialekt- och ort-
namnsarkiven samt
svenskt visarkiv:
Förvaltnings-
kostnader*

Onsdagen den
15 mars 1972

*Dialekt- och ort-
namnsarkiven samt
svenskt visarkiv:
Förvaltnings-
kostnader.*

mera imponerande. Motionärerna jämför med Umeå, och det är väl ingen som missunnar Umeå att ha fått ett förstatligt arkiv. I Göteborg är vi ändå lyckliga nog att ha åtskilligt gjort. Genom att man så mycket senare kom i gång i Umeå är det möjligt att man därför har måst sätta in ett mera intensivt arbete.

Med detta har jag velat redogöra för utskottets syn på frågan, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Fru talman! Jag skall ta upp de tre saker som herr Mattsson i Lane-Herrestad nu nämnde, nämligen pengarna, tjänsten och omorganisationen vid universitetet.

Låt mig då börja med den sist nämnda och berätta för herr Mattsson att jag i går morse hade sällskap på flygplanet från Göteborg till Stockholm med rektorn för Göteborgs universitet, Bo Eric Ingelmark. Vi kom att tala om just denna sak. Han uttryckte som sin personliga mening att motionens förslag var vettigt och riktigt. Han understödde denna sak.

När det sedan gäller pengarna vill jag säga att merkostnaderna för staten blir obetydliga. Men vinsten för forskningen blir stor, såvitt jag begriper, därigenom att en av de få specialisterna på dialekter och ortnamn i Göteborgs och Bohus län bereds tillfälle att på heltid ägna sig åt institutets verksamhet. Det är litet märkligt att herr Mattsson, som talar en dialekt från Västkusten och kanske skulle kunnat göra det också i talarstolen, inte är villig att stödja denna tanke.

En stor del av kostnaderna är mera av bokföringsteknisk art för övrigt. Sålunda utgår redan nu anslag till en halv universitetslektorstjänst, till en halv kansliskrivartjänst, till en amanuens tjänst, till hyror med 32 000 kronor samt till material och tillfällig arbetskraft med 15 600 kronor under universitetets anslag. Den faktiska utgiftsökningen torde alltså uppgå till ca 120 000 kronor.

När herr Mattsson sedan nämnde ordet status, använde han ordet i en annan mening än den jag har tillmätt ordet i mitt första inlägg. Jag har inte alls använt ordet status i den betydelse det har i t. ex. statusjakt och statussymboler. Status betyder här helt enkelt ställning. Arkivet i Umeå förstatligades föregående budgetår. Jag tycker att det kan ses som en gård av rättvisa att också institutet i Göteborg erhåller samma *ställning*.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! 120 000 kronor säger herr Källstad att det kostar att bifalla reservationen. 120 000 kronor kan vara litet pengar för somliga, men för mig är det mycket pengar.

Om utskottet börjar att ändra på tjänster och på det sättet medverka till vissa omorganisationer, räcker vår tid i utskottet faktiskt inte till. Det är möjligt att rektorn anser att detta förslag är vettigt och riktigt, och det är möjligt att departementschefen kommer att säga detsamma, sedan ärendet har blivit mera berett och det går att ta ställning till frågan. Men för närvarande har departementschefen förklarat sig inte vara beredd till detta, och utskottet har inte ansett sig ha möjlighet att bedöma frågan

mera ingående än vad som är gjort i departementet.

Jag vidhåller, fru talman, mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Källstad och Enlund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 5–7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Etnografiska museet

Fröken HÖRLÉN (fp):

Fru talman! Med anledning av kulturutskottets behandling av motionen 1050 vill jag delge några synpunkter.

Motionen går ut på att en förste intendenttjänst för den utåtriktade verksamheten borde inrättas vid etnografiska museet här i Stockholm. Det torde vid det här laget vara allmänt bekant att etnografiska museet arbetar under synnerligen besvärliga yttre förhållanden vad lokaler beträffar. Om inte förr torde det ha blivit uppenbart i samband med dåvarande museichefen Bengt Danielssons brådstörtade sorti från museet för något år sedan. Sedan år 1931 är museet inrymt i f. d. dragonkasernen vid Ladugårdsgårde, men större delen av de värdefulla samlingarna måste av utrymmesskäl magasineras. Det kan givetvis inte vara lätt att på ett tillfredsställande sätt arrangera utställningar i lokaler som visserligen länge och troget tjänat försvarsmakten men som alltså byggts för detta ändamål och inte för museiverksamheten. Det är inte möjligt, trots stora ansträngningar från museipersonalens sida, att under sådana förhållanden göra rättvisa åt de förnämliga samlingar av etnografika som vetenskapsmän och forskare under decennier lyckats samla till vårt land från olika håll i världen. Frågan inställer sig med allt större berättigande: När får etnografiska museet lokaler som motsvarar kvaliteten på dess samlingar och som gör det möjligt för dess personal att på ett bättre sätt än för närvarande göra museets tillgångar tillgängliga för allmänheten?

I avvaktan på att dessa utlovade lokaler skall uppenbara sig i sinnevärlden görs från museets sida stora ansträngningar för att genom utställningar i andra lokaler på olika håll i landet ge spridning åt kunskapen om de värden de etnografiska föremålen representerar. Detta sker genom den s. k. utåtriktade verksamheten. Ju mera våra kontakter med den tredje världen vidgas, desto större anledning har vi att sätta oss in i hur livet ter sig och vilka värderingar som råder i dessa länder. Etnografiska museets material av föremål, fältanteckningar, fotografier,

filmer och ljudupptagningar från Afrika, Asien och Amerika utgör värdefulla hjälpmedel att nå kunskap på detta område. Museet upprätthåller därför också goda kontakter med skolorna, inte minst inom Stockholms område, men även skolor i landsorten har fått hjälp från etnografiska museet i stor utsträckning.

Ett museum som är handikappat i fråga om lokalerna, och som därför i särskilt hög grad är hänvisat till sin utåtriktade verksamhet i andra lokaler, borde, tycker man, vara väl tillgodosett vad personal beträffar i det avseendet. Så är emellertid inte fallet när det gäller etnografiska museet. Till skillnad från vissa andra centralmuseer har etnografiska museet inte någon förste intendenttjänst för den utåtriktade verksamheten. Som museet påvisar i sina petita kommer allt större krav att ställas på museet som centralmuseum för hela landet: från skolan, från den utställningsbesökande allmänheten och från Riksutställningar. Som det nu är blir det ofta museichefen som personligen får engagera sig i utställningsverksamheten på ett sätt som är till men för hans övriga uppgifter. Man kan väl också ta för givet att när den utlovade nybyggnationen av museilokaler skall realiseras museets chef i det sammanhanget får åtskilligt att tänka på.

Det hade därför varit en synnerligen berättigad åtgärd att utskottet tillstyrkt motionen om en förste intendenttjänst vid etnografiska museet. Med kännedom om det knappa ekonomiska läge vi befinner oss i vill jag, fru talman, dock avstå från något särskilt yrkande i sammanhanget. Väsentligt är emellertid att det beträngda läge museet befinner sig i inte faller i glömska, utan att åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för dess verksamhet vidtages så snart sig göra låter.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Att etnografiska museet behöver bättre lokaler är vi helt överens om. Detta gäller inte bara utskottet och motionären utan säkerligen även regeringen.

Jag vill erinra om förra årets betänkande, i vilket vi framhöll – såsom det står i årets utskottsbetänkande – att det planeringsarbete i denna fråga som byggnadsstyrelsen fått i uppdrag att utföra borde bedrivas skyndsamt och ges en realistisk inriktning mot snara förbättringar i lokalsituationen utan att fördenskull ett mera långsiktigt perspektiv på frågan undanskymdes.

Utskottets ledamöter har också varit på etnografiska museet och där med egna ögon konstaterat att en förbättring av lokalerna behövs. I november 1971 redovisade byggnadsstyrelsen en utredning angående ombyggnad av etnografiska museets lokaler jämte viss nybyggnad. Av statsverkspropositionen framgår att departementschefen har för avsikt att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt byggnadsstyrelsen att projektera ett antal byggnadsobjekt inom kulturområdet, däribland byggnadsarbeten för etnografiska museet.

Nu har utskottet gått så långt att vi ”förutsätter att det fortsatta arbetet på att tillgodose etnografiska museets lokalbehov bedrivs med skyndsamt och med sikte på en långsiktigt tillfredsställande lösning.” Vi har med detta velat ge ett så starkt uttryck vi har kunnat åt att vi

känner behov av att en ombyggnad och till viss del även nybyggnad kommer till stånd. Vi kan näppeligen komma längre än till att göra detta uttalande från utskottets sida.

Vad sedan gäller intendentstjänsten har jag näppeligen annat att anföra än att det är svårt att i utskottet sitta och säga att där och där behövs den eller den tjänsten, där skulle man möjligen kunna ta bort den, osv. Man får lita på att de som bereder ärendet noggrant har penetrerat frågan då de kommit fram till sina bedömningar.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Bidrag till vissa museer och arkiv

Kungl. Maj:t hade (punkt B 41, s. 88–92) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa museer och arkiv för budgetåret 1972/73 anvisa ett anslag av 2 308 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:129 av herr Levin m. fl. (fp, s, c, m) vari hemställts att riksdagen beslutade att det statliga driftbidraget till Kulturen i Lund för budgetåret 1972/73 skulle utgå med 325 000 kronor och att den aviserade utredningen av museets organisation, verksamhet och ekonomi skulle bedrivas med stor skyndsamhet,

dels motionen 1972:1042 av herr Eriksson i Ulfsbyn m. fl. (c, fp, m, vpk).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1972:129 och 1972:1042, förstnämnda motion såvitt nu var i fråga, till Bidrag till vissa museer och arkiv för budgetåret 1972/73 anvisade ett anslag av 2 308 000 kronor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:129 i vad den avsåg utredning beträffande Kulturhistoriska museet i Lund.

Herr LEVIN (fp):

Fru talman! Vid punkten 10 i kulturutskottets betänkande nr 4 avstyrker utskottet bifall till en av samtliga lundariksdagsmän väckt motion angående Kulturhistoriska museets ekonomi, i vilken begärts dels en anslagshöjning, dels ett beslut om att den utredning om Kulturen, som aviseras i propositionen, skall bedrivas skyndsamt. Denna motion — nr 129 — behandlas i samband med Kungl. Maj:ts förslag under punkt B 41 som avser 10 institutioner, som sammanlagt får ungefär 2,3 miljoner kronor.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Bidrag till vissa mu-
seer och arkiv*

Den ökning som anvisats för Kulturen och som motionärerna anser vara för liten begränsas till futtiga 13 000 kronor. Motionärerna har yrkat på en höjning med 75 000 kronor, varigenom det totala anslaget skulle uppgå till 325 000 i stället för 263 000 som departementschefen har föreslagit. Redan i motionen har fullgoda skäl redovisats. Därutöver vill jag inför en andlöst lyssnande ehuru glest besatt kammare anföra följande.

Fru talman! Med anledning av den framställning till regeringen som museets ägare, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, gjorde under hösten 1971 och som innehöll en redogörelse för den ekonomiska krissituation, i vilken man befinner sig, och som utmynnade i en anhållan om en mycket väsentlig anslagshöjning, har 1965 års musei- och utställningssakkunniga yttrat sig.

De sakkunniga konstaterar först att Kulturens ekonomiska situation verkligen är allvarlig och förklarar sig sedan villiga att inleda en genomgripande undersökning av förhållandena. I avvaktan därpå bör statens insats begränsas, anser de sakkunniga och förordar ett statsbidrag som möjliggör oförändrad drift.

Departementschefens uttalande, som återfinns på s. 92 i propositionen, innebär att döma av ordalydelsen att han delar de sakkunnigas åsikt. Han föreslår ett ökat omkostnadsbidrag som också enligt ordalydelsen är avsett att täcka höjda omkostnader.

Då jag vet att departementschefen personligen på ort och ställe gjort sig noggrant derrättad om Kulturens problem trodde jag till en början – det kan jag medge – att det var fråga om ett rent räknefel eller kanske ett tryckfel i propositionen. Eftersom enbart lönesumman för de vid muséet anställda uppgår till bortåt 1,2 miljoner kronor medan de sammanlagda omkostnaderna beräknats till cirka 2,3 miljoner kronor ligger det ju i öppen dag att en anslagsökning på 13 000 kronor inte tillnärmelsevis räcker för att täcka de höjda lönekostnaderna, än mindre de sammanlagda omkostnadsstegringarna. I motionen utgick vi ifrån att en lönehöjning med 7 procent vore rimlig för Kulturens anställda lika väl som för de anställda vid andra, liknande institutioner. På så sätt kom vi fram till vårt yrkande om en uppräknings av anslaget med 75 000 kronor.

Sedan jag nu, fru talman, läst utskottets minst sagt torftiga skrivning har jag måst överge teorin om räkne- respektive tryckfel. Utan motivering avstyrks anslagsyrkandet och samma öde vederfares kravet på att den utredning, som departementschefen själv förordar, skall bedrivas skyndsamt. Att på detta sätt – utan någon som helst motivering, vare sig saklig eller formell – avfärda ett förslag som berör ett av landets i särklass förnämsta museer i sitt slag, finner jag anmärkningsvärt med tanke på det ringa belopp som hade erfordrats för att inte äventyra en mödosamt uppbyggd organisation, bestående av hängivna arbetare, om vilka man onekligen och i dubbel bemärkelse kan säga att de verkar i kulturens tjänst. Dess värre kan jag av formuleringarna inte dra någon annan slutsats än att utskottets ledamöter helt enkelt saknat intresse för att bilda sig en uppfattning om vad Kulturen i Lund egentligen är. Tyvärr erbjuder varken utskottets skrivning eller propositionen någon vägledning för kammarens ledamöter.

Det kan naturligtvis inte komma i fråga att här och nu ge någon mera ingående beskrivning av Kulturen i Lund, vilket annars hade varit intressant i och för sig, men jag anser mig skyldig själva saken att ge en kortfattad orientering om museet och dess huvudman, dvs. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, och möjligen anställa en jämförelse med några andra, liknande institutioner.

Låt mig då först konstatera att Kulturen i Lund är en gammal institution. Föreningen, vars beskyddare är Konungen, tillkom redan 1882 på initiativ av Georg Karlin. Detta skedde alltså ett decennium innan Artur Hazelius slog upp portarna till Skansen i Stockholm. Kulturens medlemsantal är cirka 22 000 och i föreningens styrelse utser såväl Kungl. Maj:t och de båda skånska landstingen som Lunds stad sina egna representanter. Museet inrymmer på ett 20 000 m² stort område i centrala Lund och omfattar ett 30-tal byggnader, bland vilka kanske Bosebo kyrka från Småland -- som är mer än 300 år gammal -- Herrehuset, som en gång tillhörde Per Henrik Ling, och den s. k. Bondpinan kan nämnas främst. Samlingarna är synnerligen omfattande och mycket värdefulla. Textilsamlingen inrymmer bl. a. egyptiska exemplar -- om uttrycket tillåtes -- från Kristi födelses tid. Keramiksamlingen representerar alla jordens hörn och bedömes av experterna som en av de allra yppersta i vår världsdel. Det ligger i sakens natur att dessa samlingar om sammanlagt 300 000 föremål kommit att alltmer användas i undervisningens tjänst. Det kan hävdas att samlingarna genom sin universalitet, som redan Georg Karlin eftersträvade, är utan motsvarighet i landet och att inte minst av det skälet Kulturen i Lund är ett riksintresse. Antalet besökare på Kulturen och dess filial i Östarp utgjorde 1970 cirka 130 000 jämfört med drygt 100 000 året dessförinnan på Nordiska museet här i Stockholm.

Det vare mig fjärran att försöka nedvärdera några andra, jämförbara institutioner. Men jag kan inte undgå att ställa mig något frågande inför de anslag som utskottet tillstyrker för exempelvis Skansen och Nordiska museet. När det gäller anslag till Skansen, som också redovisar betydande driftunderskott, är såväl departementschefen som utskottet mycket generösare, vilket jag naturligtvis i och för sig inte missunnar dem som verkar på Skansen. Om anslaget till Skansen säger för övrigt departementschefen uttryckligen att hänsyn har tagits både till löne- respektive kostnadsökningar och till behovet av investeringar. I själva verket har staten förbundit sig att svara för de underskott som uppstår på Skansen, sedan Stockholms stad bidragit med 60 procent. Men varför vill man då inte när det gäller Kulturen bidra med mer än i runt tal 5 procent av driftunderskottet, när Lunds stad -- vars resurser dock är avsevärt mindre än huvudstadens -- bidrar till Kulturens drift med mer än en halv miljon kronor, ett belopp som ter sig än mer imponerande om man jämför det med stockholmarnas bidrag till Nordiska museet, som får summa summarum 40 000 kronor, medan riksdagen släpper till hela 8 miljoner?

Jag vill framhålla att jag med dessa jämförelser och siffror inte på något sätt har velat kritisera de anslag som de nämnda Stockholmsanläggningarna får, även om det kan finnas skäl att framhålla att landets

Onsdagen den
15 mars 1972

*Bidrag till vissa mu-
seer och arkiv*

samtliga skattebetalare får bidra i betydande omfattning till åtskilliga kulturella aktiviteter, som av naturliga skäl huvudstadens invånare har de största förutsättningarna att tillgodogöra sig. Förutom de nämnda båda museerna kan som exempel på den ordningen anföras Dramatiska teatern och Operan, som får stora och säkerligen angelägna bidrag. Men nog är det underligt och vemodigt, att en så förnämlig institution som Kulturen och dess 22 000 medlemmar skall behöva tiggas fram och likväl få ett ointresserat, kyligt nej då fyra riksdagsmän från Lund, representerande lika många politiska meningsriktningar, vädjar om en mycket blygsam uppräkningsav statsanslaget i syfte att trygga fortsatt verksamhet på oförändrad nivå just som 1965 års sakkunniga uppenbarligen avsett och som departementschefen själv, åtminstone såvitt jag kunnat förstå, egentligen hade tänkt sig.

Jag påstod tidigare, fru talman, kanske en smula elakt, att utskottets ledamöter mer eller mindre nonchalerat det ärende som aktualiserats i vår motion. Jag hoppas att det inte i stället förhåller sig så att man helt simpelt velat klassificera Kulturen och Kulturhistoriska föreningen som provinsiella företeelser, vars medlemmar får klara sig bäst de kan. I så fall, fru talman, vore det verkligen illa.

Jag får nog därför – under hänvisning till den bristfälliga motiveringen i trycket – vördsamt anhålla att någon representant för utskottet anger de skäl som varit vägledande för den negativa attityden till motion nr 129, till vilken jag härmed ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar Löfgren (fp), Fiskesjö (c) och Pettersson i Lund (s).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Först vill jag framhålla att vi har behandlat denna fråga mycket seriöst i utskottet.

Vi känner till åtskilligt av det som här har nämnts och vi vet att i den petitaskrivelse som kom från Kulturen i Lund diskuterades utvägar att klara ekonomin. Där talades det om en ökad upplåning, som betecknades som något av Döbelns medicin. Man visste ju att det skulle komma surt efter, som det heter ibland. Där talades om att man skulle söka utverka särskilda donationer från USA, och det talades om att man skulle söka överlämna samlingarna som gåva till stat eller kommun. Man talade också om att man kunde tänka sig försäljning av föremål ur samlingarna, men det torde näppeligen tillåtas av riksantikvarieämbetet. Däremot kan man knappast tänka sig att höja entréavgifterna. Det tror man skulle inverka menligt på besöksfrekvensen. Det är i övrigt också bekant för oss att man 1970 hade en besöksfrekvens på 130 000 människor.

Vi har som sagt vid behandlingen av denna fråga inte bara nöjt oss med att studera propositionen utan har också, som framgått, tagit del av petitans innehåll. 1965 års museiutställningssakkunniga har emellertid förklarat att de är beredda att under 1972 påbörja en närmare utredning av museets organisation, verksamhet och ekonomi. Vi har gjort den bedömningen att man innan en slutlig lösning av dessa frågor kommer till stånd finge nöja sig med den höjning av anslaget till Kulturen i Lund med

13 000 kronor som är föreslagen i propositionen.

Den ene efter den andre av talarna här framför önskemål, som inte minst innebär ökade utgifter, och var och en får naturligtvis göra sina bedömningar och sin prioritering. Jag vill kraftigt understryka att vi inte på något sätt betraktar den verksamhet som bedrivs vid Kulturen i Lund såsom något ovidkommande eller som något som inte skulle höra till den kulturella aktiviteten i vårt land. Varken departementschefen eller utskottet har heller antytt något sådant. Det är bara så att man väntar en utredning på detta område och har knappt om pengar.

Därför ber jag, fru talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LEVIN (fp):

Fru talman! Jag får tacka för denna kommentar från utskottets representant, som emellertid knappast har gjort mig mycket klokare. Framför allt har den inte förbättrat Kulturens ekonomi. Jag vill upprepa att det är dystert att en institution av så hög klass som Kulturen i Lund, som faktiskt genom egen verksamhet skaffar sig ca 55 procent av intäkterna – och det torde vara unikt i världen i museisammanhang – måste gå med tiggarskåpan för att staten inte vill öka sitt bidrag med ens så mycket som erfordras för att täcka den höjda arbetsgivaravgiften. Fru talman och herr statsråd! Det är inte bara dystert – det är nästan ofattbart.

Utskottets representant sade någonting om att Kulturen inte kunde höja sina medlemsavgifter, och jag kan vitsorda att det är riktigt. Detta ger mig anledning att mycket kortfattat som jämförelse dröja vid t. ex. Operans ekonomiska förhållanden. Statsbidrag till Operan utgår med i runt tal 33 miljoner kronor. En överslagsberäkning ger vid handen att detta innebär en subventionering per föreställning med 100 000 kronor eller med 140 kronor per biljett. Det skulle alltså innebära att i runt tal 235 000 operabesökare subventioneras med 140 kronor var medan 130 000 besökare vid Kulturen får 2 kronor var. Nu är jag medveten om – det vill jag naturligtvis tillägga – att Operan medverkar i radio och TV och även kanske gör en del landsortsturnéer, varför jämförelsen inte är riktigt adekvat.

Nåväl, fru talman, motionärerna får sätta sin lit till att den aviserade utredningen kommer till ett positivt resultat och att arbetet inom den bedrivs skyndsamt, trots att utskottet inte ens vågade förorda denna ur kostnadssynpunkt ofarliga detalj.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Jag refererade vad Kulturen i Lund hade sagt om entréavgifterna och erinrade om vad som stod i dess petita. Det är möjligt att Kulturhistoriska föreningen har rätt i sin bedömning, men om 130 000 personer besöker detta förnämliga museum så är det svårt att frigöra sig från tanken att det inte är fråga om mer än 50 öre per biljett för att få in begärda medel. Det är emellertid, som sagt, möjligt att man kan göra en annan bedömning och att den är riktig, så jag skall inte diskutera detta mera.

Herr Levin talade om tiggarskåpan. Kulturen i Lund får anslag från

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till utbildning inom kulturområdet m. m.

olika håll, och det bör väl värdesättas, såvitt jag kan förstå, att museet har en lokal förankring och på det sättet kan få hjälp till den kulturella verksamheten. Dessutom har 50 000 kronor från kulturmedelsanslaget ställts till förfogande under innevarande år. Jag vill därför ha infört i protokollet att det kanske inte är riktigt så illa ställt som herr Levin har gjort gällande.

Herr LEVIN (fp):

Fru talman! Jag vill intyga att det t. o. m. företas vissa ombyggnadsarbeten vid Kulturen just nu och att också ett antal akademiker har kunnat sysselsättas där. Men det är inte på grund av någon större omtanke om Kulturhistoriska föreningen, utan det är helt och hållet beroende på arbetsmarknadspolitiska skäl. Det är med andra ord fråga om rena beredskapsarbeten.

Men, fru talman, efter att ha lyssnat till utskottets ordförande än en gång ber jag att personligen få invitera honom till Lund för ett besök på Kulturhistoriska föreningens museum. Jag tror att han då kommer att nästa år inta en mera positiv attityd.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Jag tackar för den vänliga inbjudan och skall med nöje infinna mig.

Men pengarna som man har fått genom AMS-anslag, att man har fått akademiker som hjälpt till osv., allt detta är väl tydliga bevis på att det finns intresse för att stödja Kulturen i Lund. Det bekräftar vad jag tidigare sagt, nämligen att man inte från något håll har betraktat verksamheten som mindre nyttig utan tvärtom.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 129 i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölls.

Fru andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanrådets fortsättande kl. 19.30.

§ 17 Anslag till utbildning inom kulturområdet m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till utbildning inom kulturområdet m. m. jämte motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Musikhögskolorna: Utbildningskostnader

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1 bilaga 10 (punkt B 61, s. 123–129) föreslagit riksdagen att till Musikhögskolorna: Utbildningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 13 446 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:1157 av herrar Stjernström (c) och Hansson i Skegrie (c) vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade

1. att svensk folkmusik borde erhålla större utrymme i läroplanerna för musikundervisning i de skolor där musikundervisning förekom och främst i grundskolan,

2. att läroböckerna för musikundervisning borde utökas med ett större antal folkmelodier,

3. att folkmusikens roll borde accentueras vid musikleäroinbildningen.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. till Musikhögskolorna: Utbildningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 13 446 000 kronor,

2. skulle avslå motionen 1972:1157.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Fru talman! Det blåser en frisk och medryckande vind kring vår folkliga kultur och kanske särskilt då kring spelmansarvet. Det är betecknande att de unga spelmännen söker sig till den ursprungliga äkta folkmusiken. Man söker nå den ädla konsten att tolka låtarna i sina dialekter, och vi kan konstatera att många av dessa spelmän också har nått långt på den inslagna vägen. I rytm, i ornamentik, i tempo återger man gammallåten på ett sätt som vittnar om att de unga spelmännen har funnit melodin. Och allt detta är ett mål för spelmansrörelsen – att låtarna på nytt ska klinga ursprungligt och friskt och åter skänka spelmän och lyssnare sin glädje, sin livsbejakande kraft och stimulans.

Folkmusiken är ett värdefullt arv, som vi fått ifrån gångna generationer och något vår tid bör ta vara på. Det är mot den bakgrunden som Nils G. Hansson i Skegrie och jag i år i motionen 1157 begärt att folkmusiken skall erhålla ett större utrymme i läroplanerna för musikundervisning, att läroböckerna för musikundervisning utökas med ett större antal folkmelodier samt att folkmusikens roll accentueras vid musikleäroinbildningen. Vi lät den här motionen få en något annorlunda form. Vi ville göra det därför att folkmusiken behöver uppmärksammas även i det politiska livet, och vi menade att genom att ge motionen denna form, skulle vi påverka våra riksdagskolleger att speciellt ägna folkmusiken en tanke, men vi misslyckades i vårt försök.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Musikhögskolorna:
Utbildningskostna-
der*

Onsdagen den
15 mars 1972

*Musikhögskolorna:
Utbildningskostnader*

Utbildningsutskottet behandlade motionen på precis motsatt sätt. Med bristfälligt motivering avstyrktes motionen, och detta vill jag beklaga. Folkmusiken är vår nations stämma i världsorkestern, som Hugo Alfvén en gång uttryckt sig, och vi tror att det är angeläget att ge ungdomen undervisning även om vårt folks kultur och den musik som växt fram i gångna generationers vardag. Det är folkets musik anpassad till livets olika skiften, framförd av folkets egna självlärda spelmän.

Nu har dock utskottet avstyrkt vår motion. Man har som i så många andra sammanhang här i riksdagen pekat på att det finns en kommitté, som behandlar de här frågorna, och den kommer att tillmötesgå vissa krav som ställs i motionen. Det är vi mycket tacksamma för. När den verksamheten kommer i gång får vi tillfälle att bedöma innehållet i utskottets besked. Vi tror att det i musikundervisningen är viktigt med folkmusik, därför att man hellre lär sig att spela en låt än oinspirerad övningsmusik, en låt som blir färdig. Man kan spela en melodi ganska snart, till glädje för sig själv och förhoppningsvis även till glädje för andra. Detta är en utbildningsmetod som man utvecklat metodiskt i exempelvis Japan. Man kan delta i lag, känna gemenskap, man samlas omkring en gemensam inspirerande uppgift. Jag vill inte alls förneka att det i andra musikerter finns melodier och stycken som har samma effekt, som skapar intresse bland eleverna, men oftast är det på det sättet att i annan musik särskilt av klassikerna bör man använda den instrumentalsättning som den musiken är skriven för, och det skapar svårigheter i skolundervisningen att ha denna breda instrumentuppsättning. Spelar man låtar har man möjlighet att spela på en fiol ensam, men man kan också spela tillsammans, man kan variera antalet stämmor, och man kan även ta med andra instrument. Det är en folkets musik, och den kan spelas av folket på det sätt som tillfället möjliggör. Det tror jag är synnerligen viktigt för musikintresset, och det är viktigt att ungdomar har möjlighet att engagera sig själva i en skapande verksamhet.

Men när det gäller våra övriga två krav har utskottet inte haft någon kommitté att hänvisa till. Då det gäller behovet av att i läroböckerna för musikundervisning ha ett större antal folkmelodier har inte utskottet någon åsikt. Det måste jag beklaga. Man har väl rätt att vänta ifrån ett utskotts sida att när en fråga väcks här i riksdagen så bör den åtminstone kommenteras. Det har inte utbildningsutskottet gjort. När det sedan gäller frågan om utrymmet i läroplanerna säger utskottet att vid den senaste revideringen av läroplanen fick folkmusiken en given plats. Det är ändå ett klart besked i den frågan från utskottet. Men det vittnar samtidigt om att utskottets ambitioner när det gäller folkmusik ligger på en låg nivå.

Vi skulle kunna titta på läroplanen från 1969. I exempelvis det avsnitt som berör årskurs 9 finner man ett antal rubriker. Rubriken 1 behandlar Musik i Afrika. Där kommer inte den svenska folkmusiken in. Rubriken 2 är Opera. Inte heller där kan jag tänka mig att den kommer in. Punkten 3 gäller Protest och revolt. Det har man exemplifierat med aktuella protestsånger, Beatles, blues och Internationalen. Under punkten 4 har man tagit upp Medeltidens musik, och den är exemplifierad med den Gregorianska sången. Inte heller där kommer Lappnills med. Punkten 5

Onsdagen den
15 mars 1972

*Musikhögskolorna:
Utbildningskostnader*

har till rubrik Musik i vår tid. Idéer och stilströmningar i 1900-talets musik. 1900-talets klassiker. — Förhoppningsvis skulle kanske folkmusiken bli omnämnd där — i varje fall folkmusikintresset — men jag tror det knappast. Den sista rubriken heter Musikhistorisk översikt, och det sägs där att en översiktlig uppfattning om musikutvecklingen i Europa samt viss inblick i utomeuropeisk musik bör ges elcverna. Inte heller där finns det plats för folkmusiken, trots att utskottet har sagt att folkmusiken genom 1969 års läroplan har fått en given plats i undervisningen.

Utskottet är enigt i sin negativa inställning till folkmusiken, och det beklagar jag. Folkmusiken är ett kulturarv, och det bör förvaltas. Det kan ske genom att den musikarten och den delen av vår kultur ägnas ett större utrymme i skolan. Det sker inte i tillräcklig omfattning i dag. Det är detta som vi vill ändra på, och därför yrkar jag, fru talman, bifall till motionen 1157 av herr Hansson i Skegrie och mig.

I detta anförande instämde herrar Carlsson i Vikmanshyttan, Svanström och Norrby i Gunnarskog (samtliga c).

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Herrar Stjernström och Hansson i Skegrie har lämnat in en av de mest uppmärksammade motionerna vid vårriksdagen. Om man för en gångs skull skulle avstå från praxis att kommentera klämman och i stället recensera motionen skulle man kunna säga att vad formen beträffar lämnar den inte mycket övrigt att önska. Den är skriven på fornyrdislag, och uppenbarligen har motionärerna lagt ned mycken möda på att "fila och fela" på formen. Men nu är det faktiskt så att här i riksdagen krävs i allmänhet förutom en yttre form också ett innehåll. De tre klämmor som motionen har försetts med innehåller inte någon som helst motivering. Och det är naturligtvis litet svårt för utskottet att agera tankeläsare och försöka gissa sig till vilka motiveringar som möjligen legat bakom motionen och som kanske i någon mån kommit fram i herr Stjernströms anförande i dag. Utskottet har alltså inte varit snålt i sin skrivning; tvärtom skulle jag vilja säga att utskottet har varit mycket välvilligt med tanke på det torftiga innehållet i motionen.

Jag vill upprepa: Formen är glänsande, men det vore rätt bra om den innehöll någonting också. Ställer man krav på att svensk folkmusik skall få större utrymme i läroplanerna, att läroböckerna i musikundervisningen skall utökas med ett större antal folkmelodier, att folkmusikens roll skall accentueras i musikläroutbildningen, hade det varit bra om motionärerna hade lämnat åtminstone en vägledande synpunkt.

Får jag i all vänlighet föreslå herr Stjernström att, när han och herr Hansson i Skegrie nu börjar fila på nästa års motion, ni visst kan avfatta den på fornyrdislag men efter det gärna komplettera med några sakliga synpunkter, så att utskottet vet vad det skall ta ställning till.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Onsdagen den
15 mars 1972

Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader, m. m.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1157, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader, m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkterna B 66–B 67, s. 141–147) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid bibliotekshögskolan inrätta en ordinarie tjänst som rektor,
2. till Bibliotekshögskolan Utbildningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 2 488 000 kronor,
3. till Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m. m. för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:515 av herr Wikström m. fl. (fp, c) vari hemställts att riksdagen till Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 650 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. bemyndigade Kungl. Maj:t att vid bibliotekshögskolan inrätta en ordinarie tjänst som rektor,
2. till Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 2 488 000 kronor,
3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1972:515 till Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 450 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Richardson (fp), Elmstedt (c) och Johansson i Skärstad (c), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:515 till Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 650 000 kronor.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Scenen är kanslihuset, tidpunkten en blekgrå eftermiddag i december 1971. In på finansministerns rum träder utbildningsministern.

Följande dialog utspelas:

Ingvar: Hör du Gunnar, mina pojkar rapporterar att dina grabbar inte vill ge bokanslag för den nya bibliotekshögskolan i Borås. Det kan jag inte acceptera.

Gunnar: Vad nu då? I fjol hjälpte jag dig att få majoritet för förslaget att flytta skolan till Borås. Är du inte nöjd än? Skall du nu ha böcker också?

Ingvar: Du vet vilket bråk det var i fjol. Jag föreslog en sänkning av utbildningstiden för bibliotekarierna, och det tog hus i skogen. Inte bara oppositionen och alla fackliga organ utan många av våra egna kastade sig över mig, och hade jag inte haft så skickliga exegeter i departementet som lyckades tolka propositionen i en artikel i Dagens Nyheter så att man kunde läsa in motsatsen av vad där egentligen stod, så vete spörs hur det hade gått. Du kan väl begripa att jag inte vill ta en ny strid om bibliotekarieutbildningen efter det.

Gunnar: Då måste du hitta på några motiveringar för att urgera dina synpunkter. Kan du inte hänvisa till någon utredning -- det har jag gjort alltsedan 1944 så fort oppositionen har kommit med några krav.

Ingvar: Ja, men på den här punkten är jag faktiskt känslig. Man påstod i debatten att jag hade förlagt skolan till Borås av andra skäl än de utbildningsmässiga. Och folkpartisterna var ofina nog att i ett särskilt yttrande påpeka att om man nu av lokaliseringspolitiska skäl och mot all expertis flyttar skolan till Borås, så måste man i varje fall se till att utbildningen får de resurser som är nödvändiga för att kvaliteten inte skall försämrans. Och så vill du att jag skall skära ner organisationskommitténs äskanden med närmare två tredjedelar!

Gunnar: Ja, men du kanske kan ta till litet lotterimedel, och om jag ger dig ytterligare några tusenlappar så kanske du kan komma upp till att ge dem 40 procent av vad de har begärt. Men sen får det vara nog. För resten kan väl böckerna från gamla biblioteksskolan i Solna flyttas ner. En bok är så god som en annan. Jag har alltid tyckt att det produceras för mycket böcker här i landet!

Ingvar: Ja, men vi har undersökt bokbeståndet på biblioteksskolan i Solna och funnit att böckerna är nedslitna. Jag kan naturligtvis hänvisa till förslaget om ett interurbanlånebibliotek för periodica, men det har vi ännu inte hunnit ta ställning till. Och för resten så berör det inte biblioteksutbildningen. Hur vill du egentligen att vi skall klara debatten i kammaren i den här frågan?

Gunnar: Hälsa du gossarna i utskottet, att det är inte någon större mening med att ta debatt på den här punkten, för det finns inte särskilt många argument. Men vi skall nog klara voteringen, och det är ju ändå det viktiga!

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som har fogats till punkten 7 i utskottsbetänkandet och där folkpartiet och centerpartiet förordar en uppräknig av anslaget till bokinköp för den nya bibliotekshögskolan i Borås med 200 000 kronor.

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till statistiska centralbyrån

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Fru talman! Herr Wikström har faktiskt rätt i ett avseende. Jag tänker inte ta upp en diskussion med honom om behovet av goda biblioteksresurser vid bibliotekshögskolan i Borås. Om det behovet är utskottets ledamöter helt ense, och utskottet utgår ifrån att detta behov snarast möjligt tillgodoses.

Med hänsyn till budgetläget har dock majoriteten i utskottet inte kunnat tillstyrka en höjning av anslaget i förhållande till vad som föreslås i statsverkspropositionen. Utskottet följer här den rekommendation som riksdagen ställde sig bakom för två veckor sedan i anledning av finansutskottets betänkande nr 1, där det bl. a. uttalas att utgiftsökningar utöver budgetförslaget inte är tillrådliga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 7 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wikström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 201
Nej 115

Punkten 8

Lades till handlingarna.

§ 18 Anslag till statistiska centralbyrån

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till statistiska centralbyrån jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bil. 9 (s. 10-23) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1972/73 anvisa

a. till Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser ett förslagsanslag av 98 633 000 kronor,

b. till Statistiska centralbyrån: Statistisk uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 1 000 kronor,

c. till Statistiska centralbyrån: Teknisk uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 1 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:388 av herrar Ringaby (m) och Komstedt (m),

motionen 1972:389 av herr Sundkvist m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionen, bilaga 9, B 2,

1. beslutade avslå förslaget om partisympatiundersökningar i enlighet med vad i motionen anförts samt

2. till Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 97 633 000 kronor,

motionen 1972:603 av herr Westberg i Ljusdal m. fl. (fp),

motionen 1972:774 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen

1. hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en kommitté med parlamentariskt inslag med uppgift att utveckla ett system för välfärdsbedömningar i enlighet med vad i motionen anförts,

2. beslutade att en levnadsnivåundersökning genomfördes i enlighet med vad i motionen anförts,

3. till Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser för budgetåret 1972/73 anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 450 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 100 083 000 kronor,

motionen 1972:780 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m) vari hemställdes

A. att riksdagen skulle till Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 87 133 000 kronor i enlighet med vad i motionen anförts,

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en utredning av statistiska centralbyråns verksamhet i syfte att uppnå en högre grad av avgiftsfinansiering av densamma,

motionen 1972:782 av herr Möller i Gävle (s),

motionen 1972:1435 av herr Hugosson m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen beslutade att ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande vikten av statistisk belysning av olika välfärdskomponenter i samhället,

motionen 1972:1444 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en parlamentarisk utredning tillsattes med uppgift att utveckla vidare mått för välfärdsbedömningar samt

motionen 1972:1453 av herr Wijkman (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning rörande lämpliga mått på levnadsnivå och att de arbetsuppgifter som utfördes i

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till statistiska centralbyrån

denna fråga: inom inrikesdepartementet överfördes till statistiska centralbyrån.

Utskottet hemställde

1. beträffande allmän företagsräkning att riksdagen med avslag på motionen 1972:780 såvitt nu var i fråga godkände vad utskottet anfört,
2. beträffande utredning om avgiftsfinansiering att riksdagen skulle avslå motionen 1972:780 såvitt nu var i fråga,
3. beträffande välfärdsbedömningar och levnadsnivåundersökningar att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:744, 1435, 1444 och 1453, den förstnämnda och den sistnämnda såvitt nu var i fråga,
4. beträffande överförande av visst utredningsuppdrag till SCB att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1453 såvitt nu var i fråga,
5. beträffande prognosverksamheten på arbetsmarknadens område att riksdagen skulle avslå motionen 1972:603,
6. beträffande utredning om arbetslöshetsstatistiken att riksdagen skulle avslå motionen 1972:782,
7. beträffande undersökning i socialiseringsfrågan att riksdagen skulle avslå motionen 1972:388,
8. beträffande partisympatiundersökningar att riksdagen skulle avslå motionen 1972:389 såvitt nu var i fråga,
9. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1972:389, 774 och 780, samtliga såvitt nu var i fråga, till Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 98 633 000 kronor,
10. att riksdagen för budgetåret 1972/73
 - a. till Statistiska centralbyrån: Statistisk uppdragsverksamhet anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kronor,
 - b. till Statistiska centralbyrån: Teknisk uppdragsverksamhet anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *allmän företagsräkning* av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1972:780 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,
2. beträffande *välfärdsbedömningar och levnadsnivåundersökningar* av herrar Grebäck (c), Tobé (fp), Andersson i Knäred (c), Akerfeldt (c) och Ångström (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna 1972:774, 1444 och 1453, den förstnämnda och den sistnämnda såvitt nu var i fråga, och i anledning av motionen 1972:1435 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,
3. beträffande *partisympatiundersökningar* av herrar Grebäck (c), Andersson i Knäred (c), Wennerfors (m), Akerfeldt (c) och Adolfsson (m), som ansett att utskottet under 8 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1972:389 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till statistiska centralbyrån

4. beträffande *anslag*

a. av herrar Grebäck (c), Andersson i Knäred (c) och Åkerfeldt (c), som – vid bifall till utskottets hemställan under 1 samt reservationerna nr 2 och 3 – ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna 1972:389 och 774 samt med avslag på motionen 1972:780, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 99 083 000 kronor,

b. av herrar Tobé (fp) och Ångström (fp), som – vid bifall till utskottets hemställan under 1 och 8 samt reservationen nr 2 – ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:774 samt med avslag på motionerna 1972:389 och 780, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 100 083 000 kronor,

c. av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m), som – vid bifall till utskottets hemställan under 3 samt reservationerna nr 1 och 3 – ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:780 och med bifall till motionen 1972:389 samt med avslag på motionen 1972:774, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 91 733 000 kronor.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Engström (vpk).

Herr GREBÄCK (c):

Fru talman! Det är ett par reservationer vid civilutskottets betänkande nr 6 som jag har biträtt och som jag först något vill kommentera.

Inledningsvis vill jag framhålla att chefen för inrikesdepartementet under hösten 1971 tillkallat en sakkunnig för att inventera forskningsresultat, statistik m. m. rörande välfärdsutvecklingen i Sverige. I direktiven för den sakkunnige anförs att inventeringen bör syfta till att klargöra vilken statistik och annan information som krävs för att fortlöpande belysa fördelningen och utvecklingen av centrala välfärds-komponenter. Den sakkunnige bör utarbeta förslag i fråga om sådana kompletteringar eller förbättringar av informationen i dessa avseenden som är påkallade för att välfärdsutvecklingen kontinuerligt skall kunna följas. Han skall vidare ange vilken forskning eller vilka speciella undersökningar som bör komma till stånd med syfte att frambringa material som är ägnat att fortlöpande belysa utvecklingen av välfärden och dess fördelning. Den sakkunnige skall samråda med bl. a. statistiska centralbyrån och institutet för arbetsmarknadsfrågor respektive det av riksdagen beslutade institutet för social forskning.

Statistiska centralbyrån som huvudsakligen producerar den statliga statistiken begärde i petita för budgetåret 1972/73 i det under

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till statistiska centralbyrån

programmet Statistik, register och prognoser ingående delprogrammet Befolkning och hushåll att få genomföra intermittenta undersökningar till en kostnad av 15,3 miljoner kronor. Under innevarande budgetår har medel beviljats dels för en sparundersökning, dels för en internationell inkomstfördelningsstudie. Centralbyrån föreslog vidare att de två undersökningarna skall läggas samman och benämnas Kartläggning av de svenska konsumenternas köpkraft och sparande. Projektet är kostnadsberäknat till 7,3 miljoner kronor. Bland nya undersökningar förordade statistiska centralbyrån att en levnadsnivåundersökning skall företas. Denna beräknas kosta 1 570 000 kronor, alternativt 2 255 000 kronor, beroende på urvalets storlek. Av dessa kostnader beräknas 950 000, alternativt 1 450 000, falla på budgetåret 1972/73. För utvecklingsarbete under delprogrammet begär centralbyrån 520 000 kronor för bl. a. fortsatt arbete med projektet levnadsförhållandena i samhället.

I propositionen beräknas medel för den internationella inkomstfördelningsstudien. Däremot beräknas inte medel för levnadsnivåundersökningen. Enligt departementschefen bör resultatet av det arbete som utförs av den sakkunnige med uppdrag att inventera forskningsresultat, statistik m. m. rörande välfärdsutvecklingen i Sverige ge bättre underlag för statistiken på området.

I finansutskottets betänkande nr 39 år 1971 behandlades en motion, vari föreslogs att medel skulle anslås för forskning i syfte att utveckla mätmetoder som skulle möjliggöra en prissättning av samhällsfaktorer som i dag saknar pris och därigenom skapa möjligheter till korrektare samhällsekoniskt underlag för samhällsbeslut beträffande bl. a. regionalpolitiken. Finansutskottet anförde att omfattande undersökningar rörande regionala välfärdsaspekter utförts inom ramen för det arbete som expertgruppen för regional utredningsverksamhet bedriver. Ett av gruppens projekt gäller de samhällsekonomiska och företagsekonomiska produktionskostnaderna i skilda regioner. Syftet uppges bl. a. vara att ge underlag för framtida samhällsekonomiska kalkyler vid lokalisering. Ett annat av gruppens projekt gäller hushållens levnadsvillkor i olika regioner. Statistiska centralbyrån hänvisade i sitt remissvar med anledning av motionen till det utredningsarbete som pågår inom utredningsgruppen. Finansutskottet, som ansåg gruppens verksamhet vara av sådan omfattning att motionens syfte i vad avser bl. a. bättre samhällsbeslut i regionalpolitiska frågor torde vara väl tillgodosett, avstyrkte motionen. Mot detta reserverade sig utskottets borgerliga ledamöter. Motionen avslogs av riksdagen.

I det nämnda betänkandet behandlades vidare en motion i vilken föreslogs att en parlamentarisk utredning skulle tillsättas i syfte att utveckla ett system för välfärdsbedömningar. Med anledning av denna motion anförde finansutskottet att metoderna borde utvecklas ytterligare innan ställning tas till huruvida en parlamentarisk utredning borde tillkallas för att avgöra innehållet i ett sådant system för välfärdsbedömningar. I första hand bör man därvid bygga på den metodik som levnadsnivåundersökningen representerar. Denna har enligt utskottets mening visat sig vara fruktbar som välfärdsanalytiskt instrument.

Den av utskottets socialdemokratiska majoritet avstyrkta motionen

avslags av riksdagen.

Vid årets riksdag har på nytt i en partimotion från centern hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om tillsättandet av en kommitté med parlamentariskt inslag med uppgift att utveckla ett system för välfärdsbedömningar i enlighet med vad som anges i motionen. Liknande framställningar har gjorts i en motion från folkpartihåll. För att i statistiska centralbyråns regi genomföra en sådan levnadsnivåundersökning krävs ett med 1 450 000 kronor förhöjt förslagsanslag härför.

Även i en motion med herr Hugossons och andra socialdemokraters namn under framhålles betydelsen av att en kontinuerlig uppföljning av olika välfärdskomponenter kommer till stånd.

I reservationen 2 i utskottsbelänkandet har jag och några medreservanter framhållit: "Eftersom flera utredningar inom området avslutats eller inom en snar framtid kommer att avslutas och därmed grunden lagts till ett fortsatt välfärdsstatistiskt utredningsarbete bör en parlamentarisk utredning nu tillsättas. Vidare bör den av SCB i petita för budgetåret 1972/73 föreslagna levnadsnivåundersökningen utföras."

Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Så några ord om reservation nr 3.

Vi reservanter konstaterar kort och gott att partisympatiundersökningar för närvarande utföres av såväl Svenska institutet för opinionsundersökningar som Sveriges Radio. Därför finns det enligt vår mening ingen anledning för statistiska centralbyrån att genomföra liknande undersökningar. Det kan väl ändå inte anses vara någon angelägen uppgift för samhället att lägga pengar på partisympatiundersökningar. De fyller knappast någon samhällsnyttig uppgift, men väl har de ett nyhetsvärde - det vill jag inte bestrida - och därför kan man gott överlåta åt Svenska institutet för opinionsundersökningar och Sveriges Radio att även i fortsättningen sköta den saken utan inblandning från samhällets sida, där samhället väl då skulle uppträda som något slags korrelator. Även till denna reservation yrkar jag bifall.

Reservationen 4 a är en följdreservation till de nyss berörda. Jag yrkar bifall även till den.

I reservation nr 1 anser herrar Wennerfors och Adolfsson det väl motiverat att i rådande statsfinansiella läge uppskjuta den planerade företagsräkningen. De menar också att de kostnader som redan har lagts ned utan svårighet torde kunna aktiveras vid ett senare tillfälle. Denna uppfattning kan inte jag och utskottet i övrigt dela. Anslaget för finansiering av programmet Statistik, register och prognoser har beräknats innefatta medel för beslutad allmän företagsräkning med 5,9 miljoner kronor för budgetåret 1972/73. Statistiska centralbyrån beräknar kostnaderna för företagsräkningen till 12,8 miljoner kronor, varav t. o. m. innevarande budgetår ca 3,4 miljoner kronor beviljats. Enligt utskottets mening kan i motionen anförda skäl inte motivera att det av statsmakterna tidigare fattade beslutet om en allmän företagsräkning inte fullföljs.

I anslutning härtill kan sägas att det centrala företagsregistret förs vid statistiska centralbyrån enligt statsmakternas beslut år 1963. I registret, som omfattar aktuella uppgifter endast om företag med anställd

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till statistiska centralbyrån

arbetskraft, registreras uppgifter om bl. a. företagens namn, näringsgren, lokalisering och antalet anställda. Registret fyller en viktig funktion som instrument och underlag för statistikproduktionen. Enligt statsmakternas beslut skall en allmän företagsräkning avseende år 1972 utföras. Den senaste allmänna företagsräkningen genomfördes år 1951. Dessförinnan hade en motsvarande räkning gjorts år 1931. Båda räkningarna omfattar i det närmaste alla näringar utom jordbruket, där man har särskilda räkningar vart femte år.

Det finns nu enligt statistiska centralbyrån ett starkt uppdämt behov av en undersökning av företagsräkningstyp för ett flertal näringsgrenar, och detta hänger delvis samman med att endast två partiella företagsräkningar har gjorts under senare år, nämligen en handelsräkning år 1963 och en sågverksinventering år 1965. Uppgifter av företagsräkningskaraktär efterfrågas av bl. a. statliga och kommunala myndigheter, näringslivets organisationer, enskilda företag och forskningsinstitutioner. Uppgifterna används bl. a. vid långtidsplanering och långtidsanalys av näringslivets struktur och lokalisering. Inom statistiska centralbyrån behövs uppgifterna för att komplettera och höja kvaliteten på företagsregistret och på beräkningarna inom nationalräkenskaperna.

I anslutning härtill en försynt fråga: Anser inte moderata samlingspartiet att dessa uppgifter i det nuvarande trängda ekonomiska läget för vårt näringsliv är värdefulla och ett viktigt instrument för planering ur både industrins och samhällets synpunkt?

Jag yrkar avslag på reservationerna 1, 4 b och 4 c. De båda sistnämnda är följdreservationer med anledning av föregående ställningstaganden.

Vad beträffar det till betänkandet fogade särskilda yttrandet av herr Engström kan det måhända bli anledning att senare under debatten återkomma till det.

Fru talman! Jag ber att i övrigt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Fru talman! Bakom ärenderubrikerna här i riksdagen döljer sig ofta helt andra ting än vad som synes vara fallet.

Den här diskussionen skall gälla "framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till statistiska centralbyrån jämte motioner". Men vad det här gäller är om vi skall få riktigare mått på vår välfärd än de mått vi nu har: frågan om bruttonationalprodukten är en tillräcklig mätare eller måste kompletteras och vilka saker vi då som politiker måste ta ansvar för.

Ropen stiger ute i landet i den här frågan. Välfärd är inte bara en sak som gäller bruttonationalprodukten, utan den har en djupare dimension. Den är en fråga om miljö, förhållanden på arbetsplatser, trygghet och levnadsbetingelser i bredaste bemärkelse. Därför är välfärd och bruttonationalprodukt inte samma sak. BNP-måttet var heller aldrig avsett att användas som en mätare på välfärden i en sådan vidsträckt mening, och det understryker ännu mera vikten av att vi får fram andra mått.

Även om det är svårt att mäta bostadsmiljö, arbetsmiljö, ren luft och friskt vatten, så är sådana saker av största betydelse för människorna. *Vi behöver därför bättre mått på välfärd eller livskvalitet, som det ibland*

Onsdagen den
15 mars 1972*Anslag till statistiska centralbyrån*

också kallas. Vi behöver dessutom flera fakta som vi kan använda dessa mått på, och det är detta som reservationerna 2 och 4 b i civilutskottets betänkande nr 6 trots den litet intetsägande rubriken går ut på. Jag ber att få yrka bifall till de nämnda reservationerna.

De kan kortast sammanfattas på detta sätt: Det gäller att ta steget från det grova och felaktiga mått på välfärd, som BNP är, till flera mått för att få med allt annat som också är viktigt för människorna. Då räcker det inte med att en sakkunnig -- jag vill betona en enda -- i inrikesdepartementet håller på med dessa saker. Man borde som herr Grebäck nyss nämnde först och främst bifalla centralbyråns framställda krav på pengar för ett fördjupat utredningsarbete om ett redovisningssystem, som bl. a. gäller levnadsnivåundersökningar och undersökningar om tidsanvändningar för olika grupper i samhället, alltså just frågor som gäller människors väl och ve i ett bredare och riktigare perspektiv.

Redan i petita för 1970/71 begärde centralbyrån pengar för sådana här utförliga levnadsnivåundersökningar, men den fick nej av regeringen. I petita för 1971/72 begärde centralbyrån återigen anslag för detta viktiga ändamål, men det blev nej också då. Nu har man i petita för 1972/73 upprepat sin begäran för tredje gången, men det blir nej nu igen. Ett trefalt nej i denna viktiga fråga är vad socialdemokraterna i regering och utskott består folket som just hungrar efter flera och bättre välfärdsmått, så att en bättre välfärdspolitik skall kunna bedrivas. Människors krav i detta fall är vad vi politiker på sakliga grunder borde gensvara på i stället för att i praktiken förneka.

Även om man ger en läpparnas bekännelse till att detta är viktiga frågor, går det inte att komma fram med nya mått och flera fakta, om man inte är villig att satsa en del resurser för detta syfte. Det är detta saken gäller i dag, och här går skiljelinjen mellan reservanterna från bl. a. folkpartiet å ena sidan och utskottsmajoriteten å den andra.

Man skall inte tro att detta är tekniska frågor. Med nödvändighet kommer uppbyggnaden av ett välfärdsstatistiskt redovisningssystem att sträcka sig över en ganska lång tidsperiod. När centralbyrån nu begär att en ny undersökning skall genomföras våren 1973, sker det därför att det då redan är fem år sedan en sådan här undersökning gjordes och därför att man i framtiden måste få nyare, aktuella mått. Underlåter man detta, får man inget bra underlag för en ännu bättre välfärdspolitik. Det är detta frågan gäller i den del som avser centralbyrån.

Det andra man borde se till är att politiker kommer med i arbetet när det gäller att utforma nya metoder och grepp för välfärdspolitiken. Man kan där se på vad LO skrev i sitt yttrande i föl till finansutskottet, som då hade att behandla ett motionspar från centern och folkpartiet. Först påminner LO om att man redan i remissvaret på långtidsutredningen av år 1970 hade tagit ställning för behovet att utveckla ett vidare system av välfärdsått än de nu tillgängliga. Sedan fortsätter LO, och jag ber kammaren observera hur LO framhåller behovet av parlamentariker precis som vi gör i reservationen 2:

”LO anser det också i enlighet med motionen vara lämpligt att låta det tilltänkta utrednings- och metodutvecklingsarbetet ledas av parlamentariker. Därigenom skulle en bättre anknytning till riksdagens behov av att

Onsdagen den
15 mars 1972

*Anslag till statistiska
centralbyrån*

kunna styra utformningen av underlaget för samhällsplaneringen skapas. Denna utredning bör också behandla möjligheterna att i större utsträckning låta ekonomiska beslut av olika slag styras av samhällsekonomiska kalkyler i enlighet med vad som föreslås i motion 296 ”— av folkpartiet, vill jag tillägga — ”samt frågan hur dessa kalkyler och de olika välfärdsmått och politiska ställningstagande de föranleder skall kunna byggas in i prognos- och planeringsarbetet.”

Ja, på denna punkt borde riksdagen verkligen säga ifrån. När socialdemokraterna i utskottet anför att utredningsmannen, denne ende, snart torde vara färdig och att riksdagen därför inte behöver göra någon framställning, kan vi inte hålla med. Det är just därför att man snart är klar med en liten del av materialet som riksdagen borde säga som sin mening, att nu måste en grupp parlamentariker tillsättas för denna fråga. Det är ju ändå parlamentariker — eller med andra ord politiker — som sedan kommer att vara med om att fatta de stora besluten när dessa bättre mått på välfärden skall bli använda.

Herr WENNERFORS (m):

Fru talman! Anslaget till statistiska centralbyrån är ett av de tyngre anslagen inom finansdepartementets ansvarsområde. Vidare har det på statistiska centralbyrån skett en utgiftsexpansion som jag ifrågasätter svarar mot det faktiska behovet av statistik och statistiska utredningar.

Herr Magnusson i Borås har tillsammans med fem moderata kolleger i motionen 730 pekat på det principiellt felaktiga i att flertalet statistik-konsumenter inte själva får svara för kostnaderna för sin statistik. Jag instämmer i detta. Vi har på detta sätt inget adekvat mått på efterfrågan. Jag anser det vara högst olyckligt om dagens enorma statistikutbud inte står i proportion till vad som behövs för samhället och för arbetslivet. Alldeles särskilt otillfredsställande vore det om alla dessa jättebuntar av statistik i tiotusentals skrivbord och bokhyllor och skåp inte kom till användning eller inte blev lästa, när det ekonomiska klimatet är så kärvt, när budgetunderskottet innevarande budgetår och kommande budgetår kan räknas i miljardbelopp och när man i barnfamiljerna får vända både en och två gånger på den allt mindre värda svenska kronan. Vore det inte en bättre ordning att den som överväger att beställa statistik eller en statistisk undersökning finge väga kostnaderna mot andra utgifter som vederbörande är ansvarig för?

Moderata samlingspartiet framför således i reservationen 1 att den planerade räkningen av företag kan uppskjutas. Vi finner inte att det föreligger tillräckligt tungt vägande skäl för att så inte kan ske.

Nu säger utskottets ärade ordförande herr Grebäck att det här väl ändå vore viktigt med tanke på de svårigheter som de svenska företagen har, men jag måste be att få svara på detta att de svenska företagens svårigheter väl inte blir mindre genom att vi räknar företagen.

Totalkostnaderna för företagsräkningen har statistiska centralbyrån beräknat till 12,8 miljoner kronor. Hittills har 3,4 miljoner beviljats. För nästa budgetår beräknas 5,9 miljoner, vilket alltså ingår i vårt besparingsprogram. Till detta kommer den miljon som partisympatiundersökningarna skulle kosta och vilken herr Adolfsson och jag i reservationen 3

tillsammans med centerpartiets representanter i utskottet säger nej till.

Frågan om arbetslöshetsstatistiken har grundligt behandlats i utskottet och kommer väl också att bli föremål för debatt här. Jag vill bara påpeka, eftersom det inte görs i utskottets betänkande, att statistiska centralbyråns arbeidskraftsundersökningar kräver en inte så liten summa av skattebetalarna – hela 4,2 miljoner kostar nöjet. Man kan verkligen, mot bakgrund av det kärva ekonomiska klimatet, ifrågasätta om det är nödvändigt att vi utöver arbetsmarknadsstyrelsens redovisningar av arbetslöshetsituationen satsar över 4 miljoner kronor på ytterligare en sådan redovisning.

Om konjunkturerna vore bättre, om den ekonomiska tillväxten vore bättre, om de enskilda människornas ekonomi vore bättre, ja, då skulle man kanske kunna kosta på sig dessa undersökningar och då kanske värdet av den komplettering som ligger i att vi får de här två undersökningarna vore motiverad.

Fru talman! På den här punkten har jag inte något yrkande, men jag tyckte ändå att det fanns anledning att beröra frågan och just lämna uppgiften om vad det verkligen kostar.

De som nu har lyssnat på mig – det är väl några stycken – undrar: Är Wennerfors helt negativ till statistiska centralbyrån, till statistik och till statistiska undersökningar? Självfallet inte! Den dominerande delen av all statistik är naturligtvis av värde för samhället och för arbetslivet. Jag är också övertygad om att den övervägande delen utnyttjas av statistik-konsumenterna. Men jag är emot den onödiga statistiken, och det hoppas jag att flertalet av kammarens ledamöter är. Det stora antalet orörda statistikbuntar är jag emot. Frånvaron av prioriteringar i ett kärvt ekonomiskt läge är jag verkligen mot.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 4 c.

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wennerfors säger att man skall sälja statistik, men en förutsättning för att med någon framgång kunna göra detta är väl att statistiken är aktuell. Uppgifterna får inte ligga ett tiotal år tillbaka i tiden. Man måste se till att den hålls så aktuell som möjligt. Man skall naturligtvis inte räkna för räkningens skull. Herr Wennerfors talar om onödig statistik. Någon sådan skall man inte framställa. Jag förmodar att samhällets ambitioner inte ligger i att få fram statistik som inte behövs.

Jag och alla andra som sysslat med näringslivets problem vet av erfarenhet att statistik behövs som ett nödvändigt underlag vid marknadsföring av varor, för investeringsberäkningar o. d. Givetvis efterfrågar man då en statistik, som är så aktuell som möjligt. Herr Wennerfors har inte anfört några andra skäl än att man skall skjuta på statistikräkningen i nuvarande statsfinansiella läge. Jag tror att man kan anföra lika angelägna statsfinansiella skäl för att vi får företagsräkningen utförd så skyndsamt som möjligt.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Fru talman! Får jag ställa en fråga till herr Grebäck: Måste vi inte ändå ta hänsyn till det ekonomiska klimatet och till de tillgångar vi har?

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till statistiska centralbyrån

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Fru talman! Vi skall naturligtvis avväga och prioritera i samhället. Något annat bör vi inte göra i det ekonomiska läge vi befinner oss i. Jag anser att denna företagsräkning är så pass angelägen att medel bör ställas till förfogande för att genomföra den.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag tror att alla är överens om att företagen i vårt land verkligen har svårigheter. Vi är alla beredda att göra allt för att minska dessa svårigheter. Men vi i moderata samlingspartiet kan inte inse att ett genomförande av företagsräkningen skulle minska svårigheterna för de svenska företagen. Även om uppgifterna blir litet gamla, vilket herr Grebäck påpekade i ett tidigare inlägg, innebär inte detta ett tungt vägande skäl varför vi skulle genomföra företagsräkningen.

Herr ENGSTRÖM (vpk):

Fru talman! Jag har bifogat ett ganska långt särskilt yttrande till utskottets utlåtande och kan därför fatta mig kort.

Beträffande ytterligare levnadsnivåundersökningar är jag givetvis positiv. Vad jag har velat trycka på är att man med utgångspunkt från gjorda undersökningar och utredningar måste börja vidta konkreta åtgärder för att förbättra lönearbetarnas och folkflertalets villkor.

Ta bara hälsokonferensen som TCO hade i söndags, där laborator Bertil Gardell återigen upprepade hur en stor del av de svenska lönearbetarna redan har slagits ut och hur allt fler riskerar att slås ut ur arbetslivet och placeras på skyddade verkstäder.

Det är ganska självklart att målet för samhällsplaneringen och för planeringen inom arbetslivet bör vara att varje människa skall ha rätt till bevarad fysisk och psykisk hälsa. Så fungerar det inte för närvarande. Därför måste man när man diskuterar dessa frågor klart ange vilka mål man strävar efter och hur man vill ändra på saker och ting. Det är alldeles uppenbart att det kan man bara göra genom att ge lönearbetarna mera makt.

Vi har från vänsterpartiet kommunisterna riktat stark kritik mot att låginkomstutredningen inte fick fullfölja sitt arbete. En positiv öppning för det fortsatta arbetet kan ändå noteras i och med att regeringen tillsatt låginkomstutredaren Per Holmberg som särskild sakkunnig för att inventera forskningsresultat, statistik m. m. om vad man kallar välfärdsutvecklingen i Sverige.

Välfärdsutvecklingen är väl inom parentes sagt ett missvisande ord. Bl. a. låginkomstutredningen och gjorda LO-utredningar om förhållandena i arbetslivet har närmast kartlagt bristen på välfärd för stora grupper.

Det har lovat att Per Holmbergs utredningsarbete skall avslutas och redovisas inom kort. Per Holmberg deltog själv vid föredragningar i civilutskottet, och han sade att hans rapport kunde väntas inom en månad. Jag vet inte om den ännu är avlämnad, men den bör annars komma inom de närmaste dagarna. Det är då rimligt att avvakta den rapporten och förslagen i densamma, innan man beslutar om fortsättningen.

Per Holmberg har i en artikel i tidskriften Tiden dragit den väsentliga slutsatsen av utvecklingen och materialet i låginkomstutredningen att någon inkomst- och välfärdsutjämning knappast är möjlig utan reformer som rubbar grunddragen i samhällets nuvarande struktur – främst inom produktionslivet. I klartext innebär den slutsatsen att man måste börja ändra på äganderätts- och maktförhållandena för en utveckling mot ett socialistiskt samhälle. Jag avvaktar med ett visst intresse Per Holmbergs rapport, vad den kan innehålla och om den utöver inventering av forskningsresultat och statistik och förslag till ytterligare statistikproduktion även skall innehålla några förslag till mål för samhällsplaneringen.

Beträffande en parlamentarisk utredning om välfärdsbedömningar har jag ställt mig skeptisk. Jag menar att det måste vara partiernas uppgift att klarare formulera vilka mål man vill sätta för samhällsplaneringen.

När man tittar på reservationerna och motionerna måste man väl säga sig, att vi först måste söka komma överens om vilket slags statistik vi vill ha. Bruttonationalberäkningarnas otillräcklighet som mätare är vi överens om, och det framkommer i motionerna. Men centerpartimotionen 774 och herr Möllers motion 1444 angriper problemet från helt skilda utgångspunkter. Centern vill ge mindre makt åt den marknads-ekonomiska prissättningen när det gäller att få mått på vad som skall betecknas som välfärd. Den folkpartistiska motionären vill däremot ge ökad makt åt marknadsekonomisk prissättning genom att prissätta produkter som nu inte är prissatta. Det där går ju inte riktigt ihop, och jag kan förstå att centerns och folkpartiets medlemmar i utskottet har behov av att dölja motsättningen genom att göra reservationen 2 kort och intetsägande.

Vad slutligen beträffar arbetslöshetsstatistiken finns det siffror som tyder på att den sammantagna arbetslösheten och undersysselsättningen omfattar cirka en halv miljon människor, som inte kan beredas sysselsättning eller full sysselsättning av det kapitalistiska näringslivet. Med full sysselsättning måste man med nödvändighet mena att alla som vill ha arbete också skall ha möjlighet att få detta.

Omöjligheten för det kapitalistiska näringslivet att klara den uppgiften är väl den främsta orsaken till att mätmetoderna och redovisningen av antalet arbetslösa är så ofullständiga.

LO-ekonomen Rudolf Meidner har i första numret av *Folket i Bild* – Kulturfront uttalat sig för en utvidgad arbetsmarknadsstatistik ungefär på det sätt som jag har argumenterat för i det särskilda yttrandet. Och han har med rätta understrukit att man nu bör ge en bild av oförmågan hos vårt ekonomiska system att skapa arbete åt alla som önskar det.

Jag vill ytterligare understryka vad jag sagt i det särskilda yttrandet: "En arbetslöshetsstatistik, som mäter och redovisar hela arbetslösheten och förändringarna i denna, skulle vara ett utmärkt vapen för lönearbetarna och stimulera kampen mot arbetslösheten och den regionala obalansen samt skapa allsidiga arbetsmarknader i olika regioner."

Det är därför angeläget att statistiska centralbyrån ges resurser för utformningen av ett enhetligt arbetsmarknadsstatistiskt system som innebär kontinuerlig mätning och redovisning av hela arbetslösheten.

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till statistiska centralbyrån

Herr MÖLLER i Göteborg (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Engström började med att säga att beträffande ytterligare levnadsnivåundersökningar är han givetvis positiv. Men han har gått med på att inte reservera sig i utskottsbetänkandet. Där avstyrker han den levnadsnivåundersökning som statistiska centralbyrån nu tre år i rad har begärt att få göra men inte fått tillstånd till.

Vidare säger herr Engström att nu är Per Holmberg klar med sitt arbete om kanske en månad och därför kan vi avvakta resultatet av det. Men eftersom den allmänna motionstiden är över för i år kan vi här i riksdagen inte senare ändra på det begärda avslaget till statistiska centralbyrån, utan hela nästa budgetår kommer att förflyta innan vi får möjlighet att fatta ett nytt beslut som träder i kraft och som gäller en levnadsnivåundersökning först därefter. En sådan undersökning kommer man i så fall inte att få gjord ens inom fem år -- så som det ser ut nu.

När herr Engström, inte minst i sitt särskilda yttrande, säger att vad som nu främst behövs är konkreta åtgärder så kryper han bakom attityden att får man inte allt så tar man inget. Vi har en rad motioner -- över 1 000 stycken i år -- i riksdagen som behandlar just konkreta åtgärder. Här är ett enda betänkande som gäller att få bättre mått på välfärd. Då säger man nej på den konkreta punkt som är uppe till debatt. Det är det jag tycker är illa att man gör från kommunistiskt håll.

Till slut angrep herr Engström mig och sade att man i denna motion från folkpartihåll vill sätta priser på sådant som det inte finns priser på. Till det vill jag bara anföra att herr Engström till stor del har läst fel i motion 1444, för där påpekas det, att genom att använda s. k. skuggpriser -- även kallade alternativpriser, dvs. räknepriiser och alltså inte verkliga priser som säljarna tar ut av köparna -- så får man bättre underlag för beräkningarna än om man använder just de marknadsekonomiska, renodlade företagsekonomiska priserna.

Det är alltså till stor del tvärtom, herr Engström. Vi vill ha en samhällsekonomisk bedömning och inte en strikt marknadsekonomisk.

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Fru talman! När man läser herr Engströms särskilda yttrande ser man framför sig bilden av ett samhälle som i det närmaste befinner sig på ruinens brant och som lever på skuggsidan av jordklotet. Men när det gäller att komma till rätta med detta så vet herr Engström vilka medel som skall användas -- som den skicklige politiske illusionist han är. Simalabim: Det måste vara partiernas uppgift att föreslå konkreta åtgärder för att lösa sysselsättningsfrågorna, åstadkomma regional balans, förbättra låglönegruppernas, barnfamiljernas och pensionärernas villkor, minska inkomst- och förmögenhetsklyftorna, tvinga ned matpriserna, rekordhyrorna och kommunalskatterna samt förbättra arbetsmiljöerna och öka de anställdas inflytande genom makt åt lönearbetarna och lagstadgade rättigheter som underlättar kampen på arbetsplatsen. Vänsterpartiet kommunisterna har härutinnan angivit klara alternativ.

Ja, nog behövs det en revolution för att genomföra något dylikt, även om det skall vara en fredlig revolution enligt det senaste utkastet till partiprogram för kommunisterna.

I och för sig känner väl alla politiska partier ansvar inför dessa frågor. Jag vill visst inte heller förneka att problemen finns. Men jag tror inte att det är så enkelt att komma till rätta med dem som att följa kommunisternas recept i detta fall.

Herr ENGSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag har inte försökt att komma undan frågan om behovet av ytterligare levnadsnivåundersökningar, men detta är, som herr Möller i Göteborg själv sade, ett stort frågekomplex, och vad jag betonat är att den särskilda utredare som är tillsatt för detta ändamål själv inför utskottet har sagt, att han räknar med att om en månad lägga fram en rapport om hur detta arbete skall föras vidare. Den kommer inte bara att handla om levnadsnivåundersökningen utan också om hur denna skall kunna kompletteras på olika punkter. Utgångspunkten för mitt ställningstagande har varit att man bör avvakta denna rapport.

Beträffande frågan om prissättningen hjälper det vidare inte särskilt mycket att tillämpa skuggpriser. Innebörden av herr Möllers motion är ju att man skall öka den marknadsmässiga prissättningen, och det är den motsättningen jag har påtalat. Centerpartiet vill minska den marknadsmässiga prissättningen och herr Möller vill öka den. Trots detta kan man skriva ihop sig i en gemensam motion, där man föreslår en parlamentarisk utredning som kan ta itu med denna fråga. Man måste i rimlighetens namn först försöka komma överens om vilka målsättningar en parlamentarisk utredning skall arbeta efter.

Herr Grebäck säger att jag i mitt särskilda yttrande tecknar ett samhälle på ruinens brant. Jag vill inte påstå att så är fallet, men det är alldeles uppenbart att välfärden är synnerligen ojämnt fördelad i detta samhälle, och det är det jag velat understryka. Vad jag därutöver velat trycka på i mitt särskilda yttrande och i mitt inlägg är att det inte räcker med att bara tala om behovet av nya mått för välfärd. Herr Möller sade att vad folk hungrar efter är nya välfärdsmått. Men vad folk hungrar efter t. ex. ute på arbetsplatserna – det gäller både arbetare och tjänstemän – är att få sådana maktbefogenheter mot dem som äger företagen att de kan driva igenom förbättringar i arbetslivet. Man kan inte skilja dessa saker från varandra, utan den samhällsekonomiska målsättning man vill ha och det sätt på vilket man vill befrämja den hör ihop. Här hjälper det inte med prat och med tusen motioner, herr Möller, utan här fordras det äntligen konkretare resultat, och sådana har vi anvisat vägar till.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag är säker på att nästan alla ledamöter här i kammaren är överens om att det i vissa fall kan vara nödvändigt att korrigera marknadsekonomin – och de i allmänhet företagsekonomiska kalkyler som där görs av både företag och myndigheter – med andra prissättningar. Man kan därvid ändra på de priser som tas ut och bland annat använda subventioner. Gör man inte det, måste man ibland helt förbjuda de företeelser som man mindre gärna accepterar eller se till att staten själv utför det som inte blir lönsamt – alltså förbud eller statlig direkt dirigering! För ett decentraliserat beslutsfattande kan det därför i vissa

fall vara bra att man använder de marknadsekonomiska metoderna. Men då skall man använda dem så att man närmare ansluter till de välfärdsmått man vill ha och den bredare välfärdsolitik som man vill bedriva för människorna i stället för att enbart använda bedömningar som är strikt företagsekonomiska.

Vad till slut beträffar uttrycket "hunger efter flera och bättre välfärdsått" är det självfallet i och för sig inte måtten som är det viktiga. Men om man lyssnar t. ex. på miljödebatten finner man, att det inte bara är så att folk vill ha en bättre miljö i olika hänseenden. I nästa steg gäller naturligtvis frågan hur vi skall genomföra detta. Hur skall vi i en del fall förbjuda vissa ting och i andra fall subventionera fram vissa resultat? Därför ligger det i djupet av denna bredare syn ett slags hunger efter mått och åtgärder som ger en livskvalitet i annan mening än den strikt BNP-mässiga.

Herr ENGSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Herr Möller i Göteborg säger att man bör i ökad grad använda marknadsekonomiska prissättningsmekanismer i form av skuggpriser för att komma närmare de välfärdsått som man vill sätta upp. Men man kommer ändå inte ifrån att skuggpriser som är baserade på marknadsekonomiska prissättningsmekanismer leder oss bort ifrån den välfärd vi vill åstadkomma för grupper som saknar denna.

Bruttonationalproduktberäkningarnas otillräcklighet är vi helt överens om, men nog måste det vara möjligt, herr Möller, att försöka precisera litet närmare vad man vill ha som komplement till BNP — i stället för att väcka oerhört diffusa motioner om skuggpriser.

Herr BERGMAN (s):

Fru talman! Utskottets värderade ordförande har kommit i den för honom kanske inte särskilt vanliga situationen att få tala för reservationer, nämligen reservationerna nr 2, som gäller välfärdsbedömningar och levnadsnivåundersökningar, och nr 3 som handlar om partisympatiundersökningarna. Det tillkommer då mig att som talesman för majoriteten i utskottet något kommentera dessa reservationer med tanke på vad herr ordföranden har anfört.

I reservationen 2 föreslår centern och folkpartiet att riksdagen skall begära en parlamentarisk utredning om fortsatta välfärdsbedömningar och att riksdagen skall anvisa medel för en levnadsnivåundersökning. Utskottsmajoriteten har sagt nej till detta. Det framgår klart av utskottsmajoritetens yttrande att detta nej inte innebär ett avståndstagande från reservanternas tankar och motiv som sådana. Vi är alla sams om att bruttonationalprodukten och dess data i regel inte är lämpliga och heller inte avsedda som underlag för diskussionen om välfärds- och fördelningsfrågorna. Vi är väl också överens om att vi måste se till att frågeställningarna preciseras så att en mera konkret diskussion blir möjlig. Vi behöver också mätningar av fakta och uppfattningar för att kunna ta ställning till själva kärnfrågan, dvs. konkreta åtgärder för att förbättra folkflertalets villkor, som herr Engström uttrycker det i sitt särskilda yttrande.

Det måste sägas för debattens skull att det här inte är någonting helt nytt. Denna typ av resonemang har förts ända sedan 1940-talet. Jag tror att det t. o. m. var på 1930-talet de första böckerna i ämnet kom ut. Debatten har förts både här i landet och utomlands. Nu senast har debatten blommat upp i mera konkreta termer genom att låginkomstutredningen arbetade på hur man skulle komma åt att mäta olika komponenter i en välfärdsbild. Utredningen genomförde också under 1968 en levnadsnivåundersökning. Statistiska centralbyrån har initierat ett visst utvecklingsarbete i samarbete med de ämbetsverk som närmast berörs av dessa frågor. Expertgruppen för regional utredningsverksamhet arbetar också inom samma område.

Centralbyrån föreslog i sina petita 1971 att en ny levnadsnivåundersökning skulle göras, men därefter fick en speciellt tillkallad sakkunnig i uppdrag att inventera den här statistiken i Sverige. Därefter har vi också fått ett institut för social forskning.

När reservanterna nu tar upp centralbyråns petitaförslag har de bortsett från vissa fakta som framgick vid utskottets särskilda expertföredragning. Sålunda har centralbyrån och utredningsmannen under hösten gemensamt kommit fram till att försöka utarbeta ett förslag för vidareutveckling av arbetet. Tonvikten kommer där att läggas på hälsa, arbetsförhållanden och utbildning. Siktet är inställt på att när utredningsmannen nu snart lämnar sitt betänkande särskilda arbetsgrupper skall följa upp på olika områden. Om det blir möjligt återkommer sålunda centralbyrån i petita till hösten med de förslag som då kan visa sig motiverade. Centralbyråns förslag om en levnadsnivåundersökning har alltså kommit i ett nytt läge, och arbetet går vidare. Detta har tydligen inte reservanterna uppfattat. I detta sammanhang bör även frågan ställas om det verkligen är i sak motiverat att upprepa 1968 års undersökning redan nu. Starka skäl talar för att man klargör de teoretiska och de metodologiska frågorna ytterligare. En ren upprepning skulle troligen inte ge något nytt som svarar mot kostnaderna. Om det är detta metodologiska arbete som den föreslagna parlamentariska utredningen skulle syssla med framgår inte klart av reservationen. I så fall tror jag inte att grundarbetet på expertnivå ännu kan ge lämpliga utgångspunkter för en sådan parlamentarisk kommitté.

Frågan om partisympatiundersökningarna tas upp i reservationen 3. Vad angår dem kan jag till vissa delar förstå reservanterna från centern och moderaterna. Denna förståelse skulle då gälla eventuella tvivel på vad denna typ av undersökningar egentligen har för faktisk nytta. Men som det nu är med förekommande undersökningar som ger upphov till olika spekulationer blir det dock mer eller mindre nödvändigt att försöka arbeta fram så vetenskapligt korrekta politiska opinionsundersökningar som möjligt. Detta kan ske enligt förslaget i propositionen som utskottet därför tillstyrkt.

Med det anförda, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr HUGOSSON (s):

Fru talman! Även jag har tillsammans med några andra socialdemokrater väckt en motion som tar upp frågan om den statistiska belysningen

av olika välfärdskomponenter i samhället. Det har varit en ganska intensiv debatt under senare år när det gäller hur man skall mäta välfärden. Bruttonationalproduktbegreppet och nationalinkomstbegreppet har varit föremål för kritik, många gånger helt oberättigad, eftersom dessa storheter aldrig avsett att vara något mått på den totala välfärden.

Om man – som vi har skrivit i motionen – accepterar tanken att människan är välfärdens mått och att välfärden är samhällets mål, bör slutsatsen bli att samhället måste få så god information om människornas levnadsvillkor och deras värdering av dessa villkor som möjligt. Jag tycker att man kan slå fast att den samhällsvetenskapliga forskningen och samhällsvetenskaperna över huvud taget ägnar dessa frågor ett ganska ljumt intresse, kanske beroende på att en mycket stor del av forskarna har en bakgrund som gör att de har svårt att förstå dessa frågor.

Genom låginkomstutredningen kom dessa frågor ytterligare att fokuseras. Låginkomstutredningen har enligt mitt förmenande gjort ett utomordentligt värdefullt arbete i de undersökningar som man har genomfört. Det är värdefullt och nödvändigt att denna typ av undersökningar kommer att genomföras även i framtiden.

När jag tillsammans med mina partikamrater väckte denna motion var det för att så att säga skynda på detta arbete. Vi har icke krävt att den levnadsnivåundersökning som centralbyrån begärt medel för i årets petita skulle tas upp nu. Vi var oroliga för att det arbete som utförs av en särskilt tillkallad sakkunnig skulle ta alltför lång tid. Nu har vi i civilutskottets betänkande fått klara besked om att denne sakkunnige inom en mycket nära framtid kommer att lägga fram förslag om vilka statistikrutiner som man lämpligen skall införa för att kunna kontinuerligt fullgöra denna uppgift. Det var utomordentligt värdefullt att civilutskottets vice ordförande här sade att genom detta blir det möjligt för statistiska centralbyrån att äska medel i sina petita för nästa års budget.

Jag är därför helt tillfredsställd med den behandling som ärendet har fått och anser att det inte finns någon anledning att hysa sådan oro som jag hyste när vi skrev motionen.

Men när jag ändå befinner mig i talarstolen kan jag, fru talman, inte underlåta att i någon mån bemöta herr Möllers i Göteborg uttalanden. Han anklagar socialdemokrater och säger: Tre gånger har ni nu sagt nej till att vi skall få en utökad statistik när det gäller välfärdsbedömningar. Herr Möller skall ha klart för sig att det är en socialdemokratisk regering som har tillsatt låginkomstutredningen, vars resultat har initierat den debatt som vi nu för. Som en följd av låginkomstutredningens resultat har vi fått en debatt inte bara inom socialdemokratien utan även inom övriga partier om jämlikheten i samhället. Det är alltså fel att säga att socialdemokratien har visat ointresse för dessa frågor – något sådant kan man inte anklaga socialdemokratien för.

Jag kan inte heller underlåta att säga att oppositionen hela tiden var ytterligt kritisk mot låginkomstutredningen. Angreppen på låginkomstutredningens sekreterare var legio i den borgerliga pressen. Men det blev ett helt annat ljud i skällan när regeringen beslöt att det arbete som återstod att göra för låginkomstutredningen skulle uträttas av arbetsgrupper inom

kanslihuset. Då blev man från oppositionen helt plötsligt utomordentligt intresserad av låginkomstutredningens arbete. Och det skall vi naturligtvis vara tacksamma för — det är väl bra att intresset kommer någon gång.

Sedan kanske jag egentligen skulle bemöta utskottets majoritet. På s. 10 i betänkandet säger man: "Inte heller kan förutsättningar ännu anses föreligga för ett riksdagens beslut om en levnadsnivåundersökning." Och så avstyrker man yrkandena härom i motionerna, bl. a. nämner man motionen 1435 som jag har varit med om att väcka. I den motionen finns inget sådant yrkande, men den formuleringen kanske har tillkommit i hastigheten.

Vad jag däremot absolut reagerar mot är att i reservationen 2 hänvisas också till motionen 1435 med mig som förste undertecknare. I reservationen 2 krävs en parlamentarisk utredning. Det är mig helt främmande att metodmässiga studier skulle göras av en parlamentarisk utredning. Jag kan alltså inte förstå varför reservanterna har funnit anledning att i sin reservation nämna motionen 1435.

Därmed skall jag, fru talman, lämna den delen av civilutskottets betänkande och mycket kort beröra reservationen 3.

Jag är ytterligt förvånad över centerpartiets agerande här. Jag blev helt konfunderad när jag fick se centerpartiets representanter i civilutskottet på en reservation som gäller undersökning av partisympatier. 1969 var jag tillsammans med bl. a. herr Wahlund i centerpartiet med om att väcka en motion om att centralbyrån skulle få medel för ett metodutvecklingsarbete i det här avseendet. Då fick vi tyvärr inte riksdagens bifall. Vi återkom 1970, och efter ett aktivt arbete i utskottet av bl. a. herr Larsson i Borrbö och deltagande i debatten i andra kammaren av bl. a. herr Wahlund beslöt riksdagen att anvisa medel till statistiska centralbyrån för metodutveckling i fråga om partisympatiundersökningar. Detta metodutvecklingsarbete är nu genomfört. Man har nu möjligheter att på ett vetenskapligt, kanske inte helt oantastligt men väsentligt bättre sätt än tidigare utföra den här typen av undersökningar.

När man har lagt ner några hundra tusen kronor på utvecklingsarbete och kan börja göra den här typen av undersökningar — ja, då vill inte centerpartiet vara med. När vi behandlade de här frågorna 1969 och 1970 mötte vi motstånd från folkpartiet, men folkpartiet är inte med på reservationen. Det är klart att man inte kan undgå att bli förvånad över den konsekvens, eller skall vi säga inkonsekvens, som framför allt centerpartiet har visat i sitt agerande när det gäller inställningen till den här typen av undersökningar.

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Fru talman! Vi har tydligen lyckats med att få herr Hugosson både lugn och förvånad. Det är vice ordföranden som har lyckats få herr Hugosson lugn med vad utskottsmajoriteten uttalat när det gäller utvecklingen av det här arbetet med välfärdsnormer m. m. Jag skulle också känna mig lugn, om herr Bergman ville lova mig att få till stånd en arbetsgrupp med parlamentariskt inslag för att följa det vidare arbetet, när forskningsresultat och metodik har utvecklats tillräckligt. Jag tyckte mig förstå av vad herr Bergman sade att han i alla händelser inte ställde

Onsdagen den
15 mars 1972

*Anslag till statistiska
centralbyrån*

sig helt oförstående inför den tanken.

Så åter Lill herr Hugossons förvåning över centerpartiets ställningstagande i utskottet i år. Det har ju sin rot i en motion från centerpartihåll om att riksdagen borde avslå det föreslagna anslaget på 1 miljon kronor för partisympatiundersökningar. Vi tycker att i nuvarande statsfinansiella läge finns det angelägnare uppgifter att placera pengarna på än att vidta den här undersökningen just nu. De metodstudier som man har gjort, och som herr Hugosson nämner, behöver inte vara helt bortkastade för det. Det finns väl alltid någon skrivbordslåda att stoppa ned dem i tills vidare, föreställer jag mig.

Personligen hyser jag starkt tvivel på det samhällsnyttiga i att använda statens pengar för sådana där undersökningar över huvud taget. Jag tror att vi kan låta Sveriges Radio och SIFO fortsätta med det arbetet och låta nyhetssynpunkten vara avgörande och låta bli att försöka skapa något slags samhällsvetenskaplig korrelator i det här sammanhanget.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag tackar för att jag fick tillfälle till replik, även om det inte är formellt rätt av mig att använda den här generositeten. Vår ordning är ju sådan att jag inte kan replikera på ett inlägg som inte är riktat mot mig.

Men eftersom utskottets ordförande tog upp detta vill jag bara säga att det här med arbetsgrupper gällde tjänstemannagrupper. Det berättades ju i utskottet av de föredragande att det skulle bildas arbetsgrupper av tjänstemän för dessa specialområden. Huruvida det så småningom kommer in parlamentariker i någon kommitté är en fråga som vi sedan får diskutera. Men det var alltså tjänstemannagrupper som jag berörde i mitt anförande.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Grebäck säger att jag har blivit både lugn av debatten och förvånad under debatten, och det är nog en riktig slutsats, herr Grebäck. Jag har blivit lugn när det gäller det primära för mig, nämligen att arbete som genomförs av en speciell sakkunnig inom kanslihuset inom en nära framtid kommer att resultera i förslag till en bättre statistisk belysning av välfärdskomponenterna i vårt samhälle. Det är precis vad jag har krävt i den motion, nr 1435, där mitt namn återfinnes. Därigenom blir det möjligt för statistiska centralbyrån att, som vice ordföranden här sade, i petita för nästa års budget äska medel för detta.

Sedan skall vi väl inte ta upp någon större debatt beträffande undersökningar om partisympatier. Jag medger gärna att det förvisso finns väsentligt angelägnare uppgifter att anslå medel till. Men har man varit med om att under ett par års tid anslå medel och därigenom lägga grunden till en rättvisande form av undersökningar på detta område, blir jag en aning förvånad över att man inte vill anslå de i alla fall mycket begränsade medel som det här är fråga om.

Det primära motivet, herr Grebäck, 1969 och 1970, då centerpartiet hade representanter bland motionärerna, var att man genom statistiska

centralbyrån skulle få undersökningar som var baserade på en bättre vetenskaplig metodik än den metodik som var föremål för en samlad expertbedömning och av samtliga statistiska experter här i landet ansågs vara av ringa kvalitet, nämligen den som SIFO använder. Det var kanske det som var den primära orsaken till att centerpartiets förutvarande riksdagsman, professor Wahlund, så hårt engagerade sig i den här frågan.

Herr MÖLLER i Gävle (s):

Fru talman! Civilutskottet har avstyrkt motion nr 782, som jag hade väckt, rörande utredning om en bättre arbetslöshetsstatistik. Utskottet hänvisar till att överläggningar upptagits mellan huvudmännen för de två statistiska arbetslöshetsserier som vi har, nämligen AMS och statistiska centralbyrån. AMS har vidare tagit initiativ till att upplysa massmedia om innebörden av dess statistik.

Civilutskottet uttalar förvånande nog inte någon egen mening i denna viktiga fråga. Jag hoppas verkligen att tystnaden inte skall tolkas som förnöjsamhet med det nuvarande tillståndet. Kravet på en bättre statistik om arbetslöshet och sysselsättning är starkt motiverat, för det är verkligen inte bra som det nu är.

Bakgrunden till min motion var den senaste tidens mycket förvirrade debatt om arbetslöshetsstatistiken. Allmänheten måste ställa sig ganska undrande när det två gånger i månaden publiceras arbetslöshetsprocent som mycket starkt skiljer sig från varandra och som ibland pekar i rakt motsatt riktning. Att de båda serierna, AMS:s och den s. k. AKU-undersökningen, avser att mäta helt olika saker, att de har olika kriterier, olika underlag osv. har ju allmänheten i regel inte klart för sig. Även massmedia gör sig skyldiga till att skapa förvirring och misstar sig ofta på innebörden. Man får mycket starkt varierande uppfattningar om arbetslöshetens verkliga storlek eller om vad som menas med arbetslöshet över huvud taget. AMS kan t. ex. röra sig med siffror på 50 000–75 000 arbetslösa, AKU ett par veckor därefter med 100 000–125 000. Andra hävdar rent av att arbetslösheten i själva verket är en halv miljon eller mer. Det beror på hur man mäter — det finns inget entydigt arbetslöshetsbegrepp.

Jag har i motionen påpekat att nuvarande statistiska serier ibland uttrycker helt olika rörelseriktning. Under december 1971 var antalet arbetslösa enligt AKU 106 000 personer, vilket innebar en *minskning* från november med 14 000. Men enligt AMS *ökade* arbetslösheten från november till december med 2 300 till 73 600. Det är alltså helt olika riktningar.

Ännu mer förbluffande siffror har lagts fram av ledamoten av denna kammare, förbundsordföranden i Byggnads Knut Johansson, i ett färskt nummer av tidningen Byggnadsarbetaren. Han har granskat AKU:s uppgifter om det totala antalet byggnadsarbetare i landet månadsvis från juli 1971 t. o. m. januari 1972 och han har funnit det märkliga, att enligt denna serie skulle vi var tredje månad plötsligt ha 25 000 fler byggnadsarbetare än månaden innan! Han förvånas vidare över de underliga variationerna i antalet arbetslösa byggnadsarbetare under samma tid och frågar: Gick verkligen arbetslösheten ner mellan augusti

och september och mellan november och december? Det är i så fall något som ingen annan har märkt, säger Knut Johansson. Och gick arbetslösheten verkligen upp med stormsteg mellan september och oktober och mellan december och januari? Det har heller ingen annan märkt, säger Byggnads förbundsordförande. Och hur förklaras att AKU i december t. o. m. registrerade lägre arbetslöshet bland byggnadsarbetarna än AMS gjorde samma månad?

Knut Johansson finner AKU:s siffror otillförlitliga – vilket är ett hårt omdöme – men ändå spelar de stor roll i den allmänna konjunkturdebatten, och de citeras som om de vore sanna, tillägger han.

Tidningen Fackföreningsrörelsen har nyligen i ett nummer diskuterat samma fråga med kritiska röster. Ombudsman Björn Pettersson säger att båda serierna har sina brister. Vi har i dag inte en statistik som kan tjäna som underlag för att bedöma var och hur vi skall sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att få den bästa effekten, säger han och pekar på en rad faktiska brister och önskemål om var statistiken bör förbättras.

När jag hade väckt min motion tog en av vårt lands främsta statistiska experter kontakt med mig, och han påvisade en rad brister i de statistiska serierna, särskilt i AKU. Jag skall inte mer detaljerat gå in på dessa frågor. Men behovet står alldeles klart – vi behöver en säkrare, mera entydig, mera differentierad arbetslöshetsstatistik för att kunna hantera den i konjunkturpolitiken. Det här är inte bara en fråga om statistisk reda. Arbetslöshetens omfattning, dess fördelning på olika grupper, åldrar osv. har en mycket stor praktisk betydelse när det gäller för samhället, för statsmakterna och myndigheterna att sätta in åtgärder där de behövs och i rätta proportioner. En statistik som underskattar respektive överskattar arbetslösheten riskerar att leda till feldimensionerade insatser, och därför är frågan central.

Jag skall här inte mer än erinra om finansminister Strängs kända kritik av att AKU i sitt underlag räknar in sju årgångar pensionärer och ett par årgångar ungdomar som i hög grad ännu går i skola. Jag förstår att sådana tillskott i underlaget kan vara av värde för att mäta sysselsättningen, men eftersom AKU i den allmänna debatten har kommit att först och sist betraktas som en arbetslöshetsstatistik, inte som en sysselsättningsstatistik, är det av utomordentligt stor betydelse att underlaget är realistiskt.

Jag skall i dag inte ställa något yrkande. Men trots att civilutskottet har intagit en något självutplånande attityd i denna fråga vill jag ändå uttala den förhoppningen att berörda myndigheter inte slår sig till ro utan energiskt försöker utveckla, förbättra och samordna arbetslöshetsstatistiken, att inledda överläggningar mellan AMS och SCB skall leda till resultat och bristerna elimineras, så att detta instrument finslipas i kampen mot arbetslösheten och för den fulla sysselsättningen.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Fru talman! Det är inte så vanligt att någon begär ordet, när utskottets ställningstagande i en fråga är enhälligt, men som motionär inte bara i år utan också vid två tidigare riksdagar i en fråga som behandlas i civilutskottets förevarande betänkande nr 6 vill jag ändå göra

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till statistiska centralbyrån

några kommentarer till utskottsbetänkandet.

I motionen 603 i år yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär åtgärder för att samordna och förstärka den prognosverksamhet på arbetsmarknadens område som bedrivs på olika håll med syfte att få fram dels sådana prognoser för behovet av arbetskraft som ger en totalbild av arbetsmarknadens behov och anger den väntade fördelningen mellan olika yrkesgrupper, dels rullande prognoser som underlag för snabba anpassningsåtgärder inom utbildnings- och omskolningsområdet, när läget förändras.

Själv anser jag att de frågor som vi tar upp i vår motion är av utomordentligt stor betydelse. Hur ofta upplever vi inte att vår planering och våra åtgärder på här berörda områden inte stämmer med verkligheten! Behoven visar sig vara helt andra än de vi hade planerat för. Det är väl ingen som vill påstå annat än att vi behöver veta mer om arbetsmarknadens utveckling och förändringarna där och att vi även behöver en säkrare grund för våra ställningstaganden när det gäller att anpassa vårt utbildningsväsende och vår omskolningsverksamhet till de behov som framkommer. Men vad säger nu utskottet?

Jo, utskottet säger för det första att förslaget i väsentliga delar är av samma innehåll som de förslag som framförts vid 1970 och 1971 års riksdagar. Det är onekligen riktigt. Vidare säger utskottet: "Statsutskottet fann år 1970 - - - en allmän framställning från riksdagens sida inte erforderlig."

Sedan redogör utskottet för ärendet i föl och tillägger slutligen - och det är det som jag tycker är anmärkningsvärt: "Eftersom intet nytt material tillkommit finner utskottet inte anledning föreligga att frånga sitt tidigare ställningstagande." Det är detta sista uttalande som har upprört mig och uppkallat mig till att trots gällande praxis ta till orda här.

Utskottet säger att intet nytt material tillkommit, men är inte de förändringar som ägt rum på arbetsmarknaden sedan 1970 något nytt material? Är inte de svåra anpassningsproblemen på arbetsmarknaden i dag något nytt material? Är inte akademikeröverskottet och den stora ungdomsarbetslösheten något som kan få utskottet att tänka om? Är inte bristen på yrkeskunnigt folk i produktionen något som talar för ett annat grepp om dessa frågor? Är inte utvecklingen när det gäller våra anslutningsmöjligheter till EEC något som påverkat våra förutsättningar? Har ingenting hänt sedan 1970 som ännu starkare understryker kravet på samordning och förstärkning av prognosverksamheten? Enligt min mening måste man ha gömt sig i en buske för att inta den positionen.

Men, fru talman, jag skall nu inte ytterligare förlänga debatten; jag hänvisar till framställningen i motionen. Jag kan dock inte underlåta att framhålla att de problem som jag har tagit upp i motionen är av sådan vikt att jag kommer att fortsätta mina ansträngningar att få ett gensvar i riksdagen på förslaget om en kraftfull satsning på en samordning och utbyggnad av prognosverksamheten i enlighet med motionsyrkandet. Men för dagen ställer jag inte något yrkande.

Onsdagen den
15 mars 1972

*Anslag till statistiska
centralbyrån*

Herr GREBÄCK (c):

Fru talman! Herr Möller i Gävle anser tydligen att utskottet inte ägnat hans motion den uppmärksamhet som han menade att den förtjänar. Jag vill bara citera vad utskottet säger på s. 11 i betänkandet: "Eftersom AKU och AMS:s statistik kompletterar varandra i olika avseenden är det enligt utskottets mening nödvändigt att även fortsättningsvis arbeta med två arbetslöshetsstatistiska serier." Inrikesministern har vid svar på en enkel fråga här i kammaren givit uttryck för samma uppfattning.

Vidare konstaterar utskottet: "SCB och AMS har under hösten 1971 inlett överläggningar för att uppnå bättre samordning mellan serierna. Dessa överläggningar har ännu ej avslutats. Vidare har AMS tagit initiativ för att upplysa representanter för massmedia om innebörden av statistiken på arbetsmarknadens område."

Härtill kan läggas att civilutskottet för föredragning hade kallat representanter för såväl arbetsmarknadsstyrelsen som statistiska centralbyrån. De gav uttryck åt uppfattningen att man genom samråd borde försöka komma fram till en tillförlitligare statistik på det här området. Arbetet fortgår alltså, och det blir väl anledning att återkomma när de överläggningar som nu pågår avslutats och vi får se vad de har givit för resultat.

Herr MÖLLER i Gävle (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag har på intet sätt lagt ned någon prestige i min motion -- det är inte särskilt intressant om det är just min motion som uppmärksammas, utan det är naturligtvis sakfrågan det gäller. Jag tycker dock att utskottet mot bakgrund av den utomordentligt allvarliga kritik och den livliga debatt som förekommit under vintern kunde ha kostat på sig att skjuta på och betona att det är utomordentligt angeläget att vi får en effektivare och bättre statistik.

Resultatet av de överläggningar som pågår och som jag refererade till motser naturligtvis också jag med förväntningar. Men det hade varit tilltalande om utskottet och därmed hela riksdagen hade ställt sig bakom angelägenhetskravet.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Fru talman! Herr Hugosson sade i ett tidigare anförande att oppositioner hade varit negativ till låginkomstutredningen, och till intäkt för detta tog han en del saker som hade skrivits i icke-socialistisk press. Jag vill för det första säga att det är felaktigt att anse att en utredningsarbete och vad den kommer fram till inte skall kunna kritiseras i sak. Den åsikten har vi väl alla.

När det gäller folkpartiets handlande i den här frågan begärde vi en sådan utredning, inte minst Bertil Ohlin, och vi framförde det kravet i flera partimotioner innan låginkomstutredningen tillsattes. Så herr Hugosson var ute i ogjort väder på den här punkten.

Herr HUGOSSON (s):

Fru talman! Jag anser mig ingalunda vara ute i ogjort väder. Herr Möller sade för en stund sedan att tre gånger har socialdemokratin sagt

nej till oppositionens krav på bättre belysning av välfärden i samhället. Jag reagerade mot detta och sade att det ändå är regeringen som har tillsatt låginkomstutredningen.

Förvisso har man rätt att kritisera en utredning och dess metodik och resultaten. Men oppositionens kritik mot låginkomstutredningen och speciellt dess huvudsekreterares sätt att arbeta under åren 1969, 1970 och 1971 vände sig varken mot metodiken eller mot resultaten. Först i och med att låginkomstutredningens arbete lades om från ett utredningsarbete till arbetsgrupper inom kanslihuset blev helt plötsligt låginkomstutredningen speciellt för folkpartiet så betydelsefull.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Fru talman! Vi anser det värdefullt att utredningen äntligen kom till, och vi anser det också värdefullt att det kommit fram en hel del resultat genom denna utredning, som för övrigt inte helt kunde avslutas just på grund av att den flyttades över till kanslihuset.

Sedan vill jag bara säga att herr Hugosson är ute i ogjort väder igen när han nu hävdar att jag skulle ha sagt att *socialdemokraterna* inte alls var intresserade av dessa frågor. I mitt anförande sade jag mycket klart att diskussionen i dag gällde just de undersökningar som *statistiska centralbyrån* begärt anslag till.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Wennerfors och Adolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wennerfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-

det nr 6 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Wennerfors och Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wennerfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 279
Nej — 39

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
15 mars 1972

Anslag till statistiska centralbyrån

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels' utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 6 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Grebäck
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja -- 200
Nej -- 116
Avstår -- 3

Punkterna 4-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
reservationen nr 3 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 6 punkten 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Grebäck
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja -- 210
Nej -- 103
Avstår -- 5

Punkterna 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Onsdagen den
15 mars 1972

Utrikesförvalt-
ningen

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1972/73 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Utrikesförvaltningen

Kungl. Maj:tt hade i propositionen 1972:1 bilaga 5 (punkt A 1, s. 4–6 i utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 3 januari 1972) föreslagit riksdagen att

- a) bemyndiga Kungl. Maj:tt att inrätta två tjänster i utrikesförvaltningen som sändebud i Co 1,
- b) till Utrikesförvaltningen för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 143 919 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:437 av herrar Björck i Nässjö och Oskarson (m).

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. skulle avslå motionen 1972:437,
2. bemyndigade Kungl. Maj:tt att inrätta två tjänster i utrikesförvaltningen som sändebud i Co 1,
3. till Utrikesförvaltningen för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 143 919 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Hernelius (m) och Turesson (m), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen till Utrikesförvaltningen för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 143 569 000 kronor.

Herr HERNELIUS (m):

Fru talman! Reservationen vid detta utskottsbetänkande gäller Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en ambassad i Botswana.

Vad är då Botswana? Enligt tillgänglig kalender är det en republik inom det brittiska samväldet med 600 000 invånare. Primitivt lantbruk och boskapsskötsel bedrivs. Landets ekonomi domineras av Sydafrika; valutan är gemensam för båda länderna, och många botswanier arbetar i Sydafrika.

Vilken är motiveringen för att vi skall få en ambassad i detta relativt lilla land? Jo, den är att svenskt bistånd kommer att utgå. Hur stort är då detta bistånd?

Fru talman! Jag skall passa på att rätta – jag höll på att av gammal vana säga ett tryckfel, men det är det inte – en felaktig uppgift i reservationen. Det står att utbetalningarna av svenska biståndsmedel till Botswana för budgetåret 1972/73 förutses uppgå till 4 miljoner kronor.

Det skall vara budgetåret 1971/72. Det är detta svenska bistånd som gör att vi nu skall få en ambassad inom det landet.

Reservanterna tycker att det är en ganska klen motivering. SIDA skall upprätta ett kontor i samma område, ett kontor som beräknas dra en kostnad på 600 000 kronor. Vilken uppgift skall då ambassaden fylla? Man frågar sig om inte SIDA kunde sköta SIDA. Ambassaden beräknas komma att dra en kostnad av 300 000–350 000 kronor. Det är säkerligen beräkningar i underkant – det är relativt kostsamt att köra i gång en ambassad, och det krävs en del personal för att hålla den i gång: det behövs en ersättare, det behövs en chaufför, det behövs något biträde, det blir dyrbara resor och dyrbara kommunikationer med hemlandet. Vi tycker att proportionerna mellan de administrativa kostnaderna i Botswana och det bistånd som kan uttalas blir orimliga. Nu kommer biståndet att stiga – i rask takt, har det sagts. Men även om så blir fallet – och då får man naturligtvis ta hänsyn till att en del utgår i form av län, vilka är projekterade och inte kräver övervakning – blir proportionerna allt annat än gynnsamma mellan kostnader och utbetalningar. Det är inte heller sannolikt att en ambassad kan fylla andra uppgifter i fortsättningen än sådana som sammanhänger med SIDA:s bistånd.

Detta är anledningen till att reservanterna yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Vi hade faktiskt hoppats att utrikesminister Wickman under sin vandring från det strävsamma, sparsamma finansdepartementet till glansen och härligheten i Arvfurstens palats inte skulle glömma bort sin gamla sparsamhetspolitik.

Herr DAHLÉN (fp):

Fru talman! Herr Hernelius har motiverat reservationen med tankegångar som redan framförts i reservationen. Han tycker att biståndet till Botswana är så litet att det inte finns anledning att inrätta en ambassad där. Nu sade han – och det står också i reservationen – att biståndet kommer att öka.

Som jämförelse med den siffra som herr Hernelius nu rättade till vill jag säga att utbetalningarna av biståndsmedel år 1971/72 visserligen beräknades vara 4 miljoner, men redan om ett par månader börjar det budgetår då man skall planera för 15 miljoner kronor enligt SIDA:s förslag, och året därpå skall man vara uppe i 20 miljoner. Det kanske hade blivit bättre balans i reservationen om de här siffrorna hade varit med – om det över huvud taget hade blivit någon reservation i så fall; det kan jag ju inte bedöma. Det blir alltså verkligen fråga om en snabb biståndsstegring. Man har vidare anledning att tro att Botswana har en egen biståndsadministration som är mycket liten och att det därför är ganska naturligt att Sverige gör en ordentlig insats.

Varför har man då ambassader? Ja, det är av en rad olika skäl. Personligen tycker jag att ett av skälen till att vi skall ha en ambassad där nere är att det är en bra utsiktspunkt i en del av världen som är orolig. Vi har betydande intresse av att verkligen veta vad som händer där. Det finns all anledning att hoppas att folken där nere skall ha en möjlighet att under större självständighet bestämma sin egen utveckling. Därför tycker

Onsdagen den
15 mars 1972

Utrikesförvalt-
ningen

jag personligen att det är bra att vi får en utsiktspunkt där.

Eftersom jag ändå har ordet vill jag anföra ytterligare några saker. Utrikesdepartementets utredningskapacitet har ju behandlats och framför allt har utrikesutskottet noterat behovet av ytterligare information i Sverige om svensk utrikespolitik och om internationella frågor. Riksdagen har skrivit 1969 och utrikesutskottet påtalade två gånger i fjol att en ökning behövs. En viss förbättring har ju även skett. Utrikesutskottet har emellertid velat understryka att vi ännu inte är riktigt nöjda.

På en annan punkt som gäller informationen har utskottet noterat att det vid föredragningarna angivits att det säkerligen finns ett behov av ytterligare information om "Sveriges situation i Europa" och att det också kunde tänkas att det vore riktigt att utvidga den verksamhet vi har med folk som kommer från u-länderna i samband med utvecklingsarbetet till att också omfatta ett utbyte av annan karaktär. Jag kan tala om för utrikesministern att det inte är en tillfällighet att dessa punkter finns med.

Sedan ytterligare några ord om Sveriges Radios programverksamhet för utlandet. Vi har en sakkunnig som skall bedöma dessa frågor, vilket vi i utskottet tycker är bra. Det är ganska självklart att Sveriges Radio skall bedriva en verksamhet på svenska just till svenskar i utlandet. Men det vore värdefullt för att inte säga nödvändigt att man får klarlagt hur lyssnarfrekvensen är beträffande program som riktas mot utlandet på annat språk än svenska. Jag förutsätter att den sakkunnige kommer med en sådan redovisning. Det var den ena saken, och jag ville gärna av utrikesministern få bekräftat att så är fallet.

Den andra punkten gäller huruvida den sakkunnige kommer att redovisa sitt material i så pass god tid att det blir möjligt att i nästa års statsverksproposition ta med i beräkningen vad det här är fråga om. Jag tror att det skulle uppskattas, om det funnes möjligheter att göra en samlad bedömning. Kostnaderna har ju stigit ganska mycket på senare år, och även mot den bakgrunden tror jag att det vore bra att få en kartläggning av hur många människor som lyssnar till dessa sändningar.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Fru talman! Jag skall omedelbart svara herr Dahlén på hans fråga.

Om utredningen som är annonserad i statsverkspropositionen och om vilken uppgifter också lämnats direkt till utskottet gäller självklart att ett av dess syften är att klarlägga och värdera effekten av den upplysningsverksamhet vilken — som herr Dahlén mycket riktigt påpekar — drar rätt betydande kostnader. Det ingår alltså i utredningsuppdraget. Utredningsmannens värdering av verksamheten och hans förslag till dess fortsatta utformning och naturligtvis därmed också en avvägning av just denna verksamhets roll i den totala upplysningsverksamheten kommer att slutföras under vårens lopp eller under sommaren. I god tid kommer den att hinna remissbehandlas så att det blir möjligt för oss att återkomma till frågan med förslag i nästa statsverksproposition.

Herr HERNELIUS (m):

Fru talman! Till herr Dahlén vill jag bara säga att proportionerna blir bättre med 20 miljoner, men de blir inte bra.

Jag vill också till herr Dahlén säga att om det är fråga om att ha en observationspost, så finns det faktiskt några ambassader – inte många men faktiskt några – på platsen, t. ex. Nigeria och Zambia. Via kanaler i dessa respektive länder kan man naturligtvis också få de observationer man vill ha. Det brukar ju gå till så i länder där man inte har ambassader.

Sedan vill jag, fru talman, passa på att yrka bifall till reservationen.

Herr LANGE (s):

Fru talman! Sedan herr Dahlén hade bemött reservanterna i punkten 1 övergick han till att presentera sin egen tolkning av utskottets enhälliga betänkande på en rad andra punkter.

Jag har behov av att säga, fru talman, att den tolkningen får stå för herr Dahléns egen räkning. Jag anser för egen del inte att man i utskottets betänkande på någon av de punkter som herr Dahlén tog upp skall läsa in en kritik om vad som hittills skett inom utrikesdepartementet.

Herr DAHLÉN (fp):

Fru talman! Jag har svårt att förstå hur man i mina konstateranden kan läsa in någon kritik av vad som har skett. Jag tycker att herr Lange skall läsa protokollet när det kommer och se. Det fanns ingen kritik från min sida på någon punkt. Jag var en trogen talesman för utskottet – och även för regeringen, hade jag en känsla av i det sammanhanget.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Hernelius och Turesson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 1 mom. 3 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Hernelius och Turesson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 270

Nej – 39

Avstår – 2

Herrar Lindkvist (s) och Persson i Stockholm (s) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkterna 2–7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare m. fl.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Fru talman! Det framgår inte riktigt klart under den här punkten vad saken i själva verket gäller.

Saken är i korthet denna. En del människor, ofta unga, råkar illa ut utomlands. Det kan därför bli nödvändigt att sända hem dem till Sverige. Enligt informationer som vi fått på ambassader och konsulat utomlands sänds dessa människor mestadels hem till närmaste gränsstation i Sverige. Här får då sociala myndigheter ta nya tag för att sända dem vidare till hemorten. Detta kan, fru talman, inte vara en rimlig omgång; hemsändningen borde normalt ske ända till vederbörandes hemort.

Nu framgår det av utskottets betänkande på den här punkten att överläggningar i frågan pågår mellan utrikesdepartementet och socialstyrelsen. Eftersom inga bestämmelser behöver ändras i sak, har jag på den punkten inget yrkande. Jag hoppas bara att det sker en ändring av det som tydligen nu är praxis. Dessutom tål det påpekas till slut att det ofta rör sig om lån och att dessa i stor utsträckning återbetalas.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 9–14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15

Lades till handlingarna.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 20 Interpellation nr 91 om förbud mot indexreglerade hyror

Ordet lämnades på begäran till

Herr HENRIKSON (s), som yttrade:

Fru talman! Efter förslag från Kungl. Maj:t (proposition nr 103 år 1971) antog föregående års riksdag vissa förändringar inom ramen för gällande hyreslag samtidigt som hyreslagstiftningens giltighetstid förlängdes till utgången av år 1974. Bostadslägenheter som färdigställdes under

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

*Gottgörelse av
kostnader för
sjöfolk och nöd-
ställda svenska
medborgare m. fl.*

åren 1958-1968 samt alla lokaler undantogs från hyresregleringen.

Med hänsyn till de olägenheter som visat sig vara förenade med systemet med generella hyreshöjningar på grund av ökade omkostnader för fastighetsförvaltning beslutades att bestämmelserna härom skulle upphävas. I stället beslutades att ökade omkostnader — i likhet med vad som gäller beträffande förbättringsarbete — skall kunna utgöra grund för hyreshöjning. Härigenom skapades större möjligheter att beakta den enskilda fastighetens särskilda förhållanden.

En särskild spärregel infördes, enligt vilken höjning ej skall få ske så, att hyran överstiger vad som med hänsyn till hyresläget för jämförliga hyror på orten och övriga omständigheter är skäligt. Garantierna mot oskäligen hyreshöjningar kom således att bestå av två hyresspärar. Den ena motsvarade hyreslagens bruksvärde-regel. Den andra motsvarades av hyresregleringslagens gällande regel, att hyreshöjningar inte fick tas ut utöver vad som föranleds av ökade förvaltningskostnader. Vid tillämpning av bruksvärde-regeln skall hyresläget i det allmännyttiga bostadsbeståndet utgöra riktpunkt.

Enligt riksdagsbeslutet skall medgivande till generell hyreshöjning som gällde vid utgången av år 1971 fortsätta att gälla till utgången av september 1972. Ytterligare generell hyreshöjning skall inte kunna medges. De ökade kostnaderna för fastighetsförvaltning — räntor, tomträttsavgäld, löner o. d. — skall i stället få kompenseras genom tillägg till bashyran på samma sätt som förbättring m. m. Ytterligare infördes en spärregel, enligt vilken höjning inte får ske så att hyran kommer att överstiga vad som med hänsyn till hyresläget för jämförliga lägenheter i orten och övriga omständigheter är skäligt.

Det har nu visat sig att flera fastighetsägare börjat införa s. k. indexklausuler i hyreskontrakten, avsedda att träda i tillämpning vid en eventuell avveckling av hyresregleringslagen. Samma är förhållandet på orter där ifrågakvarande lag upphört att gälla. I några län har hyresnämnd haft anledning att pröva sådana indexklausuler och därvid kommit till slutsatsen att desamma måste betraktas som obilliga mot hyresgästen och därför upphävt dem. Man kan emellertid befara att förekomsten av indexklausuler i hyreskontrakt icke alltid eller i begränsad omfattning blir föremål för hyresnämndens prövning.

Förekommande indexklausuler kan vara konstruerade på olika sätt men torde i samtliga fall anknyta till levnadskostnadsindex. Ofta är de svåra att bedöma för den enskilde hyresgästen, något som måste betraktas som allvarligt. Till detta kommer att reglerna om hyressättning enligt bruksvärdeprincipen sätts ur spel. Genom de negativa konsekvenserna av ekonomisk natur som åsamkas hyresgästen blir besittningsskyddet i hög grad illusoriskt. Till detta kan läggas att ett återopande av levnadskostnadsindex som krav för hyreshöjningar saknar saklig grund.

Under hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr justitieministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att lagregler infördes som medför förbud mot indexreglerade hyror för bostadslägenheter och lokaler?

§ 21 Interpellation nr 92 ang. åtgärder mot centralisering inom förlossningsvården

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

Ordet lämnades på begäran till

Fru JONÄNG (c), som yttrade:

Fru talman! Trygghetskänslan är viktig för alla barnaföderskor. Det är angeläget att förlossningsvården samt för- och eftervården utformas så att den ger barnaföderskorna denna trygghet.

Riksdagen uttalade 1971 att det är ett rimligt krav att varje kvinna som så önskar skall få smärtlindring vid förlossning. Av den pågående debatten att döma har man på ansvarigt håll tagit detta ställningstagande till intäkt för en ökad centralisering av förlossningsvården. Riksdagen har emellertid en annan uppfattning i denna fråga. I samband med behandlingen i socialutskottet av motionen om smärtfri förlossning framhöll flera remissinstanser att "effektiv smärtlindring" bör kunna ges vid alla förlossningsavdelningar och inte begränsas till enbart vissa avdelningar. Socialutskottet betonade i anslutning härtil i sitt av riksdagen godkända yttrande "angelägenheten av att de resurser som har betydelse för att kunna ge smärtlindring vid förlossning förstärks vid förlossningsavdelningarna".

En centralisering av förlossningsvården har många negativa effekter. Långa resor till BB-avdelningarna innebär oro och risker; taxiföreslår medför risker för moder och barn, inte minst om barnet föds för tidigt. Centraliseringen gör vidare att barnafaderns möjlighet att närvara vid förlossningen försämras. Kontakten mellan barnaföderskan och hennes anhöriga även i övrigt försvåras och blir kostsam.

Även mot bakgrund av det ökande antalet aborter är det nödvändigt att få till stånd förlossningsvård, förvård och eftervård som så långt möjligt eliminerar risker för moder och barn och skapar trygghet för barnaföderskorna var de än bor i landet.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr socialministern få ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd medverka till att tendenser till centralisering inom förlossningsvården motverkas, och vilka åtgärder kommer statsrådet i så fall att vidtaga i detta syfte?

Denna anhållan bordlades.

§ 22 Interpellation nr 93 ang. 1970 års beslut om riksinternatskolor

Ordet lämnades på begäran till

Herr LOTHIGIUS (m), som yttrade:

Fru talman! I enlighet med riksdagens beslut inrättades den 1 juli 1970 fyra riksinternatskolor. För utredning av riksinternatskolornas framtida organisation och inriktning finns en organisationskommitté, som består av de av staten utsedda ledamöterna i riksinternatskolornas styrelse. Kungl. Maj:t har den 5 februari 1971 uppdragit åt organisationskommittén att överväga vilka skolformer och studievägar som bör finnas

vid skolorna fr. o. m. den 1 juli 1972. Organisationskommittén har den 14 januari 1972 överlämnat sitt förslag till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet, som remitterat förslaget för yttrande till skolornas styrelser, däremot inte till skolornas huvudmän eller företrädare för föräldrar, lärare och elever. Förfarandet utgör exempel på en icke alldeles sällsynt ensidighet i valet av remissorgan.

Utgångspunkten för beslutet om riksinternatskolor var att bereda möjlighet till lämplig skolgång för tre kategorier elever, nämligen barn till utlandssvenskar, elever från glesbygd och elever med svårigheter i sin hemmiljö, samt att detta skulle kunna ske oberoende av elevens ekonomiska resurser.

Elevrekryteringen till riksinternatskolorna har utvecklats klart otillfredsställande. Detta har redan lett till att beslut fattats om nedläggning av en av de fyra skolorna. Utvecklingen får emellertid inte tas till intäkt för att hävda att det saknas behov av internatskolor av den avsedda typen. Bland orsakerna till den allt allvarigare situationen kan påpekas de synnerligen höga kostnaderna för eleverna, den bristande informationen, de stelbenta reglerna beträffande intagningen samt motarbetandet av de enskilda skolornas vilja att i någon mån bevara sin egenart.

Det är enligt min mening angeläget att den aktuella situationen omedelbart leder till ställningstaganden, som förhindrar att syftet med 1970 års beslut om riksinternatskolor helt förfelas.

Mot bakgrund av vad jag här har anfört hemställes om kammarens medgivande att till herr utbildningsministern få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att inför riksdagen redogöra för sin bedömning av möjligheterna att förverkliga intentionerna bakom 1970 års beslut angående riksinternatskolor?

Denna anhållan bordlades.

§ 23 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 24 angående ändrad organisation av verksamheten med hjälpmedel för handikappade m. m.

Nr 31 om inrättande av Sveriges exportråd, m. m.

Nr 40 angående stödåtgärder på fiskets område, m. m.

Nr 41 med förslag till lag om ändring i atomenergilagen (1956:306)

Nr 46 angående åtgärder för att påverka strukturomvandlingen inom vissa branscher

Nr 47 angående åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl.

§ 24 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 128 Herr *Olof Johansson* i Stockholm (c) till herr justitieministern angående besittningsskyddet för lokalhyresgäster:

Är statsrådet beredd vidta åtgärder för att stärka besittningsskyd-

det för lokalhyresgäster och överväga partiellt återinförande av hyresreglering för lokaler mot bakgrund av de uppseendeväckande hyreshöjningar som aviserats främst i Stockholm?

Nr 40

Onsdagen den
15 mars 1972

Nr 129 Herr *Eriksson* i Bäckmora (c) till herr inrikesministern om ökning av kvoten för bostadsbyggande utan statligt stöd:

Har statsrådet för avsikt att i det nuvarande läget på byggarbetsmarknaden öka kvoten för bostadsbyggande utan statligt stöd?

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 18.06.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert